

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI**

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MÜZİKLE TERAPİ
YÖNTEMLERİ VE METOTLARI**

MELİKE ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. ATAĞAN TEKİNALP**

KONYA-2023

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike ŞAHİN	
	Numarası		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Müziği - Türk Müziği Konservatuarı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	+
		Doktora	
Tezin Adı	Geçmişten Günümüze Müzikle Terapi Yöntemleri ve Metotları		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tezin içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Melike ŞAHİN

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike ŞAHİN		
	Numarası	20813101013		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Müziği Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Atakan TEKİNALP		
Tezin Adı	GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MÜZİKLE TERAPİ YÖNTEMLERİ VE METOTLARI			

Araştırmanın amacı, müzikle tedavi uygulama ve metodlarını kronolojik olarak açıklayarak genel bir değerlendirme sonucunda müzik terapinin Türkiye ve Dünya ülkelerindeki yerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda müzik terapinin farklı dünya kültürlerine yansımalarının incelenmesi ve bu alanda döneminin önde gelen isimlerinin geliştirdiği yöntem ve metodların derlenmesidir.

Müzikle terapinin tarih boyunca süregelen uygulanış biçimleri farklı formlara dönüşmüş ve gelişim göstermiştir. Zaman içerisinde müzik terapinin belirli uygulama yöntemleri sistemleştirilmiş, günümüzde de birçok uygulama yolu ve metodları geliştirilip uygulanmaya başlanmıştır. Müzik terapi uygulamaları konusunda birçok çalışma yapılmış, derinlemesine çalışmalar yapılmasına devam edilmiştir.

Türkiye’de müzik terapinin kaynaklarının olduğu medeniyet ve merkez olması sebebiyle bu alanda çalışmalar yapılarak literatürlere katkı gün geçtikçe artmaktadır. Bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı hipoteziyle yola çıkılarak geçmişten günümüze, Dünya’da ve Türkiye’de uygulanan müzikle terapi yöntem ve metodları ile bu yaklaşımları konu alan araştırmaların incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırma, nitel yaklaşımla yürütülen betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın veri toplama araçları doküman, literatür taraması, gözlem, görüşme olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında literatür incelenerek kronolojik ve karşılaştırmalı olarak analiz yapılmıştır. Türkiye, Avrupa ve dünyada uygulanmakta olan terapi yöntemleri açıklanmıştır. Müzik Terapi’ de en çok uygulanan yöntem ve metodların Türkiye’de Selçuklu döneminde kurulan darüşşifalar ile başlamış ve yöntemlerini Osmanlı ile devam ettirerek dünyada ses getiren sistemler meydana gelmiştir. Günümüzde terapi çalışmaları Dünya sathında Davranışçı Müzik Terapi ve Orff Müzik terapi, Nordoff Robins, Orff- Shulwerk, Aktif- Pasif müzik terapi yöntemleri isimleri altında sürdürülmesi tespit edilmiştir. Literatür taraması ve çalışma sonucunda müzik terapinin kimi araştırmalarında olumlu etkilerinin olduğu kimi araştırmalarda ise belirli bir farklılık gözlemlenmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Müzik Terapi, Müzik Terapi Uygulamaları, Müzik Terapi Metodları

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Melike ŞAHİN		
	Student Number	20813101013		
	Department	Turkish Music Department		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Atakan TEKİNALP		
Title of the Thesis/Dissertation	THERAPY METHODS AND METHODS WITH MUSIC FROM PAST TO PRESENT			

The purpose of the research is to chronologically explain the application and methods of music therapy and, through a general assessment, to reveal the place of music therapy in Turkey and other countries worldwide. In this context, the reflection of music therapy in various world cultures is examined, and the methods and techniques developed by leading figures in this field during their respective periods are compiled.

The ways in which music therapy has been practiced throughout history have evolved into different forms and have shown significant development. Over time, specific application methods of music therapy have been systematized, and in the present day, numerous application approaches and techniques have been developed and put into practice. Many studies have been conducted in the field of music therapy and in-depth research continues.

Due to the historical development and central role of Turkey in the origins of music therapy, contributions to the literature are increasing steadily through research conducted in this field. Starting with the hypothesis that this research will contribute to the literature, the aim is to examine research on music therapy methods and techniques applied from the past to the present, both worldwide and in Turkey.

The research is a descriptive study conducted using a qualitative approach. Data collection methods for the study are as document analysis, literature review, observation and interviews. Within the scope of the study, the literature was analyzed chronologically and comparatively the therapy methods applied in Turkey, Europe and worldwide are explained. Therapy methods applied in Türkiye, Europe and the world are explained. In the field of music therapy, the most commonly applied methods and techniques began with the establishment of "darüşşifas" during the Seljuk period in Turkey, continuing their development during the Ottoman period, ultimately leading to internationally recognized systems. Present day therapy studies are conducted on a global scale, and methods such Behavioral Music Therapy, Orff Music Therapy, Nordoff Robbins, Active-Passive Music Therapy, have been identified. A literature review and the study's findings indicate that while some research suggests positive effects of music therapy, in other studies, no significant differences have been observed.

Keywords: Music Therapy, Music Therapy Practices, Music Therapy Methods

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusunun belirlenmesinde ve sürecinde, müzik terapi eğitiminde ve araştırmamda, yardım ve desteğini esirgemeyen ve yolumu her daim aydınlatan hocam Doç. Dr. Atakan TEKİNALP 'e, değerli bilgi, birikim, görüş ve fikirleriyle bana ve çalışmama yön veren Konservatuvar Müdürü ve Türk Müziği Anabilim Dalı Kurucusu/Müdürü değerli Hocam, Prof. Dr. Mehmet GÖNÜL'e, tezin yazımında, teknik bilgi ve donanımıyla destek olan Hocam Prof. Dr. Recep DURSUN'a ve araştırma sürecinde beni destekleyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Araştırmanın Varsayımları	4
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.8. İlgili Araştırmalar	5
2. YÖNTEM	11
2.1. Araştırmanın Yöntemi	11
2.2. Evren ve Örneklem	11
2.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi	11
3. TÜRKLERDE MÜZİKLE TERAPİ	12
3.1. Geçmişten Günümüze Müzikle Terapi Yöntemleri ve Metotları	12
3.2. Türk ve Türk İslam Medeniyetinde Müzik Terapi	12
3.3. Orta Asya Döneminde Müzik Terapi Uygulamaları.....	16
3.4. Abbasi Döneminde Müzikle Terapi Uygulamaları.....	18

3.5. Selçuklu Dönemi Müzikle Terapi Uygulamaları.....	19
3.5.1 Eminüddin Darüşşifası (Mardin)	22
3.5.2. Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi(Kayseri) (1154)	23
3.5.3. Keykavus Darüşşifası (Sivas)	24
3.5.4. Turan Melek Darüşşifası ve Ulucamii (Divriği).....	26
3.5.5. Alaeddin Darüşşifası (Konya).....	27
3.5.6. Cemaleddin Ferruh Darüşşifası (Çankırı).....	27
3.5.7. Mui'nuddin Süleyman Darüşşifası ve Kırkkızlar Medresesi (Tokat)..	28
3.5.8. Ali Bin Süleyman Darüşşifası (Yılanlı Darüşşifası) (Kastamonu)	29
3.5.9. Anber Bin Abdullah Darüşşifası (Amasya)	30
3.6. Osmanlı Döneminde Müzik Terapi Uygulamaları	32
3.6.1. Yıldırım Bayezid Darüşşifası (Bursa).....	33
3.6.2. Fatih Darüşşifası (İstanbul).....	34
3.6.3. Sultan 2. Bayezid Darüşşifası (Edirne).....	35
3.7. Türk-İslam Medeniyetindeki Bazı Bilginlerin Müzik Terapi Metotları	36
3.7.1. El Kındî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (801-873).....	36
3.7.2. Fârabî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları	40
3.7.3. İbn-i Sînâ'nın Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (980-1037).....	41
3.7.4. Gevrekzâde Hafız Hasan Bin Ahmet'in Uyguladığı Müzikle Terapi Metotları (1727-1801).....	43
3.7.5. Safiyuddin Urmevî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (693-1294)	46
3.7.6. Hasan Şuuri'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1105-1694).....	49
3.7.8. Haşim Bey'in Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1815-1868).....	51
3.7.9. Hekimbaşı Abdülmecid Eftal Muhammed Bin Abdullah'ın Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1279-1862).....	52

3.7.10. Musa Bin Hamun'un Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1490-1567)	54
4. DÜNYA'DA MÜZİK TERAPİ	57
4.1. Müzik Terapi Yöntemleri	58
4.1.1. Aktif Müzik Terapisi	58
4.1.2. Pasif Müzik Terapisi	59
4.1.3. Rahatlama/Yönlendirilmiş Hayal	59
4.1.4. Grup Müzik Terapisi	60
4.1.5. İmajinatif Müzik Terapisi	60
4.1.6. Nordoff-Robbins Müzik Terapisi	60
4.2. Dünya'da Müzik Terapinin Yaygın Olarak Kullanıldığı Ülkeler	61
4.2.1. Almanya Müzik Terapi Yöntemleri	61
4.2.2. İngiltere'de Müzik Terapi Yöntemleri	64
4.2.3. Fransa'da Müzik Terapi Yöntemleri	65
4.2.4. İspanya'da Müzik Terapi Yöntemleri	66
4.2.5. Yunanistan'da Müzik Terapi Yöntemleri	67
4.2.6. Japonya'da Müzik Terapi Yöntemleri	69
4.2.7. Çin'de Müzik Terapi Yöntemleri	69
4.2.8. Tayland'da Müzik Terapi Yöntemleri	71
4.2.9. Hindistan'da Müzik Terapi Yöntemleri	72
4.2.10. Kanada'da Müzik Terapi Yöntemleri	73
4.2.11. Amerika Birleşik Devletleri'nde Müzik Terapi Uygulamaları	74
4.2.12. Avustralya'da Müzik Terapi Yöntemleri	75
4.2.13. Güney Afrika'da Müzik Terapi Yöntemleri	76
5. SONUÇ	77
6. KAYNAKÇA	79

KISALTMALAR DİZİNİ

AB.	Avrupa Birliği
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.k.	Adı Geçen Kaynak
Ed.	Editör
s.	Sayfa
TÜMATA	Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu
MÜTEM	Müzik Terapi Uygulama ve Araştırma Merkezi
MÜZTED	Müzik Terapi Derneği
PUKİ	Pitsburg Uyku Kalite İndeksi
DR.	Doktor
BSMT	British Society for Music Therapy
M.Ö.	Milattan önce
ISMT	Si dney Uluslararası Müzik Terapötik Derneği
AKÖ	Orak hücre Anemisi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim 1: Mardin Eminüddin Külliyesi vaziyet planı (Aziz Tezcan'dan, 1938.) (Cantay, 2014.)	23
Resim 2: Gevher Nesibe Darüşşifasının Taç Kapısı (www.islamansiklopedisi.org.tr)	24
Resim 3: Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi-Kayseri	24
Resim 4: Sivas Keykavus Darüşşifası Taç Kapısı	26
Resim 5: Sivas tıp sitesi banisi I. İzzeddin Keykavus hasta halinde	26
Resim 6: Alaeddin Darüşşifası	27
Resim 7: Cemaleddin Ferruh darüşşifası binası	28
Resim 8: Taş Mescit	28
Resim 9: Tokat Müinüddin Süleyman Darüşşifası	29
Resim 10: Kastamonu Ali Bin Süleyman Darüşşifası	30
Resim 11: Sabuncu Şerefeddin Darüşşifası saz heyeti	32
Resim 12: Bursa Yıldırım Bayezit Darüşşifası	34
Resim 13: Fatih Darüşşifası	35
Resim 14: Musa Bin Hamun'un diş tababetine ait Türkçe eserine kaynak teşkil eden Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyet'ül Haniye adlı eserinde diş tedavi ile ilgili bir resim. Pariste'ki Bibliotheque Nationale'deki nüshadan	56
Resim 15: 16.yy'da İstanbul'u ziyaret eden Nicolas de Nicolay seyahatnamesinde Musa Bin Hamun'dan bahseder. İstanbullu bir Musevi hakimin resmi de bu seyahatnamede yer alır ki, bu resmin Musa Bin Hamun'a ait olması muhtemeldir..	56

1. GİRİŞ

Müzik, tüm dünyada dil kadar kültürel ve evrensel bir şekilde tüm toplumlarda bir yaratıcı sanat biçimidir. Buradaki "evrensel" kelimesi, her türdeki müziğin herkes tarafından ve her yerde beğenilebilir ve anlaşılabilir olmasından ziyade, müziğin dünyanın her yerinde var olduğu özelliğini göstermektedir. (Atik, 2017, s. 19)

Müzik tarih boyunca eğlence, din, askeri gibi farklı alanlarda hizmet etmiştir. Müzik bu alanlarda terapi amaçlı da kullanılmıştır. Hastalıkların tedavi edilebilmesi için birden fazla yollara başvurup çözümler aramış olan insanoğlu, müziğin de tedavide etkisinin olabileceğini düşünüp kullanmıştır. (Altınölçek, 2013, s. 54-55)

Hem hekim hem de müzikolog olan Zekeriya Er-Razi (854-932), Farabi (870-950) ve İbn-i Sina (980-1037) müziğin tedavi edici etkisini incelemişlerdir. O zamandan başlayan müzik terapi geleneği, Selçuklu ve Osmanlı şifahanelerinde devam etmiştir. (Çoban, 2008, s. 39)

Osmanlılar Kahire, Şam ve Bursa'da Avrupa'daki uygulamalardan çok önce kurdukları hastanelerde, akıl hastalıklarını meşguliyet ve müzik ile tedavi ediyorlardı. Kaynaklarda Şam'da 1154 yılında Selçuklu Türk Atabeyi Nureddin Zengi tarafından kurulan hastanede, akıl hastalarının müzikle tedavi edildiğinden bahsedilir. Bu çalışmada, Türklerin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun müzikle tedavi pratiği incelenecek ve tıp tarihindeki önemli bir keşif olan müziğin insan psikolojisi üzerindeki etkisi üzerine derinlemesine bir bakış sunulacaktır. Türklerin müzik terapi uygulamaları, Avrupa'da benzer bir yaklaşımın benimsenmesinden önce köklü bir tarihsel geçmişe sahiptir. Bu, Türklerin müziği tıbbi ve terapötik amaçlar için kullanma pratiğinin, Avrupalılar üzerinde etkili olabileceği ve onların kendi müzik terapi uygulamalarını şekillendirmede bir ilham kaynağı olabileceği olasılığını göstermektedir. Bu çıkarımdan yola çıkılarak Türkiye ve Avrupa'daki müzik terapi ve metodları derinlemesine incelenerek Türklerin müzik terapi sahnesinde Avrupalıları etkilediği noktalar belirlenip karşılaştırılarak açıklanması amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, geçmişten günümüze Türkiye ve diğer ülkelerde müzik terapi uygulama ve metodlarının öncü kişilik ve ülke bazında yansımaları ve Türklerin müzik terapi sahnesinde geçmiş kültürel birikiminin dünya ülkelerini etkileyerek kavramlar ve metod yöntemlerini geliştirmeleri sürecini derinlemesine incelemek ve karşılaştırmalı olarak ifade etmektir.

1.2. Problem Cümlesi

Yapılan literatür taramaları da göz önünde bulundurularak araştırmanın problem cümlesi, *“Müzik terapi uygulamaları ve metodlarının, geçmişten günümüze Türkiye ve diğer ülkelerindeki yeri nedir ve hangi alanlarda kullanılmıştır?”* olarak belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

Araştırma süresince aşağıda listelenen alt problemlere cevap aranacaktır:

- Geçmişten günümüze müzikle terapi yöntemleri ve metodları nelerdir?
- Müzik terapi uygulamaları hangi dönemlerde kullanılmıştır?
- Orta Asya döneminde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Abbasi döneminde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Selçuklu döneminde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Osmanlı döneminde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- El Kindi'nin uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Farabi'nin uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- İbn-i Sina'nın uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Gevrekzade Hafız Hasan Bin Ahmet'in uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Safiyuddin Urmevi'nin uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Hasan Şuuri'nin uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?

- Haşim Bey'in uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Hekimbaşı Abdül Mecid Efdal Muhammed bin Abdullah'ın uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Musa Bin Hamun'un uyguladığı müzik terapi metodları nelerdir?
- Müzik terapi uygulamalarının Dünya üzerindeki yansımaları nelerdir?
- Müzik terapi uygulamalarının Türkiye'deki yansıması nelerdir?
- Dünya'da müzik terapinin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerdeki müzik terapi ile ilgili çalışmalar ve müzik terapi yöntemleri nelerdir?
- Avrupa Kıtası ülkelerinde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Asya Kıtası ülkelerinde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Amerika Kıtası ülkelerinde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Okyanusya Kıtası ülkelerinde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?
- Afrika Kıtası ülkelerinde müzik terapi uygulamalarının yeri nedir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, müzikle tedavi uygulama ve metodlarını kronolojik olarak değerlendirmek ve müzik terapinin Türkiye'de ilk oluşum dinamiklerinden yola çıkılarak dünya ülkelerinde uygulanan müzik terapi uygulamaları ile karşılaştırarak bu oluşumların kültürlere yansıması ele alınmıştır. Bu bağlamda müzik terapinin Türkiye'de Selçuklu dönemi ile başlayarak batı kültüründeki müzik terapi yöntemlerini etkilediği ortaya koyulmuştur. Farklı dünya kültürlerine yansımasının incelenmesi ve bu alanda döneminin önde gelen isimlerinin geliştirdiği yöntem ve metodların derlenmesi planlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Müzik terapi gerek psikolojik gerekse fizyolojik açıdan faydalarının anlaşılmasıyla son dönemlerin gözde araştırma alanlarından sayılmaktadır. Türkiye'de müzik terapi kavramının üzerine gerçekleştirilmekte olan birçok bilimsel ve klinik çalışma olmasına karşın müzik terapi kavramını Türkiye ve diğer ülkelerindeki

uygulama kriterleri ve metodları ile karşılaştırmalı olarak inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma alandaki diğer çalışmalardan farklı olarak müzik terapi uygulama ve metodlarının hem Türkiye'deki hem de diğer Dünya ülkelerindeki yansımaları ülke ve öncü kişi bağlamında kronolojik olarak derlemeyi hedeflemesi bakımından önemlidir.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma;

- Kullanılması planlanan yöntemin, araştırma konusuna, amacına ve probleminin çözümüne uygun olduğu,
- Kullanılması planlanan veri toplama aracının, araştırmaya uygun ve ilgili alanda yeterli olduğu,
- Kullanılması planlanan tedavi kayıtları ile teorik bilgilerin ihtiyacı karşılayacak miktarda ve nitelikte olduğu,
- Kullanılması planlanan kitap ve araştırmaların, müzik terapi uygulamama ve metodlarının **Türkiye ve diğer ülkelerdeki** kullanım alanlarını incelemeye yetecek nitelikte olduğu,
- Çeşitli makale, kitap ve çalışmaların kaynaklığı doğrultusunda, müzik terapi uygulama ve metodlarının **Türkiye ve diğer ülkelerdeki** kullanım alanlarının anlaşılabilmesi için gerekli verilerin sağlanacağı varsayılarak gerçekleştirilecektir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- Ulaşılabilecek kaynak çalışmalar ile;
- Analiz edilecek veriler ile,
- Araştırma kapsamında Türkiye ve diğer ülkelerde kullanılan müzik terapi uygulama ve metodları ile sınırlıdır.

1.8. İlgili Araştırmalar

Emral Gülçek'in; "Hemodiyaliz Hatalarında Müzik Terapisinin Yorgunluk ve Anksiyete Düzeyine Etsisi" adlı çalışmasında;

Müzik terapinin pozitif duygu ve davranımlara etkisi ; psikofizyolojik stres, anksiyete, ağrı ve izolasyonun azaltılmasıyla bir davranış değişikliğinin oluşturulması ile duygu durumunun değiştirilmesi arasında değişir. Bir çok araştırmada, müziğin anksiyete ve ağrı üzerinde olumlu etkiler yarattığını, hasta veya sağlıklı insanların yaşam kalitesini arttırdığını göstermiştir. Müzik kalp hızını, vücut ısısını, kan basıncını ve solunum hızını düşüren, gevşemeyi destekleyen, hastanın ağrısını değiştiren, dikkatini olumlu yöne çeken, özellikle terminal dönemdeki hastaların kemoterapiye bağlı yaşam kalitesini yükselten önemli bir unsurdur. Hemodiyaliz tedavisi alan danışanların müzik terapi sonrası yorgunluk belirtilerinde azalma görülmüştür. Azak ve Altındağ-Dündar yaptığı çalışmada; Hemodiyaliz hastalarında müzik terapisinin yorgunluk üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir. Hemodiyaliz hastaları ile yapılan araştırmalarda, önceden kaydedilmiş müzik ile Hemodiyaliz hastalarına müzik terapisi uygulanmış ve araştırma sonucunda, deneylerde stres ve yorgunluk düzeylerinin azalmış olduğu görülmüştür. Yapılan bu araştırmalarda müziğin Hemodiyaliz hastalarının tedavisi süresince rahatlama ve gevşemelerine neden olduğu, müzik dinlemenin hasta bireylerin kaygı düzeylerini azaltıcı etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir (Gülçek, 2020, s. 20,42).

TÜMATA (Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma) ekibi, Yard. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç tarafından 1976 yılında kurulan, karşılaştırmalı müzik tarihi (Etnomüzikoloji) açısından, Türk Musikisi'nin tarihi, enstrüman bilimi ve özellikleri, repertuar ve icra şekilleri konularında teori ve uygulama çalışmaları yürütülmektedir. Etnomüzikoloji malzemelerinin tıp bilimi bünyesinde ele alınıp kullanıldığı önemli bir alan olan müzik ve hareket tedavisi geleneği Türk tarih ve kültürü içinde önemli bir yere sahiptir. TÜMATA, müzik ve hareket tedavisi alanında bu güne taşınmış olan bilgi birikimini, Türkiye'de ve Avrupa'da klinik ve laboratuar tecrübeleri ile birleştirmiştir. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiatri Ana Bilim Dalı klinik psikoloji doktora çalışmaları sırasında yapılan Psikogalvanik refleks ile müzik ilişkisi araştırmaları (1976-1980), Berlin Urban hastanesinde kompüterize EEG

analizleri ve Türk musikisi makamlarının etkisi (1986-1990), Viyana’da halen devam eden Nöroloji, Kardiyoloji, Onkoloji, Geriyatri, İmmünoloji projeleri ve elde edilen bulgular (2001-2003) Türk Müzik terapi geleneğinin günümüzdeki yerini ve önemini açıkça ortaya koymaktadır. İstanbul Marmara Üniversitesi Senatosu 18 Şubat 1997 tarih 1997/74 toplantı sayısı 97/1744 karar no ve 06 Mayıs 1997 tarihli “Munchen Hochschule für musik ” - 43 - senato kararı ile, Avusturya Doğu Müzik terapi okulu, Münih Yüksek Müzik ve Tiyatro Akademisi ile Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arasında Türk Müzik terapi geleneği ve uygulamaları konusunda bir eğitim pilot projesi başlamıştır. Ayrıca 1986 yılından beri Avusturya Rosenau Doğu Müzik Terapi Okulu eğitim programı bünyesinde çalışmalar devam etmekte olup; Zürih, Madrit, Barcelona, Berlin, Mannheim’da paralel eğitim kursları devam etmektedir. Yard. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç’in yetiştirdiği müzik terapi uzmanları Avusturya ve Almanya’da kliniklerde tedavi faaliyetlerini sürdürmektedirler (Karahan, 2006, s. 42).

Güvenç (1985), Çin müziğinden etkilenen Japon müziğinde Minyo, Gagakulitsu, Miyakobuşi, Riyuku isimleri verilen beş sesli gam’ların hakim olduğu, Japon Budizmde Zen meditasyonunun Koto ve Şakuhaçi olarak adlandırılan beş sesli müzik enstrümanları ile yapıldığı belirtilmiş ve bunun yanında Londra’daki Kraliyet Müzik Terapist Okulu’nda beş sesli dizi ile gerçekleştirilen çalışmaların psikoterapi alanında destek ve iletişim vasıtası olarak kullanıldığı, bu kullanımlardan elde edilen gözlemlerde ise beş sesli müziğin dinleyici üzerinde kararlılık hali ve güven duygusu yarattığı belirtilmektedir. Güvenç tarafından Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Polikliniğinde daha önce anksiyete nevrozu teşhisi konulmuş 18-51 yaş aralığındaki 18 kadın ve 4 erkekten oluşan 22 kişi üzerinde psikogalvonometre kullanılarak yapılan uygulamalı çalışmada, katılımcılara dört farklı türde müzik ayrı ayrı ve birbirine eşit sürelerde dinletilmiş, bu müzik türlerinden yukarıda belirtilen Japon Koto ve Şakuhaçi enstrümanları ile icra edilen Zen meditasyon müziği ile Asya kökenli Türk sazları kullanılarak pentatonik dizi üzerinde birbiriyle bağlantılı olarak oluşturulan ve kolay tekrarlanabilir doğaçlama Türk müziği dinletilmiş, dinletiler sonucunda psikogalvonometre üzerinden alınan değerlerde Japon Zen müziği, ney taksimi Türk müziği ve pentatonik doğaçlama Türk müziğinin katılımcılar üzerinde sırasıyla %86,36 (Japon Zen müziği), %81,81 (ney taksimi Türk

müziği) ve %72,72 (pentatonik doğaçlama Türk müziği) oranlarında pozitif etkisi gözlemlenmiştir. (Yazar, 2023, s. 100,101,102)

Müzikle tedavi konusunda Türkiye’de mesleki eğitim uygulaması yapan henüz bir kuruluş yoktur. Sadece TÜTEM ve TÛMATA’ da Türk Müziği ile ilgili tedavi araştırmaları yapılmaktadır. Üsküdar Üniversitesi’ne bağlı MÛTEM 2013 yılında müzikle terapide güncel tıbbın psikoloji ve psikiyatride kullanılan çeşitli yöntemleri uygulamalarla zenginleştirip eğitim ve öğretime katkısı olan araştırmalar yapılmak için kurulmuştur. Bir grup araştırmacı tarafından, Ankara’da MÛZTED, 2014 yılında kurulmuştur. (Bakır, 2019, s. 10)

Demet Yaldıran’ın ‘‘Palyatif Bakım Hastalarının Ağrıyla Baş Etmesinde Müzik Terapinin Rolü’’ adlı sistematik derlemesinde;

‘‘ Palyatif bakım hastalarında ağrı en sık görölen semptomdur. Müzik uygulaması ve müzik terapi ağrı yönetiminde hemşireler tarafından da uygulanabilen düşük maliyetli, güvenli ve kolay uygulanabilir TBT uygulamaları arasında yer almaktadır. Randomize kontrollü 5 çalışmanın dahil edildiği bu sistematik derlemede bir çalışma dışında müziğin palyatif bakım hastalarında hastada ağrı şiddetini azaltmada etkili olduğu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.’’ demiştir. (Yaldıran, 2023, s. 25)

Ebru Ertaş’ın tezinde ise etkiler şu şekilde görölmektedir;

Gebeler üzerinde yapılan araştırma sonucunda çalışmaya katılan gebelerin gebelik haftası ortalaması $30,5 \pm 2,6$ haftadır. Gebelerin %85,8’inin gebeliklerinin planlı yürütöldüğü, %42,5’inin doğumla ilgili bilgisi (kendi ifadesi ile) yeterli olduğu tespit edilmiştir. Gebelerin %70,8’inin doğuma yönelik korkuları olduğu görölmüştür. Gebelere uygulanan müzik terapinin gebelerin kayėı düzeylerini azaltmasında kontrol grubuna göre anlamlı olarak etkili olduğu saptanmıştır (Ertaş, 2021, s. 83).

Gökben Bakır’ın ‘‘İşkemik İnmeli Hastalara Verilen Müzik Terapisinin Genel İyilik Haline ve Uyku Kalitesine Etkisi’’ adlı tez çalışmasında yapılan araştırmalar sonucunda;

Sarıkaya ve ark.(2011) hastalara müzik cd si ile uşsak makamında müzik terapi uygulandığı pasif müzikoterapi öncesi ve pasif müzikoterapi sonrası PUKİ(Pitsburg Uyku Kalite İndeksi) puan ortalamaları karşılaştırıldığında pasif müzik terapi ön-test PUKİ puanı 5.19 iken son test 4.41 olarak belirlenmiştir. Yaptığımız alışma, bu

çalışmaya benzer yapıda olup İskemik inmeli hastalarda müzik terapi uygulamasının PUKİ ölçek değerlendirmesi sonucunda bireylerin uyku kalitesinin arttığı bulunmuştur. Kontrol grubunda yer alan bireylerin Uyku Süresi ve Fiziksel Sağlık ön test ve son test puanları ile müdahale grubundaki bireylerin Yaşam Kalite Ölçeği Genel Sağlık durumu, Fiziksel Sağlık ve Psikolojik alt boyut puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (sırasıyla; $p=0.005$, $p=0.004$, $p=0.038$, $p=0.008$, $p=0.010$). (Bakır, 2019, s. 35)

Uzman psikolog Kübra Arlı tarafından 2015 yılında yayımlanan bir çalışmada, psikiyatri hastalarının kaygı-stres yönetimlerinin müzik aracılığı ile kontrol edebilme durumunu vakalar üzerinden incelemektedir. Çalışmada 101 farklı vaka, hastanın cinsiyeti, yaşı ve hastalığın türü gözetilerek örneklem grup olarak yer almıştır. (Arlı,2015) çalışma sonunda müzik tedavinin kaygı yönetiminde olumlu etkileri görülmüştür. Hasta cinsiyeti ve hastalık türü ile tedavi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Bunun yanı sıra 18 yaş altı grupta daha anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. (Arlı,2015). Bu çalışma son zamanlarda global bir problem haline gelen stres ve anksiyete üzerine birçok parametre gözetilerek analiz etmektedir. Araştırma sorunun çözümüne yönelik destekleyici bir alternatif sunması yönü ile öne çıkmaktadır.

Uzman Psikolojik Danışman Betül Rana Uludoğan'ın 2019 yılında yapmış olduğu tez çalışmasında, 18 yaş ve üzeri depresyon hastalarında müzik terapinin psikoterapi ile eş zamanlı uygulamasının hastalığın seyri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Analizler sonucunda müzik terapisi gören hastaların depresyon bulgularının görmeyenlere kıyasla gözle görülür derecede azaldığı ve buna bağlı olarak hayat standartlarının yükseldiği gözlemlenebilir (Uludoğan, 2019). Özellikle Kovid-19 pandemi dönemi sonrası dünya ülkelerinin genelinde artışa geçen depresyon üzerine yapılan bu klinik çalışma, alanında gerçekleştirilecek diğer çalışmalara veri ve kaynaklık oluşturmaktadır.

Doç. Dr. Fahri Sezer'in 2009 yılında müzikle terapi ile ilgili yaptığı çalışmasında, üzerine gerçekleştirilen tez çalışması, müzik terapi tarihinden yola çıkarak farklı kültür ve dönemlerde öne çıkan terapi yöntemlerini derinlemesine ele almaktadır. Sezer psikolojik hastalıkların yanı sıra nörolojik ve onkolojik hastalıklar karşısında uygulanabilecek müzik terapi çalışmalarına da aynı araştırmada yer

vermiştir (Sezer, 2009). Çalışma gerek konu kapsamı gerekse derleyici özelliği ile alanındaki çalışmalara kaynaklık edecek niteliktedir.

Emine Elif Şahin Karadeniz tarafından 2017 yılında yapılan bir başka çalışmada da, Alzheimer tanılı hastalarda müzikle tedavinin hastalığa bağlı kaygı bozukluğu ve ajitasyon semptomları üzerindeki etkisini klinik olarak incelemektedir. Karadeniz çalışmasında birden çok müzik terapi yöntemine de yer vermiştir. Araştırma sonucu elde edilen klinik veriler, müzik terapi uygulanan grupta semptomların ilerlemesini durdurduğu ve azalttığına yöneliktir (Şahin Karadeniz, 2017). Elde edilen verilerin literatürde önemli yere sahip 7' den fazla test ile karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışma alanındaki diğer araştırmalar için kaynak niteliği taşımaktadır.

Suna Fındıkoğlu'nun 2015 yılında şizofreni hastaları üzerinde yaptığı bir çalışmada, şizofreni tanılı hastaların uyku kaliteleri, yorgunluk durumları ve psikolojilerinin müzik terapi yöntemlerinden ne derece etkilendiklerini incelemektedir. Bûselik makamındaki eserlerin terapi aracı olarak kullanıldığı bu çalışma sonucunda hastaların ruhsal durumlarının anlamlı derecede düzelmesine karşın uyku kaliteleri ev yorgunluk durumları ile ilgili anlamlı bir bulguya rastlanmamıştır (Fındıkoğlu, 2015). Bu çalışma özellikle müzik terapinin psikopatolojik alandaki etkilerini inceleyecek araştırmacılar için ilgi çekicidir.

Öğr. Gör. Gizem İlayda Geyik, 2016 yılında kanser hastaları üzerinde yaptığı bir çalışmada, Şehnaz makamının hematopoietik kök hücre nakli olan kanser hastaları üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkileri üzerindeki iyileştirici etkilerini klinik olarak araştırmıştır. Deney grubu hastaların daha az sıklıkta derin soluk aldıkları ve kaygı-stes bozukluğu belirtilerinin anlamlı derecede azaldığı gözlemlenmiştir (Geyik, 2016). Çalışma, ön test ve son test ölçümlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi bakımından gelecek çalışmalar için veri sağlayacak niteliktedir.

Dr. Öğr. Üyesi Şebnem Bilgiç'in kemoterapi uygulanan hastalarda yaptığı bir çalışmada ağrı, iştahsızlık, kötü hissetme, uykusuzluk ve endişe gibi kemoterapi yan etkileri ve müzik terapi arasındaki ilişkiyi klinik olarak incelemiştir. Ayrıca Bilgiç, hastaların fiziksel, sosyokültürel ve psikospiritüel konfor seviyelerinin müzik terapi ile ne yönde değiştiğini de incelemiştir. Elde edilen veriler ışığında müzik terapinin hem

kemoterapi yan etkilerini azalttığı hem de hastaların konfor düzeylerini arttırdığı söylenebilir (Bilgiç, 2015). Araştırma verileri, birden fazla test ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi yönünden gelecek çalışmalara kaynaklık edebilecek niteliktedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, geçmişten günümüze kadar Türkiye ve diğer Dünya ülkelerinde kullanılan müzik terapi uygulama ve metodlarının belirlenmesi ve bu uygulamaların öncül kişi ve ülke bağlamında incelenmesi ve derlenmesi amacı ile betimsel olarak yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, veri analizi ve çalışma takvimi ayrıntılı bir biçimde işlenecektir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nicel araştırma modellerinden biri olan genel tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma; literatürün kapsamlı olarak taranması ve mevcut durumun var olduğu şekilde incelenmesi sebebiyle betimsel bir çalışmadır. Profesör Doktor Niyazi Karasar tarama modellerini, var olmuş veya varlığını sürdüren bir durumu değiştirmeksizin olabilecek en sade şekilde betimlemek amacıyla geliştirilen araştırma yaklaşımları olarak tanımlamaktadır (Karasar, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, geçmişten günümüze müzik terapi yöntemlerinin uygulamaları ve metodları olarak belirlenmiştir. Evrende çalışılacağından ayrıca örneklem belirlenmemiştir. Araştırma kapsamında Türkiye ve dünya literatüründeki müzik terapi uygulamaları çalışılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi

Çalışmanın veri toplama araçları doküman, literatür taraması, gözlem, görüşme olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında tüm literatür incelenerek kronolojik ve karşılaştırmalı olacak analizi yapılmıştır. Dünyada uygulamakta olduğu terapi yöntemlerinin alt grupları ve bu grupların istatistiksel verileri “Word ve Excel 2020” tablo programları üzerinden gösterilmiştir. Çalışmanın kaynaklar bölümü ve alıntılar Mendeley kütüphanesi üzerinden sistematik olarak yapılmıştır. Çalışmanın orijinallik kontrolü Turnitin raporu üzerinden değerlendirilmiştir.

3. TÜRKLERDE MÜZİKLE TERAPİ

3.1. Geçmişten Günümüze Müzikle Terapi Yöntemleri ve Metotları

İnsanoğlu tarih boyunca ses ve ritim unsurlarıyla iç içe olmuştur. Günlük yaşamlarında, eğlence ve aktivitelerinde, ibadetlerinde kullandıkları unsurlar arasına müziği adapte etmişlerdir.

Farabi, El-Kindi, İbni Sina gibi İslam alimlerinin eserlerde müziğin nasıl ele alınması gerektiği konusunda verdikleri bilgiler, Selçuklular ile Osmanlı Devleti arasında ilerleyen süreçte gelişmeye devam ederek yeni boyutlar kazanmıştır. Müzikle şifa yöntemleri ilk olarak büyücüler ve doktorlar tarafından bireysel olarak kullanılmış, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde kurumsallaşarak Darşşifa adı verilen sağlık ocaklarında kullanılmaya başlamıştır.(Yücel, 2016, s. 53).

Müziğin terapideki en etkili rol tarih boyunca hemen hemen her medeniyette şifa amaçlı kullanılmış olmasıdır. Yaklaşık 6000 yıllık müzik terapi geleneğine sahip olan bu kişiler, müziği hastanelerde tedavi amaçlı kullanan ilk medeniyet Türklerdir. Çin, Hindistan, Mısır gibi pek çok medeniyet müziğin iyileştirici gücünü keşfetmiş ve manevi olduğuna inandıkları hastalıkların tedavisinde kullanmıştır. (Yıldırım, 2021, s. 2) Müziğin müzik terapide, kullanımı kabilelere ve kültürlere göre değişmektedir. Başlangıçta ilkel kabileler tarafından kötü ruhlardan kaynaklandığına inanılan hastalıkları tedavi etmek için kullanılmış, ancak daha sonra klinik ortamlarda bilimsel bir alan olarak kullanılmıştır. (Can, 9, s. 592)

3.2. Türk ve Türk İslam Medeniyetinde Müzik Terapi

Müziğin hastalıkların tedavisinde kullanılması çok eski devirlere dayanır. Hz. Davud'un, hasta Kral Saül'ün depresyonunu tedavi etmek için Mezamir okuyup bir tür saz olan "mizmar" çaldığı bilinmektedir. Rohde'nin araştırmalarına göre Frikyalıların psikolojik hastalar üzerinde flüt çalınarak tedavi olduğuna dair inançları, müzikle tedavi tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. MÖ 580-500 yılları arasında yaşayan Pythagoras müzik teorilerinin ve müzikle tedavinin ilk bilimsel kurucularındandır. Platon ve Aristoteles de müzik terapisiyle ilgileniyorlardı. Türk-İslam alimleri ve hekimleri Ebu Bekir Razi (864-925), Farabi (870-950) ve İbn

Sina (980-1037) müzik terapisi ve bu tür akıl hastalıkları tedavisi ile ilgilenmiştir. (Emine Gürsoy- Naskali, 2009, s. 390)

Ünlü Türk bilginlerinden biri olan İbn-i Sina (980-1037), Farabi'nin eserlerinden ilham aldığı ve ondan müziği öğrendiğini ve bunu tıp mesleğine uyguladığını söylemiştir. "En iyi ve en değerli yöntemlerden biri, tedavinin hastanın zihinsel ve ruhsal gücünü güçlendirmesi ve hastalıkla daha iyi mücadele etme cesareti vermesidir." Hastanın en güzel müzikleri dinleyip onu sevdiklerinin yanına götürdüğünü hissettirdiği belirtilmiştir. İbn Sina'ya göre "ses" varoluşumuzun esasıdır. Belli bir düzende ve uyumlu bir şekilde düzenlenen sesler, insan ruhu üzerinde çok derin etkiler bırakır. Ses efekti insan sanatıyla zenginleştirilmiştir. Yine İbn Sina'ya göre ses tonundaki değişiklikler kişinin ruh halini gösterir. Bir müzik parçasını bize hoş kılan işitsel yeteneklerimiz değil, o müzik parçasından çeşitli öneriler çıkaran algısal yeteneklerimizdir. Bu nedenle seslerin düzenli uyumu, yapısı, uyumlu vuruşların düzenliliği ve düzenliliği insanları derinden büyülemektedir. (Grebene, 1978, s. 26)

Eski Türk toplumlarında ve sonrasında İslamiyet sonrası dönemde de müziğe ve buna bağlı olarak müzikle tedavi uygulamalarına önem verilmiştir ve tıbbi tedavi yöntemlerinin yanı sıra müzikle tedavi uygulanmaya gelmiştir. Orta Çağ'da Batılıların ruh hastalarını bir hasta olarak kabul etmeyip onlara işkence yaptıkları, Türklerin ise onları birer hasta olarak kabul edip, tedavilerine büyük önem verdiğini bildirmektedir. Ayrıca hastaların müzikle tedavisini ilk defa düzenli ve bilinçli bir biçimde uygulayan ve bu tedavinin öncülüğünü yapanların Türkler olduğunu rapor etmektedir. (Atıcı, 2008, s. 1638)

Hoca Nasır Musa, Abdülmümin Safi, Safiddin Barid, Keyhüsrev gibi Arap bilginleri ve Farabi, tıpta bilgi ve yetenek sahibi olmayan bir hekimin, tıbbi teşhis yapamayacağına inanmışlardır. Ayrıca, bu bilginler insan psikolojisi üzerinde müziğin olumlu etkilerine vurgu yapmışlardır. İbn-i Sina, "Kitabü's Şifa" adlı eserinde, hastaların akıl ve ruh güçlerini artırmak, moral sağlamak ve hastalıkla daha iyi başa çıkmalarına yardımcı olmak için müziği önermiştir. Hekimler ve deneyimli bilginler, insan nabzının müziğin tempo ve ritmiyle ilişkilendirildiğine ve nabız hareketlerinin belirli bir müzik makamı ve nağma ile uyumlu olduğuna inanmışlardır. Bu nedenle,

müzikle tedavi, nabzın hızı, ritmi ve genişliği gibi değişkenlere farklı müzik makamlarının uygulanmasıyla başlamıştır (Atıcı, 2008, s. 1638).

Ebûbekir Zekeriyâ er-Râzî, melankoli hastalarının bir konuyla meşgul edilerek tedavi edilmesi gerektiğini belirttikten sonra, tedavinin nasıl uygulanacağını şu şekilde açıklar: Melankolik hastalar, eğlenceli aktivitelerden birini, örneğin balık tutma veya avlanma gibi bir hobiyi denemelidir. Ayrıca, farklı oyunlara katılarak zihinsel olarak meşgul olmalı ve sevdikleri insanlarla görüşüp dostluklarını geliştirmelidirler. Ayrıca, müziği öğrenmeli, müzik öğretmeli ve özellikle güzel sesle okunan şarkıları dinlemelidirler. Ancak bu şekilde melankolik hastaların sıkıntılarında ve dertlerinden kurtulmaları ve iyileşmeleri mümkün olabilir. (Şeyma Ersoy Çak, 2018, s. 605)

Müzik terapisi uygulamaları Türkiye’de giderek yaygınlaşsa da hala yeterli düzeyde tanınmamakta ve destek bulamamaktadır. Ayrıca müzik terapisi eğitimi konusunda da eksiklikler bulunmaktadır ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gereklidir (Eren vd., 2019 sy.31-49). Müziğin insanların duygusal durumları, stres düzeyleri, davranış ve düşünceleri üzerinde olumlu etkileri vardır. Müzik terapisi depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve otizm gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanılabilir ayrıca müzik terapisinin hastaların iletişim becerilerini, motivasyonunu ve yaşam kalitesini artırabilir. Müziğin farklı türleri, ritimleri ve tempo gibi faktörler, müzik terapisi sırasında kullanıldığında hastaların tedaviye verdiği yanıtı ve müzik terapisinin gelişimi ve yaygınlaşmasına katkısı olacaktır (Nisbett ve Rickwood, 2014, sy.179-185).

İlgili literatür incelendiğinde müzik terapiye eski dönemlerden günümüze kadar ilgi duyulmuş ve insanların diğer tedavi yöntemlerinin yanı sıra fiziksel ve ruhsal yönden tedavisinde kullanılmıştır. Eski Türk toplumlarında ve sonrasında İslamiyet sonrası dönemde de müziğe ve buna bağlı olarak müzikle tedavi uygulamalarına önem verilmiştir ve tıbbi tedavi yöntemlerinin yanı sıra müzikle tedavi uygulanmış ve geliştirilmiştir. Müzik terapi uygulamalarının tarihi çok eskilere dayansa da günümüz Türkiye’sinde bu uygulamalar istenilen düzeyde değildir. Yapılan bazı çalışmalar Türkiye’de müzik terapi uygulamaları ile ilgili durumu ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki müzik terapisi eğitim programları, Avrupa ve Amerika'daki müzik terapisi eğitim programlarına göre daha az sayıda ve kısa sürelidir. Halen yapılmakta olan müzik terapisi uygulamaları daha çok psikiyatrik hastalıkları olan bireyler üzerinde yoğunlaşmıştır ve diğer sağlık sorunları için müzik terapisi uygulamaları yeterli düzeyde değildir. Türkiye'deki müzik terapisi eğitim ve uygulamalarının geliştirilmesi ve müzik terapisinin daha geniş bir yelpazede sağlık sorunlarının tedavisinde kullanılması için bu alanda daha fazla araştırma yapılması gereklidir, ayrıca müzik terapisi alanında yapılan araştırmaların artırılması, müzik terapisinin sağlık hizmetleri sistemi içinde yer alması ve müzik terapisi uygulamalarının tanıtımı için farkındalık oluşturulması gerekmektedir (Başar, 2012 sy.12). Fakat Türkiye'de araştırılan bilgiler ışığında geçmişte tarihi kaynaklara ve seyahatnamelere bakılırsa Selçuklu ve Osmanlı döneminde, hastanelerde kullanılan bir tedavi yöntemi değildi. Günümüze bakıldığında bu tedavi yöntemiyle alakalı Selçuklu dönemindeki tedavi yöntemleri örnek alınarak bir sistem oluşturulabilir. Müzik terapisi depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve otizm gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanılabilir ayrıca müzik terapisinin hastaların iletişim becerilerini, motivasyonunu ve yaşam kalitesini artırabilir. Müziğin farklı türleri, ritimleri ve tempo gibi faktörler, müzik terapisi sırasında kullanıldığında hastaların tedaviye verdiği yanıtı ve müzik terapisinin gelişimi ve yaygınlaşmasına katkısı olacaktır (Nisbett ve Rickwood, 2014 sy.179-185).

Meta-analiz sonuçlarına göre, müzik terapisi, özellikle psikoterapi, ilaç tedavisi ve diğer geleneksel tedavi yöntemleriyle birleştirildiğinde, depresyon, anksiyete, şizofreni, travma sonrası stres bozukluğu ve demans gibi çeşitli zihinsel sağlık sorunlarının tedavisinde etkili olduğu ve şizofreni semptomlarını da azaltma eğiliminde olduğu ortaya konmuştur. Müzik terapisi sırasında kullanılan müzik türleri, ritimleri ve tempo gibi faktörlerin de hastaların tedaviye verdiği yanıtı etkileyebileceği ve müzik terapisinin bireyselleştirilmesinin de tedavinin etkililiğini artırabileceği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Gold vb., 2009 sy. 193-207).

3.3. Orta Asya Döneminde Müzik Terapi Uygulamaları

Türk medeniyetinde müzikle terapi, yaklaşık 6000 yıllık bir geçmişe sahip olduğu tahmin edilmektedir. Orta Asya Türk medeniyetinde “şamanizm” inancı hakimdi. Orta Asya’lı Türklerde, müzikle terapiyi hastalıkları azaltmanın en önemli unsuru olarak görüyorlardı. Şaman ayinlerinin vazgeçilmez parçası melodi, ritim ve dans idi. Şamanlar bu ayinlerde, ateşin etrafında davul çalıp, farklı figürlerde dans ederek ve kutsal sözler söyleyerek dönerlerdi. Bu gibi ritüellerle, ataların ruhlarıyla bağlantı kurmak, onlardan yardım istemek ve hastalıklara sebep olan kötü ruhları uzaklaştırmayı amaçlamışlardı. (Sancak, 2019, s. 31)

Eski Türklerde tedavi amaçlı kullanılan müzik ve dans, toplumsal yaşamda önemli bir rol oynamıştır. Tedavi uzmanları olarak bilinen “Baksı ve Kam” adındaki kişiler, bu tedaviyi özel bir ritüelle gerçekleştirirlerdi; bu ritüeller müziğe ve dansa dayalı olarak sezgileri harekete geçirirdi. Miladi 7. yüzyılda kuzey Çin’de hüküm süren Türk soyundan bir Tabgaç hükümdarı hakkında, 576 tarihli bir Çin kaynağı şunu aktarıyordu: "Hükümdar ve soydaşları, Çin’de bilinmeyen ve hoş karşılanmayan bir tarzda, gök ayini sırasında dans ederlerdi. Ayetin sonunda, kadın kamlar davullar çalarken Tabgaçlar, doğuya doğru yükselen kurban taşına secde ederlerdi." (Eberhard, 1949, s. 318)

M.Ö. 3000-2000 yılları arasında Anadolu’ya yerleşen Oğuzlar’ın müziği, Şaman müziğiyle ilişkilendirilmektedir. Şamanlar, davul ve Kırgız Türkleri’nde Baksı olarak bilinen kopuz çalan kişilerin kullandığı enstrümanları sihir ve tedavi amaçlı kullanırlardı. Bu kişiler toplum içinde kutsal kabul edilir ve insanların maneviyatlarına rehberlik ederlerdi. Kırgız Türklerindeki Baksılar, bir tür şaman gibidir ve müzik, şiir ve dans yoluyla hastaları iyileştirmeye çalışırlar. Bugün bile baksılar ve şamanlar, Orta Asya bozkırlarında varlıklarını sürdürmektedirler. (Birkan, 2014, s. 40)

Orta Asya’daki Türk müziği, Türk kültürünün bir parçasıdır ve Türklerin hayatında önemli bir yer tutar. Orta Asya’daki Türk müziği, çoğunlukla dini ritüellerde ve törenlerde icra edilirdi. Bu müzik, genellikle saz, dutar, kopuz ve dombra gibi geleneksel çalgılarla icra edilirdi. Ayrıca, vokal müzik de Orta Asya Türk müziğinde önemli bir yer tutar. Orta Asya’daki Türk müziği, makamlara ve usullere dayanır.

“Aşık” geleneği de ön plandadır. Aşıklar, sözleri önceden yazılmış şarkıları saz eşliğinde icra ederler ve genellikle şiirsel bir tarzda söylerler (Budak, 2006 sy.20).

Kötülükleri ve kötü ruhları kovarak hastayı iyileştirmek için Türkistan’da baksılar üç bölümden oluşan bir tören düzenliyorlardı. En az üç gün süren bu tören, geceleri yapılan çeşitli etkinlikleri kapsamaktaydı ve gündüz sona ermekteydi. Bu törenlerde müzik enstrümanı olarak tef kullanılmakta idi fakat bu tefler baksılar tarafından değil çalgıcılar tarafından çalınmaktaydı. Yapılan törenlerin üç gününde de baksılar müzik eşliğinde dualarını edip, dans etmekte, tören sonunda ise ellerindeki kamçı veya kılıç ile açığa çıkan kötü ruhları uzaklaştırarak törenleri tamamlıyorlardı. (İnan, 1986).

Orta Asya Türk kültüründe, tarih boyunca müziğin çeşitli hastalıkları tedavi edici etkilerine inanılmış ve müzik terapi amaçlı kullanılmıştır. Bu kültürde, müziğin çeşitli hastalıkların tedavisinde önemli bir rolü olduğuna inanılmıştır. Orta Asya Türk kültüründe müzik, fiziksel, zihinsel ve ruhsal hastalıkları iyileştirmede etkin olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda kullanılan müzik türleri arasında şaman müziği, ilahiler ve halk müziğinin çeşitli türleri bulunmaktadır. Orta Asya Türklerinin müzikle tedavi yöntemleri arasında, müzik aletleriyle yapılan tedaviler, şifa duası okuma, ilahi söyleme, şamanik törenlerde kullanılan müzikler gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır. Bu uygulamaların temelinde müziğin enerji frekansları ve titreşimlerinin, hastalıklı beden veya ruhun frekanslarına uyum sağlayarak onları iyileştirmesi prensibinin yattığı vurgulanmıştır. 2005 yılında Moğolistan’da gerçekleştirilen bir araştırmada, müzikle tedavi yöntemlerinin etkisi incelenmiş ve müzikle tedavinin etkili olduğu görülmüştür. Orta Asya Türklerinin müzikle tedavi yöntemlerinin modern müzik terapisi ile benzerlikleri bulunmaktadır. Örneğin, müziğin duygusal, bilişsel ve fizyolojik etkileri, Orta Asya Türklerinin müzikle tedavi yöntemleri ve modern müzik terapisi arasındaki benzerlikler dikkati çekerken şaman müziğinin modern müzik tedavisinde kullanımı da söz konusudur. Orta Asya Türk kültürü müzikle tedavi konusunda oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Orta Asya Türklerinde müzikle tedavi ve Şamanizm arasındaki güçlü bir bağ vardır (Yıldız, 2011, sy.383-406)

Şaman kültüründe müzik, ruhlarla bağlantı kurmak ve birçok hastalığa şifa bulmak amacıyla aynı zamanda dini ritüelleri de içinde barındıran bir nevi hekimlikti. Şamanlar, şifacılık yeteneklerinin yanı sıra dans, şarkı, oyunculuk, şiir ve müzik gibi alanlarda da kendilerini gösteren çok yönlü kişilerdir. Şaman kültüründe, müzik, ruhlarla iletişim kurmak ve transa girmek amacıyla yapılan ayinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle, şaman ayinlerinde müziğin büyük bir önemi vardır. Müziğin sürekli olarak ayinlerde yer alması, şaman geleneğinin müzikle olan bağıını daima canlı tutar. Şaman adayları, deneyimli bir şamanın yanında enstrüman çalmayı öğrenirler ve müzik bilgilerini geliştirirler; bu sayede zaman içinde kendilerini özgün birer sanatçı olarak geliştirirler. (Göher, 2009, s. 309-312)

Şamanlar, kötü ruhların ve cinlerin hastalık ve zararlarından korunmak için ateş, tütsü, dans, sihir ve müziği kullanarak çalışan dini liderlerdir. Şaman kelimesinin Türkçesi "Kam"dır. Bu büyücüler, kabilesinde saygı gören ve korkulan kişilerdir, çünkü kabilesini her türlü uğursuzluktan ve hastalıktan koruma görevine sahiptirler. Transa geçerek büyü yapabilirler ve kabilesinin üyeleri bu büyücülerin veya şamanların güçlerine inanırlar. Bu kişiler toplumu etkilemek için en çok müziği kullanır ve genellikle ritim ve dansı bu müziğin bir parçası olarak ayinlerde kullanırlar. Müzik, insanları bazen ritim, müzik ve dans aracılığıyla (vecd) haline getirerek, bazen de hipnoz benzeri bir durum yaratarak zaman zaman toplumları yönlendirerek önemli bir rol oynarlar. (Şengül, 2008,sy. 22).

3.4. Abbasi Döneminde Müzikle Terapi Uygulamaları

Abbasi dönemi, İslam tarihinde 750-1258 yılları arasında önemli bir dönemdir ve bu dönemde İslam medeniyeti büyük bir gelişme yaşamıştır, özellikle bilim, felsefe, sanat ve kültür alanlarında. Bu dönemde, müzik terapisi uygulamaları da müziğin gelişimiyle birlikte önem kazanmıştır. Abbasi döneminde, müziğin eğlence odaklı kullanımından bilimsel bir disipline doğru geçiş yapan ilk İslam filozoflarından biri olan Kındî, Pitagorasçı bir bakış açısıyla müzik ile gök cisimleri arasında güçlü bir ilişki kurmaya çalışmıştır. İslam sanat ve kültüründe müzik teorisine yönelik ilk çalışmaları başlatan ilk alim olarak kabul edilir. Bu geleneği devam ettiren Türk filozoflarından Farabi ve İbni Sinâ da müzik teorisinin yanı sıra sesin gücünü ve

insanlar üzerindeki etkilerini araştırdılar. Yaptıkları alışmalarla, Kindî'nin başlattığı teori çalışmalarını geliştirerek müzikle tedavi konusunda önemli adımlar atmışlardır. Farabi, makamların insanlar üzerindeki etkilerini inceleyerek hastalıkları tedavi etmede makamların rolünü ortaya koydu (Kalender, 1987 sy: 361-375).

Tarihte, hastanelerde müziği tedavi amaçlı kullanan ilk toplumun Türkler olduğu bilinmektedir. Bu uygulama, Kindî'den başlayarak Farabi, İbni Sina ve Safiyyüddin Urmevî gibi düşünürlerle devam etmiş ve belirli ses aralıklarının kombinasyonu ile yeni makam anlayışı geliştirilmiştir. İlk olarak Selçuklu döneminde açılan bu müzikle tedavi merkezlerinin sayısı, Osmanlı döneminde artmış ve farklı bölgelerde hizmet vermiştir. Nureddin Hastanesi olarak bilinen ve ilk kurulan hastanede, akıl hastalarına özel bir bölüm ayrıldığı bilinmektedir. Hekimbaşı Abdül Mecid Efdal Muhammed bin Abdullah el-Bahili, hem bir hekim hem de bir müzisyen olarak, akıl hastalarını müzikle tedavi etme konusunda önemli bir rol oynamıştır. (Yıldırım, 2021 sy:481).

Tüm bu alışmalar, Abbasiler dönemi İslam tarihinde müzik terapisi uygulamalarının önemli bir yer tuttuğunu ve İslam medeniyetinde müziğin tedavi edici gücünün farkında olunduğunu göstermektedir. Müzik terapisi, Abbasi döneminde popülerdi ve pek çok tıp eserinde bahsedilmektedir. Müzik terapisi, bu dönemde birçok hastalık için kullanılmıştır, özellikle de zihinsel rahatsızlıklar ve depresyon gibi psikolojik hastalıkların tedavisinde ön plana çıkmıştır. Müzikle tedavide kullanılan enstrümanlar arasında çeşitli telli ve vurmali algılar, flütler ve kemanlar yer almaktadır. Müzik terapisi, hastaların zihin durumlarını etkileyerek fiziksel ve psikolojik iyileşme sağlamayı amaçlamaktadır. İbn-i Sina, müzik terapisinin kullanımını destekleyen önemli bir figürdü ve “El Kanun Fi't-Tibb” adlı eserinde müzikle tedavi konusunu ayrıntılı bir şekilde yazmıştır (Naseri ve Hashemian, 2016 sy:1026-1037).

3.5. Selçuklu Dönemi Müzikle Terapi Uygulamaları

Anadolu Selçukluları döneminde, hemen her şehirde darüşşifa, darüssiha, bimaristan adıyla hastaneler açılmıştır. (Bayat, 2016, s. 267) Anadolu Selçuklu mimarisinde ayrı bir yeri olan darüşşifa yerlerini, genel plan şemalarıyla medrese

yapısına göre ve plan kaynağını bu yapılardan alan, eğitim ve sağlık hizmetlerinin gerçekleştirildiği yapılar belirlendikten sonra, darüşşifa yapılarının bağımlı veya bağımsız yapılar mı oldukları söz konusu olduğunda; Anadolu’da mevcut örnekler göz önünde bulundurularak, biri hariç hemen diğerlerinin külliye anlayışıyla gerçekleştirilmiş karmaşık yapılar olarak planlandıklarını görmekteyiz. En erken tarihli örnek Mardin’deki Eminüddin Darüşşifası bugün mevcut olmadığı halde inşa edildiğinde aynı isimle bilinen külliyenin birimi durumundaydı. (Cantay, 2014, s. 29) Hastaneler öylesine geliştirilmiştir ki dönemin sosyal yaşamına, yönetim biçimine ve askeri hayatına cevap verecek nitelikte çeşitli kurumlar oluşturulmuştur. Orta Çağ’da Batı’da akıl hastalarının yakıldığı dönemde türkler, bu hastalar için hastaneler inşaa ettirmişler, ruhsal ve tıbbi yöntemlerle tedavi etmişler, halk arasında hoşgörü ile yaklaşmışlar, hatta niteliklerine göre çeşitli isimler takmışlardır. 19. yy’daki risalelerde delilik üzerine verilen isimlerden oluşan bir ‘deliname’ dahi yazılmıştır. (Betül Bakır, 2019, s. 35) Şifa müziği, hastaların tedavi sürecini kolaylaştırmak için özel olarak hazırlanmış müziklerden oluşuyordu. Bu müzikler, genellikle düşük tempolu ve sakin ritimli olup, hastaların rahatlamalarını sağlamak için tasarlanmıştır. Ayrıca, Anadolu Selçuklu Devleti’nde müzik terapisi uygulamalarında kullanılan enstrümanlar da önemli bir yer tutmuştur. Ney, kanun, ud, ıklığ gibi enstrümanlar, müzik terapisinde sıkça kullanılan enstrümanlardandı. Özellikle ney, Anadolu Selçuklu Devleti’nde müzik terapisinde sıkça kullanılan bir enstrüman olarak bilinmektedir. Hasta yatağı başında veya özel bir odada çalınan müzikler sayesinde hastaların zihinlerinde sakinlik ve huzur hissi uyandırılmaya çalışılmıştır. Müzik terapi, hastaların stres ve endişelerini azaltarak tedavi sürecini olumlu yönde etkilemeyi amaçlamaktaydı. Müzik terapi, hastaların tedavi sürecini kolaylaştırmak için özel olarak hazırlanmış müziklerden oluşmaktaydı amaçlanmıştır (Öztürk, 2012, s. 123-137).

Darüşşifalarda akıl hastalarının yanı sıra göz hastalıkları, deri ve dahiliye kapsamındaki çeşitli hastalıkların tedavi edilmesinin yanı sıra cerrahi müdahaleler de yapılmaktaydı. Cinsiyet, yaş, din, dil, ırk, uyruk gözetilmeksizin tedavi hizmeti verilmekteydi. Müderristen (hoca) icazet (diploma) alan deneyimli hekimler bitkilerle

hazırlanan ilaçların yanı sıra hastaya müzik, su sesi gibi ruhsal tedavi yöntemleri de uygulanmaktaydı. (Betül Bakır, 2019, s. 40)

Selçuklu Devleti dönemi, Türk müzik kültürünün Arap ve Fars müziğiyle etkileşimde bulunduğu bir dönemdir. Bu dönemde, birçok İslam bilgini müziği kuramsal olarak ele alarak eserler yazmıştır, başta "Ebcet" nota yazısının mucidi El Kindi olmak üzere Farabi, İbn-i Sînâ, Kutbüddin Şirazi, Abdülkadir Meragi ve Safiyüddin Urmevi gibi isimler müziğin teorik yönlerini incelemişlerdir. Daha sonraki dönemlerde ise Şuurî Hasan Efendi ve Gevrekzâde Hafız Hasan Efendi, müziğin insan ruhuna etkileri ve müzikle tedavi konularını ele almışlardır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yapılan bu çalışmaların etkisiyle şehirlerdeki darüşşifalar, müzikle tedavinin uygulandığı merkezler haline gelmiştir (Öztürk vd., 2017 s.123-137).

Tıp çalışmaları açısından İslam dünyasındaki hastaneler, oldukça önemli bir role sahipti. Bu hastaneler, daha önceden var olanlar olmasına rağmen, İslam dünyasında gelişerek Batı'daki benzerlerine ilham kaynağı olmuştur. İslam dünyasındaki ilk hastaneler, yaklaşık olarak M.Ö. 5. yüzyılda Anadolu'da kurulan Asklepionlar gibidir. Genellikle Batı Anadolu'da bulunan bu tesislerde hastalıkların tedavisinde banyo, uyku, müzik ve istirahat gibi yöntemler kullanılırdı. Bu yerler daha çok bir tür dinlenme tesisi olarak işlev görüyordu ve tedavi sürecinden sorumlu olanlar genellikle din adamlarıydı. (Unat, 2017, s. 1469)

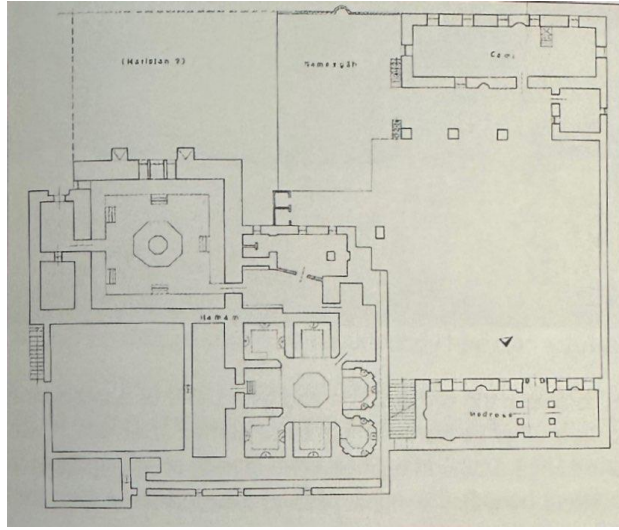
12. yy'da bilime katkılar sunan Selçuklular çeşitli hastaneler kurdular. Selçukluların kurduğu darüşşifalar doğunun tıp okullarıydı ve hastaların başucunda dersler verilmekteydi. Selçuklular döneminde kurulan en önemli hastane 1154 yılında Şam'da Nureddin Bin Zengi'nin kurduğu Nureddin Şehidi Türki Hastanesi'dir. Anadolu'da kurulan ilk sağlık kurumu ise Danişmendoğu Mehmed (ö.1084) tarafından kurulan Niksar Darüşşifası'dır. (1170-?) Bunu Selçuklular tarafından 1206 yılında Kayseri'de kurulan Gıyaseddin Tıp Mektebi ve Gevher Nesibe Hastanesi beraberinde eklenmiştir. Bu darüşşifalarda yapısal konumlar tesadüfi değildir. Kent dokusunda havadar, kolay ulaşılabilir, havası ve suyu güzel bir yerde olmalıdır. Vakfiyelerde belirtildiği üzere, havadar ve mutedil iklim padişahın emridir. Darüşşifaların konum seçimi, Asklepionların yer seçimi özelliklerine bu açıda benzemektedir. Sert rüzgardan

korunmuş, havadar, suyu bol, ulaşımı kolay olması hastaların ve ziyaretçilerin rahatı bakımından, tedavi açısından gerekliydi. (Betül Bakır, 2019, s. 109)

İlk hastane olarak kayda geçen Nûreddin Hastanesi, Selçuklu hükümdarı Dukak tarafından inşaa ettirilmiş olan hastanelerden biridir. İbn Bûtlan'ın 1048-1049 yılında Habibi ziyareti esnasında şehirde bir hastane bulunuyordu, fakat bu da sonradan kullanılamaz hale gelmiştir. Nûreddin hükümdarlığının ilk yıllarında bu hastaneyi ıslah ederek yeniden faaliyete geçirdi. İbn Cubeyr Nureddin hastanesinin, muhteşem olduğunu söylemiştir. Bu hastaneyi Salahaddin bir de kadınlar kısmı ilave ettirmiştir. Hastanede akıl hastaları için de bir kısım ayrılmıştı. Salahaddin buraya da kadınlar için bir bölüm inşaa ettirdi. Bina olarak bugüne kadar oluşan dünyanın ve Türklerin en eski tıp fakültesi olan Şam'daki bu Nureddin Hastanesinde akıl hastaları ayrıca müzikle tedavi edilmekteydi. (Ak, 2006, s. 166,167)

3.5.1 Eminüddin Darüşşifası (Mardin)

Artukoğulları'ndan Necmeddin İlgazi'nin kardeşi Eminüddin, Mardin'de bir bütün halinde cami, medrese, hastane ve hamam yaptırmaya başlamıştır. Fakat bunlar bitmeden vefat etmiştir. Ölmesi nedeniyle kardeşi Necmeddin bunları tamamlamaya muvaffak olmuş ve kadirşinaslık göstererek rahmetli kardeşinin ismiyle anılmıştır. Muhtelif zamanlarda Şeyh Eminüddin, Şeyh Emin Efendi, Eminüddin gibi isimlerle anılmaya başlanmıştır. Maristan denilen hastane harap olmuş ise de cami, medrese ve hamam birçok tamir görmüş olmakla beraber mevcuttur. (Ratıp Kazancıgil, 2015, s. 75)

Resim 1: Mardin Eminüddin Külliyesi vaziyet planı (Aziz Tezcan'dan, 1938.) (Cantay, 2014.)

3.5.2. Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi(Kayseri) (1154)

Gevher Nesibe adına Kayseri'de inşa edilen yapının, Anadolu'da yapılmış olan Selçuklu darüşşifaları ve tıp medreseleri arasında en özel ve ayakta kalan en eski örneklerden biridir. Bu yapının özelliği, yan yana yerleşik, açık avlulu, döner eyvanlı ve iki blok halinde olmasıdır. Şifahane bölümü batıda bulunurken, akıl hastalıkları tedavisi bölümüne ayrılmıştır ve medresenin kuzeydoğu köşesinde Gevher Nesibe'nin kümbeti yer almaktadır. (Cantay, 2014, s. 81)

Bimarhane, kuzeyden güneye uzanan bir ana koridorla sağ ve sol tarafta yer alan küçük odalardan oluşmaktadır. Toplamda on sekiz oda bulunmaktadır, dokuzar oda her iki tarafta yer alır ve bu odalar sivri tonozlarla örtülmüştür. Hasta odalarının eyvan kavislerinde, karşılıklı olarak yerleştirilmiş iki delik bulunmaktadır. Bu delikler, muhtemelen o dönemde uygulanan müzik ve telkin tedavisi için yapılmış olabilir. Bu ses geçiş koridorları, adeta dünyanın ilk primitif hoparlörleri gibidir. Odaların tonozlarının birçoğunda ışık ve havalandırma için açıklıklar bulunmaktadır. Aynı dönemde Selçuklu Şifahaneleri'nde hastaların müzik ve su sesi ile tedavi edildiği bilinmektedir. (Cantay, 2014, s. 92)

Resim 2: Gevher Nesibe Darüşşifasının Taç Kapısı (www.islamansiklopedisi.org.tr)

Resim 3: Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi-Kayseri

(www.islamansiklopedisi.org.tr)

3.5.3. Keykavus Darüşşifası (Sivas)

Saltanatında (1211-1220) önemli işler yapan Selçuklu sultanı, I. İzzeddin Keykavus'un Sivas'ta yaptırmış olduğu darüssıha (darüşşifa, şifa yurdu) mimarisi, taş ve tuğla işçiliği, çinileri ve süslemeleri, kabartma figürleri ile birçok yenilik taşıması ve vakfiyesinin bir suretinin günümüze ulaşması sebebiyle, Anadolu Selçuklu sağlık

kuruluşları içinde önemli bir konumda değerlendirilmektedir. (Ratıp Kazancıgil, 2015, s. 99)

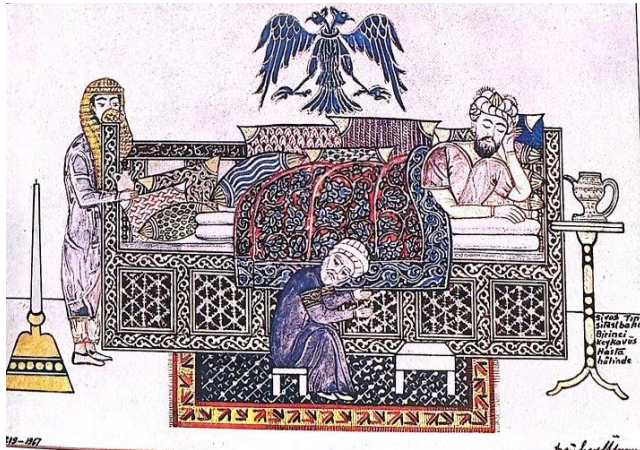
Anadolu'da kurulmuş olan Selçuklu darüşşifaları içerisinde kuruluş vakfiyesi günümüze ulaşan tek örnek Sivas Darüşşifası'dır ve bu özelliği nedeniyle de oldukça ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu vakfiye ile Selçuklu hastanelerinin hastalara mahsus bir yurt olduğunu ve diğerlerinin bu şartlar dahilinde idame edildiğini öğrenmekteyiz. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kısa ömrü içinde çok sayıda inşaa edilmiş hastanelerin kadrosu, çalışma düzeni, eğitimi, yönetimi, vakıfları, hekimleri hakkında doğrudan bilgi sahibi olunabilecek kaynağın yok denecek kadar azdır, Sivas Darüşşifası, vakfiyenin tıp tarihi açısından önemi konusunda şunları söylemektedir:

“Elimizdeki bu vakfiyeden anlaşılıyor ki, Selçuklu dönemi hastanelerinde göz ve cerrahi hastalıklar da tedavi edilmekteydi. İhtisas sahibi olarak cerrah, kehhal (göz hastalıkları uzmanı) ve genel hastalıklar mütehassısları(uzmanları) çalışmaktaydılar. Ayrıca hastanelerde ilaç yapıldığı dolayısıyla burada, bir eczanenin varlığı tespit edilmektedir. Devrin kervansaraylarında dahi küçük çapta eczanelerin bulunduğu göz önünde bulundurulursa hastanede de yer aldığı görülmektedir. Ayrıca isim zikredilmemekle beraber hastanenin düzenli çalışması için bir personelin olduğu görülmektedir. (Acıduman, 2010, s. 11)

Resim 4: Sivas Keykavus Darüşşifası Taç Kapısı

(www.islamansiklopedisi.org.tr)

Resim 5: Sivas tıp sitesi banisi I. İzzeddin Keykavus hasta halinde (S. Ünver, 1967 sy:60)

3.5.4. Turan Melek Darüşşifası ve Ulucamii (Divriği)

Divriği Ulu Camii Mengücekli Beyi Ahmed Şah tarafından (1228-1243) tarihleri arasında yaptırılmıştır. Divriği Ulu Camiisi'nin güneyden bitişik olarak yapılan Darüşşifa, Erzincan Mengücekli Beyi Fahreddin Behram Şah'ın kızı ve Ahmed Şah'ın

eşi Melike Turan Melek tarafından yaptırılmıştır. Bu külliye içerisinde, mahkeme, cami, darüşşifa, sundurma, namazgâh, aşhane, konuk evi, musalla, kuyu ve sebil gibi pek çok yapı bulunmaktaydı. Günümüze ise camii ve darüşşifa olarak gelmektedir. (Bakır,2019, s. 120)

3.5.5. Alaeddin Darüşşifası (Konya)

Anadolu Selçukluları'nın çok önemli bir şehri olan Konya'da ilk darüşşifa 1113'te Sultan Melik şah tarafından yaptırılmıştı. Ayrıca 1221 yılında I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) tarafından yaptırılan darüşşifa hakkında da birçok bilgiye sahibiz. Melik şah Darüşşifası'nın tamir edilerek I. Alaeddin Keykubad tarafından tekrar hizmete açılmış olması gerekmektedir. Konya'da bugün ayakta olmayan bu darüşşifanın kalan bir parçası Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ tarafından "şifahane mescidi" olarak tanımlanıp yeri tespit edilmiştir. (Betül Bakır, 2019, s. 137)

Resim 6: Alaeddin Darüşşifası (www.turkiyenintarihieserleri.com)

3.5.6. Cemaleddin Ferruh Darüşşifası (Çankırı)

Çankırı'da Anadolu Selçukluları dönemine ait önemli bir yapı, Selçuklu emiri Atabey Cemaleddin Ferruh tarafından inşa edilmiştir. Bu yapı, şehrin yüksek ve kayalık bir tepe üzerinde, 'derbent' olarak adlandırılan kuru bir çayın yanında yer

almaktadır. Darülafiye (darüşşifa) adı verilen bina, 22 Muharrem 633 (7 Ekim 1235) tarihinde inşa edilmiş ve kuzey tarafına ise 1242 yılında ‘darülhadis’ eklenmiştir. Bu yapı kompleksi, günümüzde halk arasında "Taş Mescid" olarak bilinen darülhadis binası ve içinde bulunan darüşşifa alanından oluşur. (Ratıp Kazancıgil, 2015, s. 143)

Resim 7: Cemaleddin Ferruh darüşşifası binası (www.cankiri.gov.tr)

Resim 8: Taş Mescit <https://www.kulturportali.gov.tr>

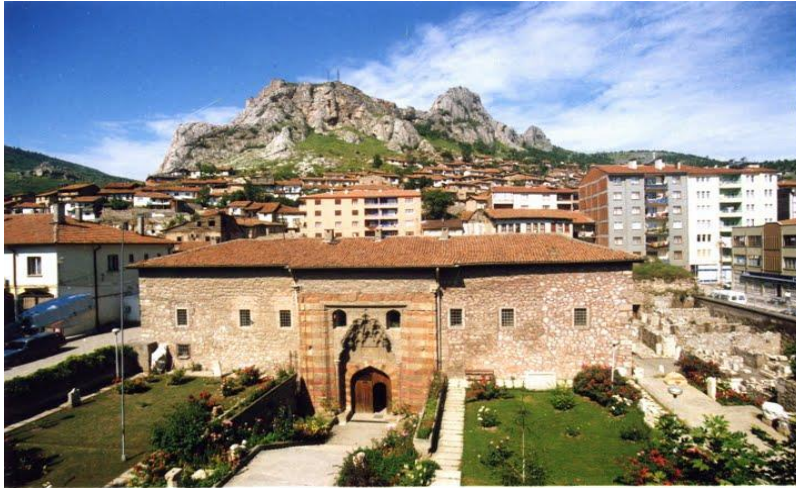
3.5.7. Mui'nuddin Süleyman Darüşşifası ve Kırkkızlar Medresesi (Tokat)

Tokat, Pervane Bey Darüşşifası Mui'nuddin Pervane tarafından 1275 yılında yaptırmış olup bu bina “Gök Medrese” diye anılır. Halkın Kırk Kızlar Medresesi diye

de isimlendirdiği bu eserde, kapı girişinin sağ ilerdeki odalarında Kırk kızın ikişer ikişer mezarda 20 kabir yattığı söylenir. İnanışa göre bunlar darüşşifada çalışan veya hasta kızların aynı zamanda ölmeleri sebebiyle buraya gömülmüşlerdir. Eskiden boğmaca ve öksürük olan çocukları getirir, kapısından içeri “Hemecik” denilen bir yapma bebek atılırdı.” (Üçer, 1987, s. 217-230)

Tekkelerde halk ve bilhassa deliler, yüzü ve göz kapağı eğilenler dergâha getirilir, zikir halkası ortasına oturtulur ve nefes edilerek teşfiye (şifalandırma) edilirdi. Sıtmalılar ise dışardaki yılanlı taştan biraz suya karıştırıp içer ve şifa buldukları söylenir. Ayrıca bir de kenarları nakışlı ayna olduğu ve yüzü ve göz kapağı eğilenler baktığında şifa bulduklarını söylemektedirler. Çocuğu olmayanlarla türbeye gelip doğacak çocuğu Abdül Fettah Veli’ye dua ederler ve bu surette evlat sahibi olurlarmış.” (Ünver, 1940)

Süheyl Ünver’in darüşşifa ile ilgili dile getirmiş olduğu önemli detaylar ve uygulamalar, Kastamonu darüşşifasının birer halk darüşşifasına dönüştürerek halkın her kesiminden sıkıntısı olan kişilerin gelip tedavi olduğu ve çeşitli tedavi yöntemlerinin de etkin olarak kullanıldığını o dönemde görmekteyiz.

Resim 8: Tokat Müinüddin Süleyman Darüşşifası (www.hipokratist.com)

3.5.8. Ali Bin Süleyman Darüşşifası (Yılanlı Darüşşifası) (Kastamonu)

Diğer adıyla, ‘‘Yılanlı Darüşşifası’’ ismi ile anılmaktadır. Kastamonu’nun tek şifahanesi ve en eski tarihli yapılarından olup Anadolu’nun en eski hastanelerinden

biridir. Darüşşifa olarak inşa edilen yapının sicil kayıtlarında aktarıldığı üzere medrese olarak anıldığı ve tarihi süreçte dergah tekke ve zaviye olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Konak, 2022, s. 158)

Resim 9: Kastamonu Ali Bin Süleyman Darüşşifası (www.hipokratist.com)

3.5.9. Anber Bin Abdullah Darüşşifası (Amasya)

Amasya Darüşşifası, ilk olarak İlhanlılar döneminde inşa edilen Anber b. Abdullah Darüşşifası (1308) olarak bilinirdi ve bu bilgi, darüşşifanın kitabesinde yer almaktaydı. Ancak yeni yapılan araştırmalar ve belgeler, bu darüşşifanın aslında Selçuklu Sultanı I. Aleddin Keykubad (1220-1237) tarafından yaptırıldığını göstermektedir (Ratıp Kazancıgil, 2015, s. 153)

Amasya, İlkçağ'da büyük coğrafyacı Strabon gibi önemli kişiliklerin yetiştiği bir şehir olarak bilinir ve Türklerin yönetimi altında da kültürel bir merkez olma özelliğini sürdürmüştür. Selçuklu döneminde birçok bilim insanı ve sanatçı yetişmiştir. Osmanlı döneminde ise Şehzadelerin bulunduğu bir merkez olarak, birçok bilim insanı, sanatkâr ve şairin toplandığı önemli bir kültürel merkez olarak varlığını

sürdürmüştür. 1861 yılında şehri ziyaret eden seyyah G. Perrot, Amasya'yı "Anadolu'nun Oxford'u" olarak tanımlamış ve buradaki medreselerde yaklaşık 2000 öğrencinin eğitim gördüğünü belirtmiştir. (Şahin, 1991, s. 1-4)

Bazı kaynaklarda Bimarhane kelimesi akıl hastalıkları gibi tabir edilerek ‘‘tumarhane’’ ile eş anlamlı hale getirilmektedir. Evliya Çelebi de darüşşifadan bahsederken ‘‘Mehmet Paşa hanına karib tumarhanei a’zam bir abadan kadimdir.’’kelimesini döneminde söylemiştir. Bu darüşşifada diğer hastalara da hizmet verildiği, Hekim Sabuncuoğlu’nun cerrahlık yaptığını yazdığı Kitabü’l Cerrahiye-i İlhaniye isimli eserinden anlaşılmaktadır. Ayrıca bir tıp okulu da varsayılan öğrencilere (şakirtlere) her türlü ameliyat gösterilirdi. (Betül Bakır, 2019, s. 125)

Amasya Bimarhanesi ile ilgili kayıtlardan öğrendiğimize göre ‘güvenlikçi’, ‘zincirci’ gibi personellerin Hekim Sabuncuoğlu’nun Cerrahname adlı eserinde, akıl hastalıklarını tedavi ettiği ayrıca ameliyatların da yapıldığını ve başka hastalıkların da tedavi edildiğini incelemekteyiz. (Betül Bakır, 2019, s. 101)

Resim 10: Sabuncu Şerefeddin Darüşşifası saz heyeti (www.kulturportali.gov.tr)

3.6. Osmanlı Döneminde Müzik Terapi Uygulamaları

Osmanlı imparatorluğu döneminde müzik terapisi, hem bedensel hem de ruhsal hastalıkların tedavisinde kullanılıyordu. Türkler arasında ciddi anlamda müzikle tedavi uygulamaları ilk olarak Osmanlı Devleti döneminde görülmüştür. Ancak Orta Asya'da, Anadolu öncesi dönemde 'baksı' adı verilen Şaman müzisyenler tarafından çeşitli hastalıklar için tedavi çalışmaları yapılmıştır. Selçuklu Türkleri döneminde yapılan Nureddin Hastanesi'nde, Şam'da ise İbn-i Sina tarafından akıl hastalıklarının müzik terapisi ile tedavi edildiği bilinmektedir. Osmanlı'da da İbn-i Sina'nın tesirleri devam etmiştir. Osmanlı saray hekimi Musa Bin Hamum, diş sağlığı ve çocuk psikolojisi rahatsızlıklarını tedavi etmede müzikle terapi uygulamasını kullanmıştır. İbn-i Sina'nın bilinen eseri 'El Kanun Fit- Tıbb' isimli eserini tercüme eden Tokatlı Mustafa Efendi'nin öğrencisi Hekimbaşı Gevrekzade Hasan Efendi ise 18.yy'da yazdığı eserinde İbn-i Sina'nın eserlerinden çokça faydalandığını belirtmiştir. (Somakçı, 2003, s. 136)

Osmanlı tıp tarihinde aslında iki türlü yaklaşım vardı birincisi; hastalıkların kökenini organik bulan ve ilaç tedavisini tercih eden doktorlar, ikincisi de dini telkin

ve inançlarla ilgili çalışmalar yapan hekimler ve beraberindeki tekkelerin de bu yöntemleri kullanması ve tercih etmesidir. Osmanlı tıbbı diğer hastalıklar gibi ruhsal hastalıklara özel darüşşifa kurma geleneğini Selçuklulardan almıştır. Ruhsal bozukluk gösteren hastaları kabul ve tedavi eden darüşşifalara ‘bimarhane’ denmiştir ve bu kelime zamanla halk ağzında tımarhane oldu bu ifade de zamanla terk edildi. (Hatunoğlu, 2014, s. 261)

Ruhsal hastalıkların tedavisi için yaptırılan hastanelerde müzikle tedavi amacıyla belirli gün ve saatlerde Mehterhane-i Hakani çalınırdı (Şevki, 1991)

Osmanlı dönemini en iyi gözlemleyen kaynaklardan birisi de Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde geçen ifadeye göre: “Bazı hücrelerde evvel baharda, cünun mevsiminde, sevdazede uşşâk emr-i hakim ile, bu timaristana getirerek altın ve gümüş zincirleri ile kayd-ü bend idüp her bir arslan yatağında yatar gibi kükreyip yatarlar. Bahusus, bahar faslında divaneler zincir kırdıkları mahalde Edirne’nin cümle civanları divaneleri seyre gelip dururlar. Merhum ve mağfur Bayezid-i Veli hazretleri vakıfnamesinde: hastalara deva, delilere şifâ, divânelerin ruhuna gıda ve def-i sevda olmak üzere on adet hanende ve sazende gulâm tahsis etmiştir ki, üçü hanende, biri neyzen, biri kemani, biri musikârî, biri santurî, biri çengi, biri çengsanturî, biri udî olup haftada üç kere gelip hastalara ve delilere musiki faslı verirler.” (Özçevik, 2007, s. 28).

3.6.1. Yıldırım Bayezid Darüşşifası (Bursa)

Osmanlılar’ın ilk hastanesi Yıldırım Bayezit Darüşşifası’dır. Bursa Yıldırım Darüşşifası vakfiyesi 1400 tarihinde kurulmuştur. Vakfiye’de bu sağlık kuruluşunun adı ‘‘darüşşifa’’ olarak anılmıştır. Vakfiye’ye göre, Yıldırım Külliyesi içinde yer alan darüşşifa, külliyei oluşturan binaları kuşatan duvarın dışında bırakılmış ve Yıldırım Camii’nin doğusunda, tahminen camiye 250-300 m, mesafede, arazinin eğimine uyularak kademeli bir biçimde inşaa edilmiştir. (Ratıp Kazancıgil, 2015, s. 191)

Evliya Çelebi ayrıca bu gibi hastaların sadece mûsiki ve ilaçla değil, güzel kokulu çiçekler koklatılarak da tedavi edilmeye çalışıldığından bahseder: ... Bahar mevsiminde sîmuzerîn, deve boynu, muşk-i rûmî, yasemin, gül-i nesrin, şebboy, karanfil, reyhan, lâle, sümbül gibi çiçekleri hastalara verip güzel kokusuyla hastaların

iyileşmeleri temin edilir. Fakat delilere bu çiçekleri verince kimini yerler, kimini de ayaklarıyla çiğnerler. (Şeyma Ersoy Çak, 2018, s. 607) demiştir.

Resim 11: Bursa Yıldırım Bayezit Darüşşifası (www.kulturportali.gov.tr)

3.6.2. Fatih Darüşşifası (İstanbul)

1470 yılında İstanbul'da inşa edilen Fatih Külliyesi'ne eklenen Fatih Bimarhanesi (Bimarhane-i Ebul-Feth), akıl hastalarının tedavisi için tasarlanmış 70 odalı ve 200 yatak kapasiteli bir kuruluştur. Bu hastane, döneminde Avrupa'nın en büyük hastanesi olarak kabul ediliyordu. İstanbul Tıp Fakültesi'nin köklerinin atıldığı bu darüşşifada, hastaların yanı sıra ruhsal tedavilerin bir parçası olarak uygun ilaçların yanı sıra müzik konserleri gibi tedaviler de uygulanmaktaydı. (Sezer Erer, 2010)

Fatih Sultan Mehmed, kendi adıyla anılan Fatih Külliyesi'nde kurduğu medresede ders vermek üzere çağın büyük ilim adamlarını getirtmiştir. Ahmed Kutbüddin, İspanya'dan Ephraim bin Sandchi, İtalya'dan Maestro Iacopo, Altuncuzade, Beşir Çelebi, Ahi Çelebi, Şirvanlı Şükrullah, Hoca Ataullah, Hekim Arap, Hekim Yakup, İbn-i Zenebi ve Hekim Lari burada görev yapmışlardır. Aynı zamanda Fatih Sultan Mehmed, her biri kıymetli tezhiplerle bezenmiş çok değerli ilim kitaplarını medreselerine dağıtmıştı. Amasya'da görev yapan büyük tıp bilgini

Sabuncuoğlu Şerafeddin'in 'Cerrahiye-i İlhaniye' ve 'Mücerrepname' adlı eserleri de bulunmaktaydı. Ayrıca 1577'de inşaa edilen Süleymaniye darüşşifasında ilk defa medreseden ayrı bir yapıda hizmet verilmiştir. Çeşitli hastalıkların tedavi edildiği darüşşifada 1843'ten sonra sadece akıl hastaları tedavi edilmiştir. (Betül Bakır, 2019, s. 164,166)

Türk kahramanlığını azami surette ilan eden ve Fatih'in Türbesini yüceltir şekilde çevreleyen bu medreseler kültürümüzün yükselmesi için kurulmuş abidelerdir. Fatih'in medreseleri doğunun en mükemmel üniversitesiteleri olmuştur. Buradan tabip, şeriat bilgini ve matematikçi yetişecekti ve yakın zamana kadar sefahat rüzgarları esen İstanbul'da yeni kuruluşların eklenmesiyle tıp dünyasında büyük bir yere sahipti. (Şevki, 1991, s. 94)

Bimarhane-i Ebul Feth'in yetmiş hücre ve seksen kubbesi vardı. Bu hastanelere Fatih tarafından dersiam hocaları ve hekimbaşı atanmıştı. Hastalar Bimarhane'de kendilerini sağlığa kavuşturacak olan güvenilir eller buluyorlardı. Kadınlar ve gayrimüslimler için özel daireler ayrılmıştı. Tedavide en ince ayrıntılar dikkate alınıyordu. Hastaların istirahati çok dikkat edilen bir konuydu. Hastalara uygun ilaçlardan ayrı olarak ruhi tedavi de yapılmaktaydı. Yapılan mûsiki konserleri karşısında hastalar eskeriya dertlerini unutuyorlardı. (Şevki, 1991, s. 98)

Resim 12: Fatih Darüşşifası (www.fikriyat.com)

3.6.3. Sultan 2. Bayezid Darüşşifası (Edirne)

Edirne'nin yeni imaret semtinde, Tunca Nehri kenarında, Osmanlı Padişahlarından Sultan 2. Bayezid tarafından yaptırılmış olan Edirne Sultan 2. Bayezit Külliyesi, darüşşifa, cami, medrese-i tıbbi (tıp medresesi), tabhane, imaret aşevi, çifte

hamam, değirmen, köprü, su dolabı, sıbyan mektebi, mehterhane ve muvakkithaneden (zaman tayin eden muvakkitle(zaman ayarı yapan kişi) bu işe ait aletlerin ve saatlerin bulunduğu yer) oluşan yapılar topluluğudur. Bugün bunlardan sadece darüşşifa, cami, medrese-i etıbbā, tabhane, aşevleri ve köprü ayaktaadır. (Ratıp Kazancıgil, 2015)

II. Bayezid'in, kendi adıyla mimar Hayreddin'e yaptırdığı külliyyenin bir parçası olan darüşşifada, ruh hastaları müzikle tedavi edilmiş ve gerekli her türlü tedavi yöntemi için imkanlar sunulmuştur. Bu hastane, akustik düzenlemesi ve planlaması açısından müzikle tedavi için özel olarak inşa edilmiştir. Türk psikiyatrisi ve medeniyetinin eşsiz bir örneği olan bu hastane, 16. yüzyılın ortalarından 1912 yılına kadar akıl hastalarının yatırıldığı 12 küçük odalı ve büyük bir kubbe ile çevrili ana merkezi binayı içeriyordu. Evliya Çelebi, merkezi binada haftanın 3 günü 10 müzisyenin (3 şarkıcı ve 7 çalgıcı, keman, santur, musikar, ud, ney vb. çalanlar) hastalara konserler sunduğunu belirtir. Ayrıca, darüşşifada ilaç ve müzik tedavisiyle birlikte güzel kokularla (sümbül, reyhan, lale, karanfil, şebboy vb.) rehabilitasyonun gerçekleştirildiği bilinmektedir. (Sezer Erer, 2010, s. 29-32)

Sultan Bayezid Veli, Akkırman seferini yapmak üzere 28 Nisan 1485 tarihinde Edirne'den geçerken Camii ve Darüşşifa'nın konumunu bizzat kendi elleriyle yapmıştı. Burada İstanbul'da kurmaya muvaffak olduğu külliyyenin küçük bir benzeri yapılacaktı. Fakat Darüşşifa'nın binasında önemli bir husus aranmıştı. Burası şimdiye kadar hiçbir yerde mevcut olmayan yeni bir teknik mimari üslubu tanıtan cami olacaktı. Muhtelif hastalıklar için ayrı ayrı kısımlar bulunması düşünülerek bina üç kısımdan mürekkep olacaktı. (Şevki, 1991, s. 102)

3.7. Türk-İslam Medeniyetindeki Bazı Bilginlerin Müzik Terapi Metotları

3.7.1. El Kindî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (801-873)

İslâm tarihinde "İlk İslâm Filozofu" olarak bilinen 801'de Kûfe'de doğmuş olan Ebû Yusuf Ya'kub B. İshak El- Kindî' 873'te Bağdat şehrinde vefat etmiştir. Bir süre Kûfe'de yaşayan el-Kindî sonraları, Abbâsî hükümetinin başkenti olan Bağdat'a gitmiş ve vefatına kadar burada yaşamıştır. El-Kindî matematik ve geometri gibi birçok bilim dalında önde gelen âlimlerden olmasının yanı sıra aynı zamanda bir filozoftur. Bunların dışında Astronomi, müzik ve tıp gibi ilim dalları ile ilgilenmiş ve

yaklaşık 281 eser yazmıştır. Bu bilimlerin dışında, el-Kindî müzik alanında da önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. Kitâbü'l-a'zam fi't-te'lîf.
2. Risâle fî nisebi'z-zamâniyye.
3. Risâle fî sînâati'l-akvâli'l-adediyye.
4. Risâle fî hubr sînâati't-te'lîf.
5. Kitâbü'l-Musavvitâti'l-veteriyye min zâti'l-veteri'l-vâhid ilâ zâti'l-aşrâti'l-evtâr.
6. Risâle fî'l-luhûn ve'n-nağam ellefehâ li-Ahmed İbn Mu 'tasım.
7. Muhtasarü'l-mûsîka fî te'lîfi'n-negam ve san'ati'l-ûd ellefehâ li-Ahmed İbn Mu'tasım.
8. Risâle fî eczâ hubriyye fî'l-mûsîka.
9. Risâle fî'l-medhal ilâ sînâati'l-mûsîka.
10. Risâle fî kısmeti'l-kânûn (Turabi, 2003, sy. 65-78).

El-Kindî, çalışmalarında müzisyenler için müzik, melodi ve üsûllerde kullanılmak üzere bazı kurallar ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu alanda çalışanlar için kolay bir yöntem geliştirmiş ve bu alanda öncü bir model olmuştur. El-Ehvânî bu sebeple, el-Kindî'yi Türk-İslâm dünyasında 'müzik okulunun ilk sahibi' olarak tanımlar ve el-Kindî geleneğinin gelişerek Farabi'den de etkilenilerek İbn Sînâ'da zirve noktasına erişildiğini söylemektedir. (Seyyedan vb. 2017, sy. 1067-1073).

El-Kindî, İslam dünyasında müzik teorisi konusunda önemli bir yere sahiptir. El-Kindî, eserlerinde, müzikte kullanılan enstrümanların yapısı ve akustik özellikleri, müzik notası, müzik türleri ve müzik performansı gibi konuları ele almaktadır. El-Kindî, ayrıca müzikte kullanılan perdelerin matematiksel olarak hesaplanması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle, el-Kindî müzik teorisi konusunda matematiksel hesaplamaları da kullanmış ve müzikte kullanılan perdelerin aralıklarını matematiksel olarak hesaplamıştır. El-Kindî müzikte "makamlar" adı verilen melodi dizilerini de

kullanmış, bu makamlar, müzikte kullanılan melodi dizilerinin belli bir düzen içinde birleştirilmesiyle oluştuğunu keşfetmiştir.(Abdel-Halim, 2000, sy. 41-50.).

İslam dünyasının ilk filozoflerinden biri olan Kındî, müzik ile insanın içsel dünyası arasındaki ilişkiyi açıklamış ve bu ilişkiyi tıp alanında kullanmıştır. İnsan ruhu ve bedeni üzerinde müziğin etkisini kanıtlamaya çalışan Kindi, "Kitabu'l-Musavvitat" adlı eserinde, seslerin kişide hangi duyguları uyandırdığını ve hangi davranışları teşvik ettiğini inceler. Kındî, bu konuyu sadece ses perdeleriyle sınırlamaz, aynı zamanda ritim ve melodi türlerinin insanlar üzerindeki etkilerine de odaklanır. Çünkü Kındî'nin yazılarında ele aldığı müzik, sadece matematiksel konuları değil, aynı zamanda sesin fizyolojik ve psikolojik özelliklerini de içermektedir. Onun ifadesiyle, "Bazı müzik türleri, insan duygularını değiştirebilir, cesur hale getirebilir, bazen sevindirebilir, bazen de üzebilir." Kindi, eserlerinde müziğin sadece insanlar üzerinde değil, aynı etkinin hayvanlar üzerinde de geçerli olduğunu belirtir ve bu bağlamda timsahlar, yunus balıkları, tavus kuşları ve koyunlar gibi örnekler verir. Ayrıca İbnü'l Kıtfi'nin "*El İhbar*" adlı eserinde, Kındî'nin bir genç üzerinde müzikle tedavi uyguladığını anlatmaktadır. (Turabi, 2015, s. 21)

El-Kındî'nin müzik teorisine verdiği önemi ve önerilerini detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmalar, El-Kındî'nin müziğin tıbbi tedavide kullanımına ilişkin önerilerini de içermektedir. El-Kındî'nin müzik terapisine verdiği önem ve önerileri, bugün bile hala geçerliliğini korumaktadır. Modern tıp, müzik terapisinin insan sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini tanımakta ve tıbbi tedavide kullanmaktadır. El-Kındî, müzik terapisinin zeminini oluşturan bilgileri açığa çıkararak müziğin unsurlarını araştıran ilk bilim insanlarından biridir. Kındî'ye göre müziğin insan üzerine etkisi vardır. Şöyle ki; gök cisimlerinin hareketlerinin, insan da dahil tüm varlıklara etkisi vardır. Yeryüzündeki tüm varlıklar dört unsurdan oluşur, basitten karmaşığa doğru bir ilerleme söz konusudur. İnsan bedeni de bu varoluşunu diğer canlılarla birlikte, manevi ve maddi yönden tamamlar. Müzik bu çerçevede insanın gelişiminde de etkilidir. Müziğin ezgileri, insan bedeninde bulunan sıvı miktarına tesir ederek karakterini etkilemekte, bunun neticesinde huyların değişimi ahlaki etkilemektedir. Bu yöntemle müzik bireyin maddi yönü ile birlikte manevi yönden gelişimine ve olgunlaşmasına etki eder. Metafizik yapısı açısından baktığımızda ise

gökyüzündeki nesnelere hareketlerinden ortaya çıkan uyum, yeryüzündeki müzik nağmeleriyle bağlantılıdır. Buna bağlı olarak bu nağmeleri dinleyenler semavi varlıkları ve fizik ötesi alemleri hatırlayıp onlara ilgi ve istek duyacaktır. (Aykit, 2020 sy. 55–75).

Doğa, tamamen bir uyum, bir düzen ve ritimden ibarettir. Doğadaki bu uyum, doğal olarak müziği oluşturur. İnsan da doğanın bir parçası olduğuna göre ondaki uyum insan için de geçerlidir. İnsan ruhu uyumun en önemli unsurudur. Bir insan Psikolojik yönden sağlıklı ise, kendi içinde ve çevresine uyumlu ve başarılıdır. İnsan psikolojisi ve davranışları çeşitli sebeplere bağlı olarak zamanla bozulabilir. Müzik, insanın kendi ruh dünyasında ve kainattaki uyumu hatırlatır ve dengeli bir ruh hali oluşmasına etki eder. Bundan dolayı müzik ve müzik eğitimi oldukça önemlidir (Kalender, 1997 sy. 264.).

El-Kındî, müzik terapisinin tıbbi tedavide kullanılmasını öneren ilk kişilerden biridir. O dönemde insanların sağlık sorunlarına yönelik olarak kullanılan geleneksel tıbbi uygulamalar arasında, müzik terapisi de yer almaktaydı. El-Kındî, müzik terapisinin insan vücudu ve zihni üzerindeki olumlu etkilerini araştırmış ve bunun tıbbi tedavide kullanılmasını önermiştir. El-Kındî, müzik terapisinin insana fiziksel ve zihinsel açıdan nasıl etki ettiği konusunda şu görüşleri savunmuştur: “Müzik, insanın ruhunu ve bedenini etkileyen bir güce sahiptir. Doğru kullanıldığında, müziğin hastalıkların tedavisinde büyük bir rol oynayacağını ifade eder. Müzikle tedavinin depresyon ve kaygı bozukluğu gibi bazı hastalıkların tedavisinde olumlu etkilerini açıklarken, aynı zamanda müzik terapisinin nasıl uygulanması gerektiği konusunda da bazı önerilerde bulunmuştur. Ona göre, müzik terapisinin doğru bir şekilde uygulanabilmesi için şu unsurların dikkate alınması gerekmektedir: El-Kındî’ye göre, her hastalık için uygun müzik türü seçilmelidir. Örneğin, depresyon gibi ruhsal sorunların tedavisinde yavaş tempolu ve hüzünlü müzikler tercih edilmelidir. Kalp rahatsızlıkları gibi fiziksel sorunların tedavisinde ise hızlı tempolu ve ritmik müzikler tercih edilmelidir (Leuschner, 2005 sy. 372-383).

3.7.2. Fârâbî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları

Doğu'nun müzikoloji alanında en önemli ve en etkili isimlerinden birisi, bazı yazarlara göre en önemlisi, Fârâbî'dir. Fârâbî müzikle ilgili birkaç eser yazmıştır. Kitâbu'l-Îkâ'ât; Kitâbu İhsâi'l-Îkâ'ât; Kitâbun fi'l Mûsîka, (Kitâbu'l-Medhal fi'l-Mûsîkâ olduğu bilinmektedir.); Kitâbu'lMedhal fi'l-Mûsîkâ, Ustukisâtu 'İlmi'l-Mûsîkâ (Kitâbu'l-Mûsîkâ'l-Kebîr'in bir bölümü olabilir); İhsâu'l-Ulûm (Musikiden bahseden bir bölüm bulunuyor). Bunların en önemlisi ve hacimlişi 930'larda kaleme aldığı Kitâbu'l-Mûsîkâ'l-Kebîr'dir (Büyük Müzik Kitabı) (Arslan, 2014, s. 3).

En önemli eseri, iki ciltten oluşan Kitab el-Müsika'l-Kebir' (Büyük Mûsikî Kitabı) dır. Çalışmanın birinci cildinde, eski Grek müzik eserlerini ve Doğu'daki müzik uygulamalarını ele almıştır. Birinci cildin ilk kitabında, ses, titreşim, aralıklar, diziler gibi teorik konular ele alınırken ikinci ciltte müzik enstrümanı, üçüncü ciltte ise üsûl ve besteleme konuları ile birlikte çeşitli sistem ve görüşler ele alınmıştır. Kayıp olan üçüncü cildinde eski Yunan araştırmacılarının görüşlerini açıklayıp bunların üzerine fikirlerini ortaya koyduğunu ilk cildin girişinde anlatmıştır (Akan, 2015 sy.97).

Farabi'nin "El-Musiki El-Kebîr" (Büyük Müzik) adlı eserinde yer alan müzik terapisi felsefesi ve uygulamaları ayrıntılı olarak incelendiğinde, Fârâbî'nin bu eserde, müzik terapisinin insan ruhuna ve bedenine etkilerini anlattığı ve müzik terapisinin insanların duygusal ve psikolojik rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılabileceğine dair felsefi görüşleri yer almaktadır.

Fârâbî müzik terapisi uygulamalarına dair örnekler vermiştir. Bu örnekler arasında, müzik terapisinin zihin ve ruh sağlığına olan olumlu etkilerini gösteren hadiseler ve hikayeler yer almaktadır. Fârâbî, hastalara özellikle melankolik olanlara, seslerin belli bir düzen içinde kullanılmasıyla tedavi uygulamaları yapmıştır. Bu uygulamaların amaçlarından biri, hastaların zihinlerini ve ruhlarını rahatlatmaktır. Fârâbî, müzikle tedaviyi kullanarak hastaların düşünce ve duyu dünyalarını etkilemeyi amaçlamıştır. Örneğin, hastalara çeşitli melodi ve ritimlerle çalınan müziklerle, özellikle akşam saatlerinde uyumaları için telkinlerde bulunmuştur. Fârâbî, müzikle tedavinin insanlar üzerindeki olumlu etkilerini anlatırken, bir hikâyeye anlatmıştır. Hikâyede, bir adamın kıskançlık ve öfke duygularından kurtulması için

kendisine bir çalgı verilmiştir. Adam, çalgı çalarken öfke ve kıskançlık duygularının yerini huzur ve mutluluk duygularına bıraktığını fark etmiştir. Bu örnekler, Fârâbî'nin müzik terapisi uygulamalarına dair düşüncelerini ve felsefesini anlamak açısından önemlidir. Fârâbî, müzik terapisinin insanların zihin ve ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerine dair felsefi görüşleriyle, müzik terapisinin tarihteki önemli savunucularından biridir (Farhood, 2006 sy. 7-16).

3.7.3. İbn-i Sînâ'nın Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (980-1037)

İslam medeniyeti döneminde, Türk-İslam hekimleri arasında yer alan Er-Râzî, Fârâbî ve İbn Sînâ gibi büyük düşünürler, psikolojik hastalıkların tedavisinde ilaç ve müziği bir arada kullanarak bu yöntemleri hem Selçuklu hem de Osmanlı dönemlerinde uygulanabilir hale getirmişlerdir. İbn Sînâ (980-1037), özellikle Fârâbî'nin eserlerini temel alarak çalışmalarını geliştirmiş ve müzik terapisini bu çalışmaların bir parçası olarak kabul etmiştir. İbn Sînâ'ya göre, hastalıkların etkileriyle başa çıkmak için hastaların fiziksel ve psikolojik olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu, hastaların cesaretlendirilmesi, rahatlatıcı bir ortamın oluşturulması, sevdikleri müziğin çalınması ve sevdikleri insanlarla bir araya gelmeleri ile sağlanır. İbn Sînâ sesin, insan varlığı için hayati bir öneme sahip olduğunu belirtir. Belirli bir düzen içinde düzenlenmiş sesler, insan ruhu üzerinde derin etkiler bırakabilir. Ses tonları, insanın ruh halini ifade etmede önemli bir rol oynar ve müzik, duygusal tepkileri uyandırmak için kullanılabilir. İbn Sînâ'ya göre, müziğin cazibesi sadece işitme yeteneğimizden kaynaklanmaz, aynı zamanda müziğin bize ilettiği duygusal ve algısal deneyimlerin bir sonucudur. Bu nedenle seslerin uyumu, bestelerin yapılandırılması ve vuruşların düzeni, insanları derinden etkiler. (Somakçı, 2003 sy. 131-140).

İbn Sînâ, kendisinden önce yaşayan Aristoxenes gibi, müziğin kurallarını duyusal bir olgu olarak incelemiştir. Müziğe bakış açısı öncelikle, sesin duyulan ve hissedilen özellikleri olduğunu ve sesin önemine dikkat çeken İbn Sînâ'ya göre ses, hissedilebilir bir niteliğe sahiptir. İbn-i Sina'ya göre sesler, işitme duyumuzun beğenisini de etkileyen bir unsurdur. Varlıklar arasında sesin taklit edilmesi, müziğin cevheri ya da onun en güzel durumu değildir. Görünen o ki, İbn-i Sînâ, insan ve

hayvan yaşamında sesin işlevsel önemini de öne sürmektedir. Onun anlattığı kadarıyla, müzikle insan doğası arasında benzerlikler vardır; ancak bu benzerlik, müziğin merkezine veya müziğin tadını aldığımız kaynağa ilişkin değildir. İbn Sînâ, sınıflandırılabilenlerinden ötürü sesin aralıklarını matematiksel hesaplamalarla açıklamış ve sesin uyumuna göre sıralamıştır. İbn Sînâ'ya göre, tüm sesler arasında çift veya yarım oranlar bulunur. İki sesin uyumlu olabilmesi için her zaman bir sayısal orana sahip olmaları gerekir ve bu oranlar ses aralıklarını uyumlu ve uyumsuz olarak ikiye ayırır. (Turabi, 2008, sy.195-216)

El-Kanun Fi't Tıbb adlı eserinde müzik terapisinin kullanımı, müzik terapisinin prensipleri, müzik terapisinin uygulanması, müzik terapisinin faydaları gibi konulara yer vermiştir. İbn-i Sînâ, müzik terapisini birçok hastalığın tedavisi için kullanmıştır. Örneğin, sara hastalığının tedavisi için ritmik müzik kullanmıştır. Ayrıca, kulak çınlaması gibi kulak hastalıklarının tedavisi için de müzik terapisini kullanmıştır. İbn Sînâ, müzik terapisinin zihinsel ve ruhsal sağlık üzerindeki etkisini de incelemiştir. Bu nedenle, ruhsal hastalıkların tedavisi için de müzik terapisini önermiştir. İbn Sînâ ayrıca, müzik terapisinin uygulanması konusunda da önerilerde bulunmuştur. Örneğin, müzik terapisinin uygulanması sırasında uygun bir ortamın oluşturulması gerektiğini, müzik seçiminin hastanın durumuna göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. İbn Sînâ, müzik terapisinin faydaları konusunda da ayrıntılı bilgi vermiştir. Müzik terapisinin, hastaların zihinsel ve ruhsal sağlığını iyileştirdiğini, ağrıları azalttığını, stresi azalttığını, kan dolaşımını arttırdığını, bağışıklık sistemini güçlendirdiğini ve daha birçok faydası olduğunu söylemiştir. İbn-i Sînâ, müzik terapisinin faydalarını keşfetmek için çeşitli çalışmalar yapmış ve bu tedavi yöntemin birçok hastalığın tedavisinde kullanılabileceğini göstermiştir. Ayrıca, müzik terapisinin uygulanması ve faydaları konusunda da detaylı bilgi vermiştir (Azimi ve Zarei, 2014, sy.17-20)

Kitabü-ş Şifa adlı eserinde, İbn Sînâ müziğin insan bedeni ve ruhu üzerindeki etkilerini ve çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanımını ele almaktadır. İbn-i Sînâ, müziğin insan vücudunda titreşimler yarattığını ve bu titreşimlerin sağlık sorunlarını tedavi etmek için kullanılabileceğini belirtmektedir. Ayrıca, İbn-i Sînâ, müziğin insan ruhu üzerindeki etkilerini de incelemiş ve müziğin ruhsal dengeyi sağlamada ve zihni açma, rahatlama ve stres azaltma gibi etkilere sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla

beraber, müziğin çeşitli psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde de kullanılabileceğini ifade etmektedir. İbn-i Sînâ'nın müzik terapisi konusundaki fikirleri Osmanlı-Türk kültüründe etkili olmuş ve Osmanlı hekimleri tarafından İbn-i Sinâ'nın fikirlerine dayalı olarak müzik terapisi uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir (Elbeyli, 2016, sy. 100-105).

İbn-i Sînâ'nın müzik terapisi hakkındaki görüşleri, onun tıbbî felsefesinin bir parçası olarak ele alınabilir. İbn Sînâ, insanın bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan bir bütün olduğunu ve bu üç unsur arasında bir uyum ve denge olması gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle, İbn Sînâ müzik terapisini, hastalıkların tedavisi için bir araç olarak kullanılabilen bir yöntem olarak görmektedir.

İbn Sînâ müzik terapisi hakkındaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

- İbn Sînâ'ya göre, müzik terapisi hastalıkların tedavisi için bir araçtır.
- Müziğin insan psikolojisi üzerinde olumlu bir etkisi vardır ve özellikle melankoli ve depresyon gibi ruhsal hastalıkların tedavisinde müzik terapisinin kullanılması gereklidir.
- İbn Sînâ'ya göre, müziğin bedensel ve zihinsel sağlık üzerindeki etkileri vardır ve müzikle tedavi özellikle stres, anksiyete, uyku bozuklukları gibi sorunların tedavisinde etkilidir.
- İbn Sînâ'ya göre, müziğin insanların duygusal durumlarını etkiler ve insanlar müziğe farklı tepkiler verebilir. Bu nedenle, müzik terapisi uygulanırken, müziğin kişiye özgü seçilmesi gereklidir. İbn Sînâ'nın müzik terapisi hakkındaki bu görüşleri, tıp tarihinde müzik terapisinin kullanımına ilişkin erken kaynaklardan biridir ve modern müzik terapisi uygulamalarının da temelini oluşturmuştur (Safavi, 2011, sy.113-136)

3.7.4. Gevrekzâde Hafız Hasan Bin Ahmet'in Uyguladığı Müzikle Terapi Metotları (1727-1801)

Kaynaklarda doğum tarihi verilmeyen Hasan Efendi, Dürre Mensuriyye (telifi: 1209/1794) adlı eserini 69 yaşında yazdığını kaydettiğine göre 1140 (1727) yılında doğmuş olmalıdır. Hafızlığı ve medrese eğitimini tamamladıktan sonra ilgi duyduğu

tıp tahsilini, Tokatlı Mustafa ile onun damadı İsmail ve Mehmed Emin Efendilerin yanında yapmıştır. (Uslu, 1997, s. 316-318)

Gevrekzâde Hasan Efendi, ünlü risalesinde, müziğin kökeni, müzikle tedavinin özellikleri, müzikle tedaviyi uygulayan hekimin nitelikleri, makamların önemi, müzik kompozisyonları ve makamların tedavi etme yetenekleri gibi konulara ayrıntılı olarak değinir. Ayrıca risalesinde, müzikle tedavi ile ilişkilendirilen tarihî ve bilimsel figürlerle ilgili bilgiler sunar. Bu kişiler arasında Lamek, Hz. Dâvud, Buhtunnasr, Pitagoras, Sokrat, Eflâtun, Hipokrat, Aristo, İskender, Galen, Farabi, Razi, Mevlana Celaledin Rumi, Urnevî, Şûûri Hasan Efendi ve Süleyman Sâdettin Efendi gibi önemli isimler bulunmaktadır. Gevrekzâde Hasan Efendi, aynı risalesinde makamların ve üsûllerin ayrıntılı bir açıklamasını yapar ve bu müziksel öğelerin hangi hastalıkları tedavi etmekte kullanılabileceği konusunda bilgiler sunmaktadır (Şengül, 2008, s. 48).

Gevrekzâde Hasan Efendi'nin "Emraz-ı Ruhaniyeyi Negama-ı Musikiye" adlı eseri, Osmanlı döneminde müzikle tedavi alanında önemli bir kaynaktır. Eserde, insan ruhundaki rahatsızlıkların müzikle tedavi edilebileceği fikri savunulmuştur. Müzikle tedavi sürecini, müzik tıp ve astronomi çerçevesinde ele almıştır. Eser, ruhani rahatsızlıkların yanı sıra bedensel hastalıkların da müzikle tedavi edilebileceği fikrini öne sürmektedir. Gevrekzâde Hasan Efendi, müzikle tedavinin etkisini insan vücudundaki enerji akışı ile açıklamaktadır. Buna göre; müzikle uyumlu titreşimler oluşturarak insan vücudunda enerji akışı sağlanır ve bu da vücuttaki rahatsızlıkları tedavi eder. Ayrıca, farklı makamların ve enstrümanların farklı hastalıklara etkisi üzerine de bilgiler yer almaktadır. Örneğin, kürdî makamının göz hastalıklarına iyi geldiği, neva makamının ise baş ağrısını azalttığı düşünülmektedir. Ayrıca o dönemde kullanılan enstrümanların farklı hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği belirtilmektedir. Gevrekzâde Hasan Efendi, müzikle tedavinin yanı sıra, hastaların ruh sağlığı için de çeşitli öneriler sunmaktadır. Örneğin, hastaların doğayla iç içe olmaları, doğal beslenmeleri ve uyku düzenlerine dikkat etmeleri gerektiğini savunmaktadır. Gevrekzâde müzisyenlere, makamlara uygun olarak gece ve gündüz bölümlerini dikkate alarak müzik icra etmelerini tavsiye etmiştir. Bu zaman dilimleri şöyledir. Seher vakti: Rast, Sabah: Hüseyini, Öğle: Nihavend, Öğle ile ikindi arasında Hicaz, İkindi: Bûselik, Akşam: Uşşak, Yatsı sonrasında Muhalif-î Rast, Gece yarısı: Rast,

Gecenin son 1/3'ünde Zîrefkend makamı şeklinde açıklanmaktadır. Bu şekilde bu uygulamaların kişiye sıhhat ve afiyet vereceğini ifade eder.

Gevrekzâde, hangi makamların hangi hastalıklara iyi geldiğini şu şekilde ifade etmektedir;

Râst makamı; felç hastalıklarına,

Irâk Makamı: Ateşli hastalıklara ve kalp çarpıntısına,

İsfahân Makamı: soğukluk ve kurluktan mütevellit hastalıklar ile zihinsel zafiyetlere

Zîrefkend Makamı: ağız felci, kısmi felç, sırt ve eklem ağrıları, kulunç hastalıkları,

Rehavî Makamı: Baş ağrısı, kalp çarpıntısı, felç, balgam ve kanla ilgili hastalıklar için

Büzürg Makamı: Bağırsak ağrısı, kulunç ve zihinsel hastalıklar,

Zengûle Makamı: Kalp, mide ve ciğer hastalıkları

Hicâz Makamı: İdrar zorluğu, ciddi ağrılar,

Bûselik Makamı: Kulunç, kalça kemiği ve baş ağrısı,

Uşşak Makamı: Gut hastalığı, uykusuzluk ve ayak ağrıları,

Neva makamı: Siyatik ağrısına, kalça kemiği ağrısına, zihinsel rahatsızlıklara,

Hüseynî Makamı: Kalp ve ciğer iltihapları, mide rahatsızlıkları, sıtma ve humma gibi hastalıklara iyi geldiğini ifade etmiştir (Turabi, 2005 sy.56).

Ünlü tıp adamı Hekimbaşı Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi (ö.1801), müzikle tedavi konusunda müstakil olarak yazdığı *Risâletü'l-mûsikiyye mine'd-devâi'r-rûhâniyye* adlı eserinde, bîmarhâneler ve özellikleri hakkında şunları söylüyor:

...Eskiden, büyük şehirlerdeki bîmarhânelerin ücretli ve mevki sahibi hânendeleri vardı; dârüşşifânın hazine, kilâr, kapı ve duvarlarında çeşitli sazlar asılıydı. Bu sazlar, hastalara uygulanacak mûsiki icrâsı için gerekli idiler. Bîmarhânelerde, hastanın rahatsızlığı tespit edilip, onun bu rahatsızlığını giderecek

uygun makamlardaki eserler, farklı enstrümanlarla icra edilerek hastalara huzur verilmeye çalışılırdı. Ancak zamanla, bazı sahtekârlarının hastane ortamlarında yaptıkları rahatsız edici davranışlar nedeniyle bu müzik aletleri hastanelerden kaldırılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi, müziğin ruhu canlandıran etkisi, sıkıntıları hafifleten melodiler ve gizli hastalıkları tedavi etmeye yardımcı olan bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle eski filozoflar ve bilim adamları, müziğin değerini ve etkisini açıklamışlardır. (Özcan, 2018, s. 599-618)

3.7.5. Safiyüddin Urmevî'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (693-1294)

Safiyüddin Urmevî, yaşadığı dönemde hem müzik çevresinde hem de müziğin pratiğinde iyi bilinen bir saz mucidiydi ve müzik bilimi alanında iki kitap yazarak Farabi ve İbn-i Sina gibi önceki büyük düşünürlerin eserlerinden esinlenerek kendi otoritesini kurmuş biriydi. Onun döneminin en önemli müzik teorisyeni olarak kabul edilmesi kesin bir gerçektir. Safiyüddin, özellikle 15. yüzyılda yazılan birçok müzik kitabının temel kaynağı olmuş ve sistemci ekolün kurucusu olarak kabul edilmiş, birçok müellif tarafından takip edilmiştir. Farabi ve İbn-i Sina gibi büyük düşünürler kadar kaynaklarda önemli bir yere sahiptir. Yazdığı iki kitap, birçok müellif tarafından kaynak olarak gösterilmiş ve bazı konular tamamen Safiyüddin'in yaklaşımıyla ele alınmıştır. Kutbuttın-i Şirazi, Abdülkadir Meragi, Alişan b. Hacı Büke, Ladikli Mehmet Çelebi, Fethullah Şirvani gibi müelliflerden birkaçı, onun eserlerine dayanarak kendi çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. (Arslan, 2009, s. 166)

Kindî ile başlayan Türk mûsikî tarihinde yer alan Safiyüddîn Abdülmümin el-Urmevî'nin eserleri oldukça önemlidir. Urmevî'nin müzik alanında iki önemli çalışması vardır. Bunlardan biri Kitâbu'l-Edvâr fî Marifeti'n-Nağam ve'l-Evtâr, diğeri ise Risâletü's-Şerefiyye fî'n-Nisebi't-Te'lîfiyye'dir. Müzik alanındaki neredeyse tüm çalışmalarda Safiyüddîn ismi karşımıza çıkmaktadır. Birçok bilim dalında kendisini yetiştiren, döneminin en iyi hattat ve edebiyatçıları arasında yer alan Urmevî, aynı zamanda iyi bir fizikçi ve ud sanatçısıydı. Yaptığı besteleri, ülke dışında da tanınmış olan Safiyüddîn hat ve müzik alanlarında birçok talebe yetiştirmiştir. Safiyüddîn'in, Er-Risâletü's-Şerefiyye Fi'n-Nisebi't-Te'lîfiyye adlı eserinde sistematize ettiği, "17

perdeli ses sistemi” bazı araştırmacılar tarafından mükemmel olarak değerlendirilmiştir. Safiyyüddîn’in eserleri kendisinden sonraki dönemlerde müzik çalışmaları üzerine araştırma yapan birçok yazar için ilham kaynağı olmuştur. 15. yüzyılda müzikle ilgili çalışmalarda Safiyyüddîn’in eserleri ve tercümelerinin önemli bir yeri vardır. Kutbuddîn Mahmud Eş-Şirazî (ö. 1310), Abdülkadir Merâgî (ö. 1435), Fethullah Mümin Şirvânî (ö. 1486), Ladikli Mehmet Çelebi (ö. 1494) ve Alişah b. Hacı Büke (ö.1500) eserlerinde Safiyyüddîn’i takip eden yazarlardan bazılarıdır. “Şerefiyye” adlı eser 730 yıl öncesine ait olsa da maalesef günümüzde basılı bir tercümesi bulunmamaktadır. Safiyyüddîn, Müzikle tedavinin önemini vurgulayan görüşleri ve uygulamalarıyla tanınmıştır. Osmanlı müziği ve müzik teorisi konusunda da çalışmalar yapmıştır. Müzikle tedavi konusunda yaptığı çalışmalar arasında, “Mizanü’l-Esrar ve Nefa’isü’l-Afkar” adlı eseri yer almaktadır. Bu eserde, müziğin insan sağlığı üzerindeki etkilerini ve müzik terapisi yöntemlerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, çeşitli müzik türleri ve ezgilerin insanların ruh halleri üzerindeki etkilerini de inceler (Arslan, 2005 sy 267-304).

Urmevî’nin “Risale-i İlhaniye” adlı eseri, müzikle tedavi konusunda hem teorik hem de pratik bilgiler sunan önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Safiyyüddin bu eser, müzikle tedavi konusunda ayrıntılı bir bilgi kaynağıdır. Eserde, müziğin insan ruhu üzerindeki etkileri ve müzikle tedavinin nasıl uygulanacağı hakkında bilgiler verilir. Müzikle tedavinin etkileri hakkında Urmevî, müziğin insan bedeni, zihni ve ruhu üzerinde çeşitli etkileri olduğunu belirtir. Özellikle, doğru bir şekilde kullanıldığında, müziğin insanların ruhsal ve zihinsel durumları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmektedir. Bu etkiler arasında, kişinin duygu durumunu dengeleme, stresi azaltma, uykuyu düzenleme ve odaklanma yeteneğini artırma gibi farklı konular yer alır. Urmevî ayrıca, müzikle tedavinin uygulanması ile ilgili eserinde, müzikle tedavide doğru bir şekilde seçilmiş olan müziklerin kullanılması, doğru tempo ve ritim seçimi, uygun enstrümanların seçimi ve müziğin doğru bir şekilde çalınması gibi konulara yer verir. Ayrıca, hastaların müzikle tedaviden maksimum fayda sağlamaları için müzik terapisinin uygulanması sırasında çevre koşullarının da dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerektiğini vurgular (Özalp, 1986 sy.215).

Safiyuddin Urmevî, müziğin insan sağlığına olan olumlu etkilerini keşfetmek için çeşitli araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalar sonucunda müziğin insan psikolojisini, zihinsel durumunu ve fiziksel sağlığını olumlu yönde etkilediğini ve bu etkilerin tedavi amaçlı kullanılabileceğini savunmuştur. Safiyuddin Urmevî'nin müzikle tedavi konusundaki çalışmaları, dönemin diğer bilim insanlarının da benzer düşünceleriyle örtüşmektedir. Safiyuddin Urmevî, müzik terapisi konusunda yapılan çalışmaların önemli olduğunu ve müzik terapisinin hastalıkların tedavisinde etkili olabileceğini vurgulamaktadır. Safiyuddin Urmevî'nin uygulamaları arasında, müzik terapisinin depresyon, anksiyete, uykusuzluk ve hatta bazı fiziksel hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği yer almaktadır. Safiyuddin Urmevî'nin müzikle tedavi konusundaki uygulamaları ve görüşleri, döneminin ötesinde önemli bir değere sahiptir. Bu çalışmaların modern müzik terapisi alanında da ilham kaynağı olduğu düşünülmektedir. Bugün, müzik terapisi çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Bu nedenle, Safiyuddin Urmevî'nin müzikle tedavi konusundaki çalışmaları modern müzik terapisi çalışmaları için de büyük önem taşımaktadır (Arslan, 2005 sy.267-304).

Safiyüddin Urmevî, İslam tıbbı geleneği içinde önemli bir yere sahip olan "melankoli" veya "sıkıntı" hastalığının tedavisinde müzik terapisini öneren kişilerden biridir. Ona göre, müzik, insanın zihinsel, ruhsal ve bedensel sağlığına faydalı olabilir. Urmevî, özellikle melankoli hastaları için geleneksel Türk müziği eserlerinin terapi amacıyla kullanılması gerektiğini belirtir. Eserlerin seçimi, hastanın ruhsal durumuna göre yapılmalıdır. Ayrıca, müzik terapisinin yanı sıra, hastanın diyet ve yaşam tarzı gibi diğer faktörleri de tedavi sürecinde dikkate alınmalıdır. Urmevî'nin müzik terapisi konusundaki görüşleri, İslam tıbbı geleneği içinde benzer fikirlere sahip olan diğer doktorlar ve bilim insanları tarafından da paylaşılmıştır. Bu düşünceye göre, müzik, insanın zihinsel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etkiler yapar ve bu nedenle tıbbi tedavide kullanılabilir. Safüyiddin günün belli vakitlerinde rastgele makamların icra edilmeyeceğini, bu vakitlerde belli makamların icra edilmesinin insan ruhunu dinlendireceğini, insanı huzura kavuşturacağını şöyle ifade etmiştir:

Rehavi makamı, fecirden önce

Hüseyni makamı, tan yerinin ağardığı zaman

Rast makamı, kuşluk vaktinde

Zirgüle makamı, öğle vaktinde

Hicaz makamı namaz arasında

Irak makamı ikindi vaktinde

İsfahan makamı, gün batarken

Neva makamı, akşam vaktinde

Büzürg makamı, yatsı

Zirefkend makamı, uyku vaktinde

Her ne kadar günün belli vakitlerinden, belli makamlarından söz edilmişse de ayrıca günün yirmi dört saatinin dörde bölerek, bu zamanlarda hangi makamların okunup, dinleneceği de araştırılmıştır. Ayrıca makamların hangi uluslara ne etkisi yaptığı, astrolojiyle bağlantısı da bazı hekimlerce araştırılmış ve incelenmiştir (Somakçı, 2003 sy.18).

3.7.6. Hasan Şuuri'nin Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1105-1694)

Şuûrî Hasan Efendi, şâir ve hekimdir. 1105 tarihinde Halep'te doğmuştur. (1693–1694) tarihinde vefat etmiştir. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü'nde S 4341 no'lu '*Ta'dilü'l-Emzice*' adlı nüshasında yazar adı "*Hasan b. Abdullah el-Halebî*" olarak kayıtlıdır. Buradan, Şuûrî'nin baba adının "Abdullah" olduğu anlaşılmaktadır. Kadı asker Sâlim Efendi (ö. 1743), Şuûrî Hasan Efendi'nin hem şahsiyetinden ve hem de yazdığı şiirlerden övgüyle bahsetmektedir. "*Ta'dilü'l-emzice*" adlı bu tıp kitabı, döneminin önemli eserlerinden biridir. Tabâbete (hekimlik) mûsikîyi dahil etmesi oldukça önemli bir hizmet olarak kabul edilmektedir. Hekim Hasan Şuûrî el-Halebî'nin yazmış olduğu *Ta'dilü'l-emzice fî hıfzi sıhhati'l-beden* isimli tıpla ilgili eserinin müzikle tedâvi bölümü, bu konuda araştırma yapanlar için oldukça önemli bir kaynaktır. Bu eserin 1677 yılında yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu çalışma, kendisinden sonra yaşayan devrin ünlü hekimi Hekimbaşı Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi (ö. 1216/1801) tarafından tek kaynak olarak kullanılacak ve Gevrekzâde *er-Risâletü'lmûsîkiyye mine'd-devâi'r-rûhâniyye* ismiyle müzik tarihinde

ilk defa müzikle tedaviyi anlatan müstakil bir çalışma ortaya koyacaktır (Turabi, 2011 sy.153-166).

“*Ta’dilü’l-Emzice fi hıfzi sıhhati’l-beden*” adlı kitabında Hasan Şuurî, müziği beden ve ruh sağlığını korumak ve hastalıkları tedavi etmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Bu eserinde hastalıklar ve bunların tedavisinde müziğin kullanımı hakkında bilgiler vermektedir: “Musiki ilminin, diğer ilimlerde olduğu gibi tıp ilmiyle de ilişkisi olduğunu, nabız atışlarının makamlara ve usullere göre olduğunu, nabız hareketlerinin her biri bir makama ve nağmeye uyumlu olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, müzik tedavisi beden ve ruh sağlığının korunmasında ve hastalıkların tedavisinde etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Şuurî, Türk müziği makamlarının insan vücudu üzerindeki etkilerini de incelemiştir. Şuurî’nin müzikle tedavi uygulamalarında hangi makamları tercih ettiği ve hangi hastalıklarda kullanıldığına dair bazı örnekler de verilmektedir. Şuurî, müzik terapisinin sadece hastalığın semptomlarını tedavi etmek yerine, hastalığın temel nedenlerini ortadan kaldırmaya yardımcı olacağına inanmaktadır. Bu nedenle, Şuurî müzik terapisini tamamlayıcı bir tedavi yöntemi olarak kullanmaktadır ve hastaların tıbbi tedaviye ek olarak müzik terapisi almalarını önermektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı, Şuurî’nin müzikle tedavi uygulamaları, günümüzde hâlâ Türk müzik terapisi ve müzikle tedavi çalışmaları için önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Şuurî’nin tedavi yöntemleri her hastaya özel olarak belirlenmekte ve tedavinin etkinliği, hastanın durumuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Şuurî, belirli makamların günün belirli zamanlarında etkili olduğunu belirtmektedir. Ona göre:

- *Rast ve Rehavi makamları: Seher zamanları etkilidir.*
- *Hüseyni makamı: Sabahleyin etkilidir.*
- *Irak makamı: Kuşlukta etkilidir.*
- *Nihavend makamı: Öğleyin etkilidir.*
- *Hicaz makamı: İki ezan arası etkilidir.*
- *Buselik makamı: İkinci zamanı etkilidir.*
- *Uşşak makamı: Gün batarken etkilidir.*

- *Zengüle makamı: Gurubdan sonra etkilidir.*
- *Muhalif makamları: Yatsıdan sonra etkilidir.*
- *Rast makamı: Gece yarısı etkilidir.*
- *Zirefkend makamı: Gece yarısından sonra etkilidir.*

Şuurî'ye göre musikînin kişilere olan etkileri de birbirlerinden farklıdır.

- *Ulema (Alimler) Meclisine: Rast ve Tevabii makamları*
- *Ümera (Emirler) Meclisine: İsfahan ve Tevabii makamları*
- *Dervişler Meclisine: Hicaz ve Tevabii makamları*
- *Sufiler Meclisine: Rehavi ve Tevabii makamları etkilidir (Güvenç, 1993 sy.65).*

Şuurî'nin müzik terapisinde hangi makamları hangi rahatsızlıkların tedavisi için tavsiye ettiğine yönelik bazı örnekler:

Hicaz makamı: Şuurî, Hicaz makamını sindirim sorunları ve uykusuzluk gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanmaktadır.

Uşşak makamı: Uşşak makamı, Şuurî tarafından kalp hastalıklarının tedavisi için önerilmiştir.

Saba makamı: Şuurî, Saba makamını solunum yolu rahatsızlıklarının tedavisi için kullanmaktadır.

Rast makamı: Şuurî, Rast makamını zihinsel ve ruhsal rahatsızlıkların tedavisinde önermektedir.

Nihavend makamı: Nihavend makamı, Şuurî tarafından baş ağrısı ve migren gibi ağrıların tedavisinde kullanılmaktadır (Öztürk vd., 2017 sy. 141).

3.7.8. Hâşim Bey'in Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1815-1868)

Hâşim Bey 1814 yılında İstanbul'da Fatih'te doğmuştur. Küçük yaşlardan itibaren musikiye olan ilgisi vardı ve dönemin ünlü bestekârları ve müzik adamları ile çalışmıştı. Mûsiki sanatında ilk hocası Dellâlzâde İsmail Efendi'dir. O yıllarda

Enderûn'da hoca olan Dede Efendi'den eğitim almıştır. Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz döneminde saray müezzinbaşılığı yapmıştır. Saraydan ayrıldıktan sonra Önce Beşiktaş Mevlevihânesi şeyhi Nazif Dede'ye intisab (bağlanma) ederek Mevlevi, sonra da Bahariye Bektaşî tekkesi şeyhi Hâfız Baba'ya devam ederek Bektaşî olmuştur. Haşim Bey ilk baskısı 1853'te olan '*Haşim Bey Edvârı*' isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitapla hangi makamın günün hangi saatinde insanı rahatlattığını, ruh sağlığına iyi geldiğini anlatmaktadır (Öztürk, vd., 2017 sy.141).

Haşim Bey, geleneksel icra uslûbunun bütün inceliklerine hakimdi. Repertuvarı da oldukça genişti. Birçok kıymetli talebe yetiştirmiştir, bu talebeler arasında Hacı Ârif Bey, Hacı Fâik Bey, Bolenek Nuri Bey, Ekmekçi Bağdasar Neyzen Salim Bey yer alır. Birçok Bektaşî nefes bestelemesine rağmen adını kullanmadığı için, halihazırdaki eserlerin hangilerinin Hâşim Bey tarafından bestelendiği bilinmemektedir. Âyin bestekârlığında Mevlevi geleneklerinin dışına çıkarak, Şeyh Hasan Nazif Dede'nin bir şiirine sûzinâk ve şehnâz makamından bestelediği iki âyin Beşiktaş Mevlevihanesinde icra edilmiştir. Bu âyinler Hâşim Bey tarafından daha sonra Mevlanâ'nın şiirlerine uygulanmıştır. Şehnâz makamından bestelediği âyin ise tamamen unutulmuştur. Hâşim Bey'in halihazırda âyin, beste, ağır ve yürük semai, köçekçe ve şarkı olarak yetmiş üç parça eseri bulunmaktadır. Aynı dönemde bulunan diğer bestekârlar gibi o da şiirle uğraşmıştır. Hâşim Bey, saraydan ayrıldıktan sonra maddi sıkıntılar çekmiş, geçimini güçlkle sağlamıştır. Günlük ekmek ihtiyacına karşılık olmak üzere Ekmekçi Bağdasar'a ders verdiği, bilinmektedir (Özalp, 1986).

3.7.9. Hekimbaşı Abdülmecid Eftal Muhammed Bin Abdullah'ın Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1279-1862)

Hızır Bin Abdullah, Kitabü'l Edvar'ı 15.yy'ın ilk yarısında yazmıştır. Eserde astronomi ve astroloji konularına geniş yer verilmesi, adeta bir gök bilimci gibi yıldızların oluşumundan bahsedilmesi, gezegenler ve burçlarla makamlar arasında ilişki kurulması bakımından diğer edvârlara göre farklılık arz eder. Hızır Bin Abdullah'ın Kitabü'l Edvarı'nda müzik tedaviden şu şekilde bahseder;

“ İndi makamlarda dahi gündüze ve giceye ta alluk makamlar vardır ki kaçan gündüz makamını gündüz eyitseler safa virür kaçan gice makamını gice eyitseler safa ziyade

virür ilkin ba'zılar dimişler ki gice gündüzle safa virür gündüz dahi gece ile safa virür gerekdür ki üstad olan bunda tasarruf ide ta ki lezzet safa ziyade ola mecmû'inün zâti tabiatını sana malûm itdüm fehm idüp anladugısa safa ziyade ola'' demiştir. Pes makamlar dahi kimi safrayı galebe itdürür kimi sakın kılur kimi sevda galebe itdürür kimi sakın kılur kimi kanı depredür kimi sakın kılur kimi balgamı depredür kimi sakın kılur imdi. İmdi makamşinas olan dahi bu oniki makamun kankısını, kankı hilk depredürveya hud kankı illeti sakın kılur bilmek gerek ta ki hazik hakim gibi deminde ıstı'mal kılâ ve fesadetten kurtara yoksa tabi'atı cahil gibi fesada virür şöyle ki ettibanun ekseri ve kamilleri darb ulmin ve makamat ulmin öğrenmişdür ta ki bir hastanın veyahud mizacı müteharrik olmuş kişilerin nabzın dutıcak bileki ol tamarna darb urur. Kankı makama ta'allükdür ol mâkam kankı hılta ta'allükdür ol makam kankı hılta ta'allükdür teşhis ide ta ki ilaç dahi asan ola ve hem emeği zayı olmaya.'' (Çelik B. B. 2001 sy. 247)

Eserin başında, fasılların ve bölümlerin başlıklarının verildiği uzunca bir fihrist bulunur. İlk 27 fasılda astronomi ile ilgili bilgiler verilerek, yıldızların ve burçların, insanlar ve makamlar üzerindeki etkileri üzerinde durulur. Bu bölümde rasat ehlinin(gözlemci) göğü on ikiye böldüğü, her birine burç dediği, bu on iki burcun 28 günde devrini tamamladığı ve her bir devre menzil adının verildiğini söyleyerek 28 menzilin isimlerini verir. Sekiz oluşum adı altında teslis, terbi, tesdis, mukârene, mukâbele, teslîs ve terbî ve tesdis'i sayarak bu hallerin dostluk, düşmanlık, yarım dostluk, yarım düşmanlık gibi mânâlara geldiği belirtilir. Makamların bu haller ile ilişkilerine geçilerek makamların icrâsı sırasında kavimler üzerindeki etkileri zikredilir (Çelik, 2001, s. 7).

Hızır Bin Abdullah ise Kitabü'l-edvâr adlı eserinde müzik terapini yöntemini makamsal bir bakış açısıyla anlatıyor ve şöyle bir tasnif veriyor:

Subh-ı Sâdıktâ: Rehâvî

Aydınlıkta: Hüseyinî

Güneş Doğduğunda: Hicâz

Kuşluk vaktinde: Irak

Öğle vaktinde: Rast iki namaz

Öğle ve ikindi ortasında: Zengûle ikindi vaktinde: buselik

Gün batımında: Uşşak

Akşam vaktinde: Zirefkend

Yatsun vaktinde: Isfahan

Dün bucuında (gece yarısı): Nevâ makamını çalmak gerektir (Özçimi, 1989:sy. 195).

3.7.10. Musa Bin Hamun'un Uyguladığı Müzik Terapi Metotları (1490-1567)

Musa bin Hamun, 1490'da Gırnata doğumludur, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde, Osmanlı Tarihinin en parlak dönemlerinde yaşamıştır. Sultan Beyazıd'ın Hekimi olan Jozeph Homun'un oğlu olarak oradaki Yahudilerin İspanya'dan kovulması ile daha çocuk yaşta İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Akrabası İsak Hamun İspanya'da Endülüs Devletinin en son Müslüman Hükümdarı Abdullah'ın saray hekimi olduğundan, tanınmış bir hekim ailesinden gelmektedir. Babası İstanbul'da sarayda hekimi olan babasının yanında ve Yahudi iki hekim ile birlikte çalışmakta olduğu Fatih Darüşşafaka'da hekimlik tahsili yaptığı düşünülmektedir. Macar arşiv belgelerinde 1526' da Kanuni Sultan Süleyman'ın Mohaç Zaferi ile Macaristan'ın fethinde Saray Hekimi Musa Bin Hamun'u Macaristan'ın sağlık teşkilatını düzenlemekle görevlendirmiştir. 1554'te öldüğü bilinen Hamun, 1551' de Kanuni devrinde hekimliğin en verimli döneminde olduğu anlaşılmakta ve dış tababetine ait eserini 1526 ila 1551 seneleri arasında yazmış olduğu düşünülmektedir. 200 sayfadan oluşan eser beş bölümden oluşmaktadır. Dış tababetine ait bu Türkçe eserde dış hastalıklarının nezle gibi burun ağız boşluğu hastalıkları ile ishal ve kabız gibi sindirim sistemi hastalıkları ile ilgisini incelemiştir. Hamun'un eserinin en ilginç özelliklerinden birisi, ilk defa dış hastalıklarında müzikle tedaviden bahsetmesidir. Müziğin, hastalıkların tedavisindeki tesirini bilen eski hekimlerin, bunun için padişah çocuklarının uyurken müzik eşliğinde uyutulmasını tavsiye edildiği bilinmektedir. Dış ağrılarına karşı tavsiye ettiği ilâçların bazıları şöyledir: Hastaya, it üzümü, bezirbenç, sirke ile kaynatılarak gargara ettirilir, ya da dağ üzümü ve yanmış geyik boynuzu sirke ile dövülüp asma ve kamış ile karıştırılarak yakıldıktan sonra sirke

ile sindirilerek kullanılır. Hamun, diş ağrılarına müzik ile tedavi tavsiye etmiştir. Musa bin Hamun'un diş hastalıklarını müzikle tedavi sürecinde, özel klistir âleti ile ve orijinal ilâçlarla tedavisini tavsiye eden bu eseri, böylece Avrupa'da sadece diş tababetine tahsis edilen en eski eser olmakla kalmayıp, oldukça orijinal tedavi metotlarını içeren bir diş hekimliği kitabı niteliğine sahiptir. Musa bin Hamun, bu diş tababetine dair Türkçe eserinde Almanya'daki, Romanya'daki, Polonya'daki ve hatta elde edilen en şifalı bitki ve ilâçlardan bahsetmesine ve bir defa da meşhur Yunan Hekimi Gülen'i zikretmesine rağmen, bu eserin esas kaynakları Ar Razi, Ali bin Abbas, İbn-i Sina, Abu'l-Kasım ve Şerafeddin Sabuncuoğlu gibi müslüman hekimlerin eserleridir (Terzioğlu, 1992).

Musa Bin Hamun'un Diş Tababetine yönelik kitabı Dr. Ahmet Zeki İzeler tarafından "16. yüzyıl Osmanlı Musa Bin Hamun ve Diş Tababetine Katkısı" ismi ile yeniden yayınlanmıştır (İzgör, 2012 sy.1-19). İbn-i Sina'nın tesirinde kalan Osmanlı Saray Hekimi Musa bin Hamun'un Kanuni Sultan Süleyman'a ithaf ettiği diş tababetine ait Türkçe eserde, diş hastalıklarının müzikle tedavisinden bahsederken çocuk psikiyatrisi bakımından müzik tedavisinin önemini bilen eski hekimlerin bunun için hükümdar çocuklarının beşikte müzikle uyutulmasını tavsiye ettiklerini kaydetmesi Türk psikiyatrisinin XVI. yüzyıldaki parlak devrinin bir kanıtıdır (Ak, 2013).

Resim 13: Musa Bin Hamun'un diş tababetine ait Türkçe eserine kaynak teşkil eden Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyet'ül Haniye adlı eserinde diş tedavi ile ilgili bir resim. Pariste'ki Bibliotheque Nationale'deki nüshadan. (Terzioğlu, s. 16)

Resim 14: 16.yy'da İstanbul'u ziyaret eden Nicolas de Nicolay seyahatnamesinde Musa Bin Hamun'dan bahseder. İstanbullu bir Musevi hakimin resmi de bu seyahatnamede yer alır ki, bu resmin Musa Bin Hamun'a ait olması muhtemeldir. (Terzioğlu, s.17)

4. DÜNYA'DA MÜZİK TERAPİ

Müzik terapi alanı, son elli yılda, geleneksel tıp ve özel eğitim ortamlarında bireysel odaklı tedavi ile ilişkili bir uygulamadan, müzik ve genel olarak sağlık konularını kapsayan çok disiplinli bir bilgi alanına dönüşmüştür. Müzik terapistleri, zihinsel ve fiziksel sağlığı iyileştirmek için müzik performanslarını da içinde barındıran şarkı yazma seansları ve yaratıcı müzik etkinlikleri, dinleme ritüelleri, doğaçlamalar ve eğlence amaçlı müzik etkinlikleri uygulamışlardır (Ruud, 2008 46-60).

Müzikle tedaviyi kliniğe sokma düşüncesini ilk defa ortaya atanlardan biri, tanınmış nörolog Philippe Pinel'dir. Fransa'da Pinel'e, ihtilal komitesi tarafından iki büyük kilise hastanesindeki elli akıl hastasını güneşe çıkarma ve ayak zincirlerini kırma izni verilmiştir. Pinel, sonradan Bicetre Hastanesi'nde çalışırken psikolojik tedavinin içine müziğin de sokulmasını önermiştir. (Özçevik, 2007, s. 11)

Altshuler, 1947'den beri Michigan Devlet Hastanesi'nde, müziği tedavi programı içine sokmuştur. Gaerdner ve Paul, nevrozlarda; Jaedicke, Klimakterium psikozlarında; Gillis ve Lesdles, şizofrenide; Lucas ve Altshuler, depresyonda; Kratter, Oligafrenide; Zanker ve Glatt da alkoliklerde ve nevrozlarda müzikle tedaviyi kullanarak bu alanlarda olumlu sonuçlar almışlardır. Weis, Margolin (1953) ve Futeil(1954) grup psikoterapilerinde müzikten yararlanmışlardır. Osvvald (1961), Koh ve Hedlund(1969), Ruiz ve Pilon(1969), Kaffer(1969), Ullrich (1969), Dickens ve Sharpe(1970) grup psikoterapilerinde müzikle tedaviyi uygulamışlardır. (Güvenç, 1991: 23)

Bu uygulama alanlarının çeşitliliği, toplumun sağlık sistemleri, eğitim programları ve kaynaklarına bağlı olarak, toplumun genel sağlık bilincine göre değişkenlik göstermektedir. Her ülkenin müzik terapisi alanındaki altyapısı, yasal düzenlemeleri ve kaynakları farklı olabilir, bu da uygulamalardaki farklılıkları etkileyebilir. Bir diğer önemli konu ise, müzikle terapinin yöntemleri ve tekniklerinin, modellerinin sınıflandırılması konusunda da çeşitli farklılıklar görülmesidir. Bu durum müzik terapi literatüründeki zenginlikten kaynaklanmaktadır. Aşağıda müzik terapisine katkı sağlayan kişiler ve yapmış olduğu çalışmalar açıklanmıştır. Kenneth Bruscia (1987), Müzik Terapi'de "Doğaçlama Modelleri" adlı kitabında, 20.

yüzyılın son otuz yılında farklı olarak, yazarlar tarafından geliştirilen ve müzikal doğaçlamayı ana çalışma yöntemi olarak kullanan yirmi beş modeli analiz eder. Müzik terapide, çalışma metodolojisi için bir referans noktası olan bu çalışma, arka plan, klinik kullanım, seans organizasyonu, çalışma dinamikleri, terapi aşamaları, kaynaklar ve materyaller ile değerlendirmeyi içeren birleşik bir modeli izleyerek her modelin temel ilkelerini açıklar. Öncü çalışmasında Bruscia (1987), Juliette Alvin'in "*Serbest Doğaçlama Terapisi*" gibi yıllar içinde uluslararası hale gelen müzik terapi yöntemlerinin çoğunu açıklamaktadır (Sabbatella Riccardi, 2003).

Müzik terapisi terapistin, müziği ve onun tüm yönlerini hastaların iyileştirilmesine, sağlığına kavuşturulmasına veya korunmasına yardımcı olmak için kullandığı kişilerarası bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Dünya çapında müzik terapisi yaklaşımları, davranışsal, psikanalitik, eğitimsel veya hümanist terapi modelleri gibi çeşitli geleneklerden ortaya çıkmıştır. Müzik terapisinde kullanılan teknikler de çeşitli olsa da, bunlar genel olarak insanların müziği yeniden yarattığı, doğaçlama yaptığı veya bestelediği '*aktif*' ve müzik dinlediği '*pasif*' olarak sınıflandırılabilir. Alıcı veya birleşik yaklaşımlar ABD'de daha yaygındır ve aktif yaklaşımlar Avrupa'da daha yaygın olarak kullanılmaktadır. (Maratos A G. C., 2009, s. 3)

Temel olarak müzik terapi yöntemleri hastanın katılım durumuna göre aktif müzik terapi veya pasif müzik terapi olarak ikiye ayrılır; Genel olarak bakıldığında, aşağıdaki yöntemler dünyada müzik terapide sıklıkla kullanılan yöntemlerdir;

4.1. Müzik Terapi Yöntemleri

4.1.1. Aktif Müzik Terapisi

Aktif müzik terapisi yaklaşımları, tek bir durumu tedavi etmek veya bilişsel, duygusal, sosyal ve çeşitli psikiyatrik veya nörolojik bozuklukların semptomlarını hafifletmek için tek başına veya politerapinin (iki veya daha fazla terapiyi birleştiren bir tedavinin kullanılması) bir parçası olarak kullanılmaktadır. Aktif müzik terapisini müzik ve terapinin birleşimi olarak tanımlamaktadır. (Hillecke, 2005, s. 1060)

4.1.2. Pasif Müzik Terapisi

Dinlemeye dayanır ve çocuktaki davranış ve kişilik bozukluğuna uygun olarak, aktif yöntem kadar etkili bir yöntemdir. Bu yöntemde en önemli olan şey, enstrümanın, müzik parçasının ve müzikle tedavi için seçilmiş zamanın uygunluğudur. (Ak, 2006, s. 240)

Müzik terapisinde, depresyonu tedavi etmek için çeşitli yöntemlerle kullanılmıştır; bu yöntemler aktif ve alıcı olarak iki farklı yaklaşım içerir. Aktif teknikler, katılımcıların zor duygularını ifade edemedikleri durumlarda kullanılır ve terapistler, hastalarla bağlantı kurmak için klinik teknikler kullanır. Doğaçlama bir diyalog, duygusal farkındalığı artırmak için bir araç olarak işlev görebilir. (Maratos A, 2009, s. 2)

4.1.3. Rahatlama/Yönlendirilmiş Hayal

Müzik terapisti ve hasta, rahatlamak için herhangi bir müzik tarzını seçmektedir. Müzik terapisti tarafından gitar enstrümanı ile sunulan bu müzik eşliğinde hasta, nefesine odaklanarak eş zamanlı olarak hayal gücünü de kullanarak bu teknikler kullanılarak yönlendirilir. Müzik terapisti, hastanın mevcut kalp atış hızı veya solunum hızına dayanarak müziğin tempo, ses şiddeti ve yoğunluğunu da göz önünde bulundurarak, rahatlamasını kolaylaştırmak için müziği değiştirir. Bu süreçte, müziğin tempo veya dakikadaki vuruş sayısı, başlangıçta hastanın kalp atış hızı veya solunum hızıyla eşleştirilir; ardından, tempo (ve ses şiddeti ile yoğunluk) müziği kalp atış hızı veya solunum hızı uygulama, bedenin ritimlerinin müziğin ritimleri ve yoğunluğuyla koordine olduğu "aynı hızda olma" olarak bilinip ile senkronize etmek için kademeli olarak azaltılır (Golino vd., 2019 sy.48-55).

Golino (2019)'a göre, müzik terapide kullanılacak eserin seçimi her yöntem için önemlilik teşkil eder. Eser seçiminde, şu özellikler dikkate alınmalıdır;

Bir müzik terapisti, duyguların veya düşüncelerin ifade edilmesine yardımcı olmak amacıyla müziği veya şarkıları kullanma yöntemi üzerine çalışmıştır. Hastaya, müziği terapistin rehberliğinde seçme veya kendi duygusal durumunu yansıtan şarkıları seçme fırsatı verilmiştir. Müzik terapisti, hastaya şarkıları sunarak, hastanın şarkıya katılımını teşvik etmiştir; bu katılım şarkıyı söylemek veya sözleri aktif bir

şekilde dinlemek şeklinde olmuştur. Ayrıca, hastadan şarkı sözlerini, şarkının uyandırdığı duyguları ve şarkının kendisi için ne ifade ettiğini düşünmesi istenmiştir. Bu müdahalenin amaçları arasında müzik terapisti ile hastalar arasında olumlu ve anlayışlı bir etkileşim yaratmak, anksiyete veya ağrı düzeyini azaltmak, duygusal ifadeyi teşvik etmek ve hastanede kalma, tedavi ve iyileşme süreciyle başa çıkmak için müziği ve şarkıları kullanmayı teşvik etmek yer almaktadır. (Golino vd., 2019 sy.48-55).

4.1.4. Grup Müzik Terapisi

Müzik terapistlerinin, grup müzik terapisi oturumları sırasında elde edilen gözlemler Lüksemburg Kızılhaç ekibiyle yapılan görüşmeler ve katılımcılar tarafından yapılan Kendi Değerlendirme Manikeni (Self-Assessment Manikin) kullanarak gerçekleştirilen değerlendirmeler, başlangıçta olumlu bir tablo ortaya koymuştur. Teröpotik süreçte şu kazanımlar elde edilmiştir;

- ✓ Artan özsaygı, kendini ifade etme ve özgüven,
- ✓ Ritim, şarkı söyleme veya dans etme yoluyla kökenine bağlılık hissi,
- ✓ Yeni çevreye uyum sağlama ve yeni ilişkilerin geliştirilmesi gibi kazanımların edinilmesi amaç edinilmiştir. (Cathy Schmartz, 2018).

4.1.5. İmajinatif Müzik Terapisi

Doğaçlama, hem çalan hem de dinleyen için yaratıcı bir süreçtir ve hayal gücü bu süreçte merkezi bir rol oynar; müzik terapisinde hayal gücü, doğaçlama, müziğin yaratıcı gelişiminde yerini bulur ve bu müzik terapisinde doğaçlamanın teknik yönleri keşfedilir. (Wigram, 2012, s. , 429-450.)

4.1.6. Nordoff-Robbins Müzik Terapisi

Nordoff-Robbins Müzik Terapisi, her insanın müzik deneyimini yaşarken aynı zamanda kendisiyle ilgili anlamları bulma yetisi olduğu inancına dayanan müzik merkezli bir yaklaşımdır. Bu, "psikoterapinin hedefleri için müzik terapisi kullanma" olarak tanımlanır. Klinik uygulamada, Nordoff-Robbins müzik terapistleri, dikkatli dinlemeyi ve müziksel duyarlılığı öncelikli hale getirirler. Süreç, hasta ve terapistin

hem etkileşimli müzik yapma yoluyla terapistin içsel deneyimini içeren terapötik bir ittifak yaratmayı içerir. Terapötik ilişkinin doğası ve yapısını açıklamak, NRMT'yi anlama anlayışımızı derinleştirir ve terapötik sürecin temelini oluşturan anlık müziksel değişimleri vurgulayan diğer müzik terapilerini anlamamıza yardımcı olur. (Birnbaum, 2014, s. 30)

4.2. Dünya’da Müzik Terapinin Yaygın Olarak Kullanıldığı Ülkeler

4.2.1. Almanya Müzik Terapi Yöntemleri

Alman Müzik Terapi topluluğuna göre; (Schmidt, Stegemann ve Spitzer, 2019, s:3) ‘‘Müzik terapi, tıp, psikoloji, müzikoloji, sosyal bilimler ve pedagoji başta olmak üzere çeşitli bilim alanlarıyla yakından etkileşime giren, uygulamaya yönelik bilimsel bir disiplindir. Müzik terapi uygulama yöntemleri, derinlik psikolojisi, davranış terapisi, öğrenme teorisi, sistemsel kişinin ruhsal, bedensel ve zihinsel sağlığını iyileştirmek, sürdürmek ve korumak için terapötik bir ilişkinin parçası olarak müziğin hedefli kullanımınıdır. Almanya’da birçok müzik terapi yaklaşımı geçmişten günümüze güçlü bir şekilde süregelmiş ve terapi metodlarıyla dünya üzerinde örnek alınan çeşitli uygulamalar geliştirmişlerdir. Almanya’da müzikle terapinin oluşumu 2. Dünya Savaşı sonrasında ilk olarak kliniklerde hastalar üzerinde uygulanmaya başlanarak, Freud’un oluşturduğu psikoterapinin bir dalı olarak kullanılmıştır. (Terbuyken-Röhm,2019 sy.33).

Decker- Voigt’e göre, bilinçli müzik dinlemek, müzik yapmak psikanalize dayalı psikoterapi ile bütünleşmiştir. Bu yöntemlerden biri 20.yy’da ortaya çıkan ritmik yöntemi, İsviçreli müzisyen ve pedagog Emil Jaques-Dalcroze tarafından geliştirilmiştir. Bu yönteme göre müziğin temel ögesi ritimdir ve ritmin ifadesi için bedensel hareketlere ihtiyaç duyulur. Dalcroze’a göre doğru bir müzik eğitimi, ancak hareket ve müziğin iç içe geçtiği bir pedagojik yaklaşımla gerçekleşebilir, dolayısıyla harekete dayalı duyumsallık anlamına gelen ve bedensel zekayı ortaya çıkaran kinestetik olgusu, Dalcroze’un yönteminde büyük bir önem teşkil eder. Müziğin temel unsurlarının zihin ve vücut koordinasyonlarının etkili bir şekilde kullanılarak öğretilmesi, ritmik yöntemini diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında farklı bir yere

oturmuş ve 20. yy Avrupa müzik tarihinde sık sık başvurulan bir eğitim sistemi olarak kabul edilmesi sonucu görülmektedir (Eren, 2019, s. 134).

Almanya'da kullanılan müzik terapi yöntemleri;

✓ ***Kodlama Terapisi Oturumu (Guided Imagery and Music - GIM)***

Oturlar üç aşamadan oluşuyordu:

- ön görüşme,
- müziği dinleme aşaması
- kapanış görüşmesi.

Ön görüşmede hastalar, son oturumlarından bu yana kendilerini meşgul eden her ne unsur varsa sırasıyla paylaşmaktadırlar. Bu paylaşma süreci bittikten sonra müziğin dinleme aşaması gelmektedir. Hastalar, müziği dinlerken yatakta uzanmayı ya da sandalyelerinde oturmayı tercih ederler. Müzik terapisti müzik başlamadan önce, hastaları nefes almaya odaklayan, iki dakikalık rahatlama egzersizleriyle hastayı müziği dinlemeye hazır hale getirerek, müziği dinleme aşaması daha sonra terapistin rehberliğiyle başlatılırdı. Rehberlik, müziği dinlemenin ilk birkaç dakikası içinde veya tüm müzik seçimi boyunca gerçekleşirdi. Rehberlik, hastanın iç deneyimleri yapılandırmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır ve hastaların kendi serbest çağrışımlarını da içermektedir. (Torben Moe, 2009, s. 38)

✓ ***Kombine Müzik Terapisi***

- Kombine müzik terapisi, diğer terapötik prosedürlerle birlikte kullanılır.
- Fon müziği terapisinden farklı olarak, hastanın terapötik sonucu artıran ve hastaya uygun müzik bestelerini seçmesini gerektirir.
- Bazen bu tür müzik terapide kişi müzik dinlerken hipnoz yapılır. Bu müziğe genellikle hipnoz altında terapötik sonucu iyileştiren telkin eşlik eder.
- Hastadan kendisini daha iyi rahatlatacağı için sevdiği müziği seçmesi istenir ve burada müzik çeşitli terapilere yardımcı olarak eş zamanlı olarak kullanılır.

- Bu tür müzik terapisi, “*Serebral Elektro Uyku Terapisi*” ve “*Otojenik Eğitim*” gibi davranış terapisi yöntemleriyle birlikte kullanılmıştır (De Sousa, 2005, Psikiyatride müzik terapinin rolü).

✓ ***Benlik Odaklı Müzik Terapisi (Self-Experiencing in Music Therapy - SE)***

Benlik Odaklı Müzik Terapisi, bireyin kendi iç deneyimlerini keşfetmesine odaklanır. Müzik terapisi, terapötik değişim amacıyla müzik deneyimlerini ve hasta-terapist ilişkisini kullanan bir terapi biçimidir. Müzik terapisi kapsamında, kullanılan müzik deneyimleri çeşitlilik gösterebilir ve müzik dinlemekten şarkı söylemeye veya çalmaya kadar serbest improvizasyona kadar uzanabilen geniş bir kolu vardır; terapi seanslarında kullanılan sözel yansıtma derecesi ve terapist tarafından sağlanan yapı da farklılık gösterebilir. (Erkkilä vd., 2011 sy.132-139).

✓ ***Müzik İle Uyarlanmış Davranış Terapisi (Music-Based Cognitive-Behavioral Therapy - MCBT)***

Bilişsel davranış terapisi, Beck tarafından depresyon için yapılandırılmış, şimdiki zaman odaklı bir terapidir. Bilişsel modeli kullanarak, mevcut sorunları hedefleyerek ve değiştirilemeyen düşünce kalıplarını ve inanç sistemlerini değiştirerek çözümlenmeyi amaçlamıştır. (Beck, 1964 sy.561-571).

✓ ***Morfolojik Müzik Terapisi***

Bu uygulama modeli 1980’lerin başında Almanya’da geliştirilmiştir. Bu yaklaşım “*Morfolojik Müzik Terapisi Enstitüsü*”nün yanı sıra birçok Alman üniversitesinde öğretilmektedir. Morfolojik müzik terapisinde dört temel Gestalt kavramı vardır. İlki “*bütünlük*” fikri ve bu durumun sürekli dönüşümüdür. Müzik terapi seansı müzik, danışan ve terapistin tek bir varlık olarak etkileşime girmesi ve dönüşmesi olarak algılanmaz. Bu etkileşimin sonucu, daha sonra tartışılan “*bilinçli*” hale gelen ve değiştirilen “*ruhun*” salıverilmesidir. (Akyürek, 2021, s. 27)

✓ *Alıcı ve Yeniden Yaratıcı Müzik Terapisi*

Müzik terapisi yaklaşımları, hastanın fiziksel sınırlamalarına bağlı olarak "alıcı" ve "yeniden yaratıcı" olarak değişmektedir. Alıcı yaklaşımlar, terapist tarafından çalınan müziği dinlemek açısından daha pasiftir, yeniden yaratıcı yaklaşımlar ise hastanın terapistle birlikte favori müziklerini söylemesini veya çalmasını içerebilir. Palyatif bakım hastaları için en yaygın yaklaşımlardan birisi miras çalışmasıdır, bu yaklaşımda terapist, hastaların aile ve arkadaşları için anlam taşıyan şarkıları bir araya getirmelerine yardımcı olur. Müzik terapisi ile birlikte kullanıldığında fiziksel, psikolojik ve varoluşsal iyilik halini desteklemeyi ve geliştirmeyi amaçlayarak, palyatif bakım hedefleriyle uyumlu bir şekilde uygulanır. Müzik terapisi araştırması, destekleyici palyatif bakım çalışmaları için gereklidir ve büyük öneme sahiptir. (McConnell vd., 2016).

4.2.2. İngiltere’de Müzik Terapi Yöntemleri

1749 tarihli Londra baskısı eserinde B. Brocklesby, hastalık seyrinin eski ve yeni müziğe verdiği tepkiyi incelemiştir. E.R. Clay ise ‘*Alternatif: Bir Psikoloji Çalışması (Londra, 1882)*’ adlı kitabında, ‘*Müziğin öğeleri arasında harmoni, ritim, melodi ve diğer unsurların birer terapötik faktör olduğunu ve bu unsurların hastaya yeni bir güç, enerji ve gözle görülür bir iyileşme getirdiğini*’ ifade eder. Ayrıca, müzik terapisi ile kontrolsüz kas hareketlerinin uyarılabileceğini de söylemektedir. Hastaya uygulanacak bu tür müzik terapileri, her hastanın özgün durumu ve bireysel özelliklerine göre özelleştirilir. Tedavi yöntemleri arasında şarkı söyleme, oyunlar, alkışlama ve enstrüman çalma gibi çeşitli aktiviteler de bulunabilir. Bu terapiler, bireylerin kendi başlarına veya gruplar halinde katılabilecekleri etkinlikler olarak uygulanır. İngiltere’de ‘*İnsanlığa Hizmet Cemiyeti*’nde birçok hasta üzerinde müziğin ruha ve bedene sakinlik veren etkisini araştırmayı, doktorların gece ve gündüz talimatını uygulamaya hazır, müzisyen hemşireler yetiştirmesi planlanmıştır. Londra’nın merkezinde müzik yardım programı başlatıldı ve bu program kapsamında her büyük hastane, belirli koşullara müziği telefon aracılığıyla iletmeyi hedeflediler. Bu programın denemeleri, önemli sonuçlar ortaya koydu. En dikkat çekici sonuçlardan biri, heyecanlanan ve coşan hastalara rahatlatıcı bir etki yaratmayı amaçlamak için

müzik terapinin unsurlarına başvuruyordu. Ayrıca, Cheltenham şehrinde cerrahi operasyon geçiren hastaların yanında her gün şarkı söylemek ve enstrümanlarıyla müzik yapmak amacıyla bir '*müzişyen hemşireler komitesi*' oluşturuldu. (Ak, 2006, s. 44)

İngiltere'de öğrenme güçlüğü yaşayanlar veya zihinsel rahatsızlığı olanlar arasında bu alandaki çalışmaların temellerine dayanarak, müzik terapisi 1978 yılında palyatif bakım bölümünün içinde bir branş olarak tanıtıldı. Munro ve Mount'un '*alıcı*' ve '*yeniden yaratıcı*' yöntemleri kullanarak rahatlama sağlamayı ve duyguların ifadesini teşvik etmeyi amaçladığı çalışma ile başladı. Bu çalışmadan sonra, müzik terapistleri şarkı yazma, müzikal improvisasyon ve bu alanda kullanılmak üzere çevresel yaklaşımlar gibi teknikleri geliştirmeye devam ettiler. Terapistler, ileri evre kanser, multipl skleroz, ciddi beyin bozuklukları olanlar, çocuklar ve ergenler üzerinde palyatif bakım da dahil olmak üzere birçok alanda çalışmalarını yürütmektedir. (Koffmann, 235)

İngiltere'deki Profesyonel Müzik Terapi Kuruluşu, *Avustralya Müzik Terapi* ve *Amerikan Müzik Terapi Kuruluşu* gibi zirve kuruluşları, müzik terapisini meslek olarak desteklemek ve iş terapisi, fizyoterapi, sosyal çalışma ve konuşma patolojisi gibi sağlık mesleklerinin yanında tanınmasını sağlamak için çalışmışlardır. (Hogan, 2016, s. 108)

"1955 yılında, *İngiliz Müzik Terapisi Topluluğu* İngiltere'deki terapistler için kurulan, ilk mesleki birliktir. Kuruluşu, müzik terapisinin ülkede tanınan bir disiplin olarak gelişiminde önemli bir dönüm noktasıydı. BSMT, sonraki on yıl boyunca, mesleğin tanıtımında, uygulama standartlarının belirlenmesinde birey ve toplumlar için müzik terapisinin faydalarının savunulmasında kilit bir rol oynadı. (Smith, J.1998, s. 25)

4.2.3. Fransa'da Müzik Terapi Yöntemleri

Quarin, bir sara hastasının iyileşme hikayesini paylaşarak şunu ifade eder: *Bir hasta kadın, sara nöbetinin ilk belirtilerini hissetmeye başladığında müzik duydu ve*

bu sayede nöbetin yalnızca ilk belirtisini hissederek krizden kurtuldu. Deneme her seferinde başarılı oldu ve sonunda hasta, spazm geçirme alışkanlığını kaybetti.

14. yüzyılda ünlü Fransız doktorlarından Fodere, müziği iki farklı açıdan düşünmek gerektiğini belirtir:

1-) Rahatlamak ve eğlenmek amacıyla

2-) Etkileyici ve keskin bir biçimde.

Salpetriere hastanesinde Fodere'den sonra görev alan Pinel ve Esquirol, duygusal sorunların tedavisinde müziğin en etkili ilaçlardan biri olduğunu kabul etmişlerdir. Esquirol, akıl sağlığı bozulan birçok müzisyenin beklenmedik bir şekilde müzik duyduklarında zihinsel dengeyi yeniden kazandıklarını anlatır. (Ak, 2006, s. 52)

Günümüzde, müziğin müdahalesinde, müzik eğitimi yaklaşımlarının müzik terapisiyle uyumlu hale getirilmesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Kodaly'nin metodunda, dil, konuşma, ezgiler ve şarkılar, şarkı söyleme etkinlikleri birbirine bağlı unsurlardır. Çocuklar, şarkı ile birlikte oynanan oyunlar aracılığıyla sosyal beceriler öğrenebilir ve kelime dağarcıklarını genişletebilirler, yeni şarkılar aracılığıyla kelimeleri daha iyi kavrayabilirler. Müzik derslerindeki şarkısal oyunların, küçük çocukların sosyal gelişimini geliştirdiğini keşfeden Kodály, yaklaşımına göre şarkı etkinliklerine dayalı olarak, bu yöntemi otizm spektrum bozukluğu olan çocukların dikkat problemlerini çözmek için önem arz ettiğini belirtmiştir. (Natee Chiengchana, 2014, s. 548)

4.2.4. İspanya'da Müzik Terapi Yöntemleri

İspanya'da müziğin terapötik kullanımına dair ilk referanslar 18.yy'a dayanmaktadır. 19.yy'da yapılan bazı tezler müzik ile tıp arasındaki ilişkiyi ele almış ve 1920'de Dr. Candela Ardid "*Sinir Hastalıklarının İyileştirici Bir Araç Olarak Müzik: Müzik Terapisi Hakkında Bazı Düşünceler*" adlı kitabı ilk olarak bu alandaki yapılan çalışmadır. 1960'ların başında müzik terapisi bir meslek olarak Dr. Serafina Poch ve meslektaşları tarafından tanıtılmıştır. O zamandan beri birçok kamu ve özel kuruluşta projeler geliştirilmiştir. 1975 yılında, ilk müzik terapi kursu Rolando

Benenson tarafından Madrid'de verilmiştir. *Uluslararası Müzik Eğitimi Derneği*'nin (ISME-Spain) İspanyol bölümü, müzik terapisi ile ilgilenen bir çalışma grubu kurdu. 1977'de, sonrasında *İspanyol Müzik Terapisi Derneği (Asociación Española de Musicoterapia)*, Dr. Serafina Poch ve meslektaşları tarafından kuruldu. 1983'te, Barcelona'da *Katalan Müzik Terapisi Derneği (Asociación Catalana de Musicoterapia)* kuruldu. Aynı yıl, Bask Ülkesi'nde Vitoria-Gasteiz'de Aitor Loroño ve Patxi del Campo, *Müzik Terapisi Araştırma Merkezi'ni (Centro de Investigación en Musicoterapia)* kurdu. 1990'ların sonlarına doğru, özellikle 1993'te Vitoria'da düzenlenen VII. Dünya Müzik Terapisi Kongresi'nden sonra, müzik terapisi disiplin ve bir meslek olarak ön plana çıkmıştır. 1990'ların sonlarında, İspanyollar ve önemli sağlık kuruluşları müzik terapisi konusunda araştırmaya ve ilgilenmeye başlamışlardır. Ayrıca, bu dönemde ve 21. yüzyılın başlarında birkaç müzik terapisi derneği daha kurulmuştur. (Melissa Mercadal Brotols, 2017)

Brotols (2003)'e göre, İspanya'da yapılan pilot bir çalışmada şu sonuçlara varılmıştır;

Projenin amacı, müzik terapisinin, Alzheimer hastalığı teşhisi konmuş erken-orta evre hastalar üzerinde ve aile bakıcıları üzerindeki etkilerini ölçmek ve göstermek için gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında 14 Alzheimer hastası ve 14 aile bakıcısı yer almıştır. Katılımcılara önceden ve sonradan bazı standart testler uygulanmıştır. İki profesyonel müzik terapistin yanı sıra, çok disiplinli ekip altı hemşire (her bir grup için 3) ve hastalar ile bakıcıları günlük temel ihtiyaçlarında yardımcı olan 4 eğlence aktivitesi uzmanından oluşuyordu. Bu uzmanlar hastalar ve bakıcıları için gün boyunca çeşitli etkinlikler düzenlenildi. Sonuçlar hastaların sosyal ve duygusal alanlarda iyileşme gösterdiğini göstermiştir. (Melissa Brotols, 2003, s. 138-142)

4.2.5. Yunanistan'da Müzik Terapi Yöntemleri

Antik Yunan döneminde (M.Ö. 600'e kadar), Yunan rahipleri müziği belirli duyguları ve karakteri inşa etmek ve vücut ile ruh arasındaki dengeyi yeniden sağlamak için kullanırdı. Çin, Mısır ve Hindistan gibi antik kültürlerde olduğu gibi, Yunanistan'da da müziğin bir toplumu yüceltebileceği veya bozabileceği, dolayısıyla tüm medeniyetleri iyileştirebileceği veya bozabileceği temel bir güce sahip olduğuna

dair yaygın bir inanç vardı. Dünyanın en etkili filozoflarından biri olan Plato (M.Ö. 428-M.Ö. 348), M.Ö. 380 civarında yazdığı "Cumhuriyet" adlı eserinde şunları ifade etmiştir: "Müzik karakteri şekillendirir, müzik türleri değiştikçe, devletin temel yasaları da onlarla birlikte değişir." Ayrıca "müzik, ruhun ilacıdır." ve "adalet, ruha sağlığın vücuda olduğu gibi bir şeydir. Müzik sayesinde ruh, uyum ve ritmi öğrenir ve hatta adalet duyarlılığı kazanır." şeklinde yazmıştır. (Carroll, 2011, s. 173-174)

Yunan Profesyonel Müzik Terapistleri Derneği (ESPEM), 2004 yılında kuruldu. Yunanistan'daki müzik terapistlerinin resmi profesyonel kurumu olan ESPEM, ülkeyi *Avrupa Müzik Terapisi Konfederasyonu (EMTC)* ve aynı zamanda *Dünya Müzik Terapisi Federasyonu (WFMT)* üyesidir. Bugün, ESPEM'de yaklaşık olarak 50 müzik terapisti bulunmakta ve çoğunluğu Atina ve Selanik'te faaliyet göstermektedir. Müzik terapistlerinin büyük bir kısmı %69'u yüksek lisans seviyesinde eğitim almıştır. Yunanistan'da müzik terapisi yaklaşımları, psikodinamik, müzik-odaklı ve humanistik yaklaşımların öne çıktığı, başta improvizeye dayalı müzik terapisi yöntemlerinin kullanıldığı alanlarda etkindir. (Trisis, 2020, s. 2)

Literatür incelemesine göre, Yunanistan'da şu ana kadar yetişkin palyatif bakım odaklı müzik terapisi araştırması yapılmamıştır. Ancak yas süreci bakımı ve onkoloji ile ilgili birkaç çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ikisi Yunan müzik terapistleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Mitsi Akoyunoglou'nun (2014) çalışması, Chios adası halk yasının terapötik boyutlarına odaklanmış ve bu geleneksel yas ritüelinin müzik terapisi pratiğiyle ilişkilendirilmesini incelemiştir. Bu çalışma, bir çocuğun yasını tutarken müzik terapi müdahalesini geliştirmiş ve şarkı sözü içeriğinin analizi gibi unsurları içeren bir vaka çalışmasını içermiştir. Evangelia Papanikolaou ise, Yunan onkoloji hastanesinde kemoterapi ve radyoterapi gören kadınlar için *GIM'in (Guided Imagery and Music)* kısa vadeli bir psikolojik müdahale olarak kullanımını araştırmaktadır. Bu çalışmada, dört kadının katıldığı küçük bir örnekleme yapılan bir ön çalışma Yunanistan'da yapılan ilk randomize kontrollü pilot çalışmadır.. Araştırmanın amacı, meme veya jinekolojik kanser tedavisi alan kadınlar için GIM'in etkililiğini ve uygulanabilirliğini değerlendirmektir. (Giorgos Tsiris, 2020, s. 10)

4.2.6. Japonya'da Müzik Terapi Yöntemleri

Başlangıçtan itibaren, Japonca'da "ongaku-ryoho" (müzik terapisi) terimi bilinmekte olup, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk on yıl, müzik terapisi, az sayıda uzmanın bu sanata duyduğu ilgiyle bu disiplinin gelişmesine öncülük etti. 1955 yılından itibaren, üniversite tabanlı müzik okulları, müziğin insan psikolojisine olan etkisini müfredatlarına dahil ettiler. Müzik terapisi kavramı, genellikle müzik psikolojisinin uygulamalı bir alanı olarak öğretildi. Müzik terapisine özellikle ilgi duyan öğretmenler ve öğrenciler, bölgesel çalışma grupları düzenlemeye ve gönüllü olarak müzik terapisi uygulama fırsatları aramaya başladılar. 1967-1977 yılları arasında, farklı görüşe sahip liderler tarafından çeşitli müzik terapisi çalışma örgütleri kuruldu. 1987'de, *Tokyo Müzik Terapisi Derneği* kuruldu. Bu, Japon müzik terapisi tarihinde bir dönüm noktasıydı, çünkü bu organizasyon kendisini "*müzik terapisi uygulayıcıları*" için bir dernek olarak tanımladı. (ikuno, 2001, s. 1)

Japonya'da uygulanan bir müzik terapisi yöntemine örnek verirsek; Selebral Palsi hastası bir çocuğa uygulanan müzik terapide, terapistin özel olarak hazırladığı bestesini piyano eşliğinde çalması ve sonrasında hastanın bu besteyi dinlemesi sonucu sürekli çalmasını istemesi ve çocukta önemli pozitif duyguların gelişmesi sağlanmıştır. (İkuno, 2005, s. 3)

Klinik açıdan bakıldığında, Japon müzik terapisinin önemli temalarından biri "*grup*" ve aynı zamanda "*birey*" kavramı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu terapi yönteminde birçok grup seansı yapılmıştır. Japon halkının refahını desteklemek için Japon geleneksel değeri olan "Wa" (uyum) değerini müzik terapilerine adapte etmişlerdir. Örneğin, Japon kolektif kimliğini temsil eden ritim ve şarkıları kullanarak grup halinde şarkı söylemek, yaşlı nüfusun psikolojisini diri tutmada etkin bir rol oynamaktadır. Japon halkı "grup" seanslarına yüksek bir değer verir ve bunun duygusal/pratik geçmişi Japon kültüründe uzun soluklu olmuştur. (İkuno, 2005, s. 3)

4.2.7. Çin'de Müzik Terapi Yöntemleri

Müzik terapisi, çeşitli nörolojik bozukluklar için tamamlayıcı ve alternatif tıp olarak Çin'de hizmet vermiştir. Bu tedavi yöntemi, beş müzik oktavını veya tonunu temsil etmektedir. Hui Zang (2017)'ye göre bunlar;

- 宫 Gong (do)
- 商 Shang (ri)
- 角 Jue (mi)
- 徵 Zhi (so)
- 羽 Yu (la)

Çin tıbbında beş müzik oktavı, insan vücudu ile evreni bağlamak, kişilikleri ve beden yapıları yorumlamak ve iklim değişikliklerinin sağlık üzerindeki etkilerini analiz etmek için kullanılır. Bu beş müzik oktavının, kendi içinde bağımsız bir teorisi ve uygulama rutini bulunmaktadır. Geleneksel Çin tıbbında duygular organlarla yakından ilişkilidir. Özellikle düşünce dalakla (Gong) ilişkilendirilir, üzüntü ve kaygı akciğerlere (shang), öfke karaciğere (Jue), sevinç kalbe (zhi) ve korku böbreklere (Yu) olarak ifade edilmiştir. Duygu ve irade neredeyse bütün hastalıkların başlangıcında, ilerlemesinde temel bir rol oynar. Duygu ve iradeyi yenme terapisi, Çin tıbbının felsefi temelinden türetilmiştir. Mental hastalıklarla başa çıkmak için en etkili yöntemin, özellikle akupunktur tedavisi dahil olmak üzere Çin Tıbbı'ndaki tüm terapötik yaklaşımlarda, Shen'i iyileştirmeye öncelik verilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Shen (ruh), insan bedeninin canlılığının yansımasıdır. Shen, tüm psikolojik ve fizyolojik faaliyetleri yönetir. Bu nedenle, tüm kültürlerde Shen ile en iyi bağlantı yolu müziktir. (Zhang, 2017, s. 1)

Jue (mi) ve Öfke Öfke, ahşap fazına karşılık gelir ve karaciğere bağlıdır. Bu müzik/türün özellikleri arasında enerjik, melodi dolu, neşeli ve parlak olması bulunur. Bu yüzden baharın müziği olarak adlandırılır. Jue oktavının müziği, Qi'yi yükseltme ve karaciğer Qi'sini sakinleştirme işlevine sahiptir. Bu nedenle Qi tıkanıklığı serbest bırakılabilir.

Zhi (so) ve Mutluluk Mutluluk veya sevinç, ateş fazına karşılık gelir ve kalple ilişkilendirilir. Bu müzik/türün özellikleri arasında sıcak, neşeli, rahatlatıcı ve bulaşıcı olması bulunur. Bu yüzden yazın müziği olarak adlandırılır. Bu nedenle Zhi müziği, kalp Yang'ını canlandırır, soğuk atar ve Qi ve kanı düzenler.

Gong (do) ve Düşünce Düşünce, ateş fazına karşılık gelir ve kalple ilişkilendirilir. Bu müzik/türün özellikleri arasında sakin, ciddi, olgun ve ağır olması bulunur. Gong

müziği, dalak ve mideyi güçlendirir ve orta Jiao'nun Qi dinamiğinin yükselip alçalmasını iyileştirir.

Shang (ri) ve Üzüntü Üzüntü, metal fazına karşılık gelir ve akciğerlerle ilişkilendirilir. Shang müziği, akciğerlerin sıkıştırma ve arındırma etkilerini güçlendirir ve su metabolizmasını düzenler.

Yu (la) ve Korku Korku, su fazına karşılık gelir ve böbreklerle ilişkilendirilir. Bu müzik türünün özellikleri arasında saf, dokunaklı, ıssız ve nazik olması bulunur. Bu yüzden kışın müziği olarak adlandırılır. Yu müziği, böbreklerin Qi ve özünü sağlamlaştırmaya, zeka ve hafızayı geliştirmeye ve yaşlanmayı önlemeye yardımcı olur.

Yukarıdaki çerçeveye dayalı olarak, Bay Shi Feng tarafından bestelenen ve Ulusal Merkezi Müzik Koleji Orkestrası tarafından çalınan CD serileri, Çin Tıbbi Multimedya Yayınları tarafından yayınlanmış ve klinik uygulamada yaygın olarak kullanılmaktadır. (Hui Zhang, 2017, s. 1-5)

4.2.8. Tayland'da Müzik Terapi Yöntemleri

Tayland'daki müzik terapi programı, genellikle öğrenme bozukluğu olan çocuklar için kullanılmaktadır. Bu program, Halk Sağlığı Bakanlığı'nın *Ruh Sağlığı Departmanı* tarafından onaylanmıştır. Tripat Vakfı tarafından işletilmektedir. Bire bir piyano öğrenimini içeren program, hem fiziksel hem de zihinsel rehabilitasyon için piyanoyu müzik terapinin bir unsuru olarak kullanan fiziksel terapi yöntemidir. Bir enstrüman çalmak, maksimum faydaya yol açabilir. Beyin gelişimi ve beyin optimal fonksiyonları üzerinde doğrudan etkiyi sağlayan müzik enstrümanı piyanodur. Basit bir öğrenim sistemi vardır ve diğer genel müzik terapilerinden farklıdır. (Nuttika Soontorntanaphol, 2014, s. 137)

Tayland'da uygulanan en önemli müzik terapi yöntemlerinden biri ise '*Lanna Müzik Terapisi*'dir. Bu terapi;

Tayland'ın Kuzeyindeki Lanna kültürünü temsil eden Lanna müziğinin rahatlama için müzik terapinin dinamiklerini kullanmasından oluşmaktadır. Lanna müziği, Lanna'nın sanat ve kültürünü doğa sesleriyle birleştirmiştir. Örneğin; yağmur damlaları, kuş cıvıltıları ve şelaleler bu müziğin içeriğinde bulunmaktadır. Yapılan

araştırmanın sonuçları hastaların, Lanna müziğini dinledikten sonra rahatlamış hissettiklerini belirtmektedir. Benzer şekilde, Dokmai'nin (2004) yılındaki çalışmasında, Bangkok'taki gençlerin geleneksel Tay müziğinin stresi ve sinirliği azalttığını ve rahatlamayı teşvik ettiğini bildirdiği görülmüştür. Tay üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada, sonuçlar, geleneksel Tay müziğini dinleyen öğrencilerin, müzik olmayan bir ortamda bulduklarında dinleyenlere göre daha fazla rahatlama yaşadığını göstermiştir. (Effects of Lanna Music for Relaxation on Reducing Stress in Adults: A Randomized Controlled Trial, 2022, s. 1-11).

4.2.9. Hindistan'da Müzik Terapi Yöntemleri

Hindistan, zengin kültürel mirası ve gelenekleri ile tanınmıştır. Yoga ve Ayurveda gibi birçok Hint geleneksel iyileştirme sistemi, dünya genelinde kabul görmüş ve terapötik değerleri vasıtasıyla bilimsel onaylar almıştır. Hint geleneksel sağlık ve iyileştirme sistemleri, çeşitli müzikal tedavi yaklaşımlarını da içermektedir. Ayrıca bazı iyileştirme gelenekleri, Hindistan'da modern müzik terapisi uygulamasına entegre edilmiştir. Yaklaşık 5000 yıl öncesine dayanan Vedik geleneği, sesin ve tonlamaların gücünü ilahilerinde kullanmıştır. Ses ve ritmi etkili bir şekilde kullanan Vedik ilahileri, müzik ile iyileştirme kaynağı olarak kullanılmıştır. Her vurgu ve tonlamanın olumlu veya olumsuz etkileri olabileceği sezgisini bu gelenekte görmekteyiz. Vedik ilahileri, insanlar tarafından tanrıları memnun etmek ve hastalıkları iyileştirmek için bilge olmak amacıyla kullanılmaktaydı. Vedik zamanındaki iyileştirme törenlerinde, çeşitli içeceklerin içilmesi ile birlikte Vedik ilahilerinin de söylenerek safra ve balgamın atıldığı ve bu hastalıklara karşı kullanıldığını ve bu yöntem ile birlikte ateş, baş ağrısı ve öksürükten kurtulmak için de kullanıldığı söylenmektedir. Hindistan'da günümüzdeki müzik terapi uygulaması, dikkati artırmak, konsantrasyonu iyileştirmek ve meditatif ve rahatlama durumlarına girmeye yardımcı olmak için archika, gathika ve samika mısralarını (sırasıyla tek, iki ve üç not içeren Vedik mısralar) kullanmayı içermektedir. Bu ezgiler proto raga olarak adlandırılır ve özel eğitim ortamlarında, zihinsel gelişim, davranış ve kişilik özelliklerinin geliştirilme sürecinde kullanılır. Bu proto-ragalar ve hızlı ritimlerle özel çocuklar, orta tempolu ragalara göre daha hızlı iyileşme tepkisi vermişlerdir. (Sundar, 2007, s. 399)

Ayurveda'da insan vücudunu 4 türe ayırarak (Vatta, Pitta, Kapha Sannipada). Ve bu türlerin Hindistan'da 22 sruti ile ilişkilendirilmesi bir müzik terapi yöntemini geliştirmiştir. Ayrıca, Ayurveda'nın içinde kullanılan raga'ların (melodilerin) insan vücudu üzerindeki etkileri ve müziğin sağlık üzerindeki olumlu etkileri müzik terapi yöntemlerinde kullanılmaktadır. Müziğin sadece duaya değil, aynı zamanda yoga ve meditasyona da rehberlik ettiğini ve kişilerin zihinsel ve fiziksel dengeyi sağlamalarına yardımcı olması bakımından ragalar önem arz etmektedir. Ayrıca, geleneksel ritüellerin müzik ve sesin bilinç durumlarını değiştirmek ve acı algısını azaltmak için kullanılmıştır. Hindistan'da müzik terapi, duygu ve ruh hali üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve modern tıbbın bir parçası olarak ağrı yönetiminde de kullanılması yönünde araştırmalar devam etmektedir.

4.2.10. Kanada'da Müzik Terapi Yöntemleri

Erin Gross'un "*Kanada'da Müzik Terapinin Profesyonel Durumu Üzerine Kanadalı Müzik Terapistlerinin Görüşleri*" adlı makalesinde,

Müzik terapisti tarafından sunulan hizmetler, terapötik veya psikoterapötik bir ilişki bağlamında belirlenmiş çeşitli müdahalelerinin bilinçli bir şekilde kullanılmasını içerir. Bu ilişki, temel olarak müzik temelli, sözlü veya sözsüz iletişim aracılığıyla geliştirilir. Müzik terapisi süreçleri, yaşam boyu ve işlevsel süreklilikler içinde tüm bireylerin zihinsel, fiziksel, duygusal veya spiritüel sağlığını yeniden kazanmaya, sürdürmeye veya teşvik etmeye yönelik çalışabilir (ciddi ve engelleyici bilişsel, nörolojik, davranışsal veya duygusal bozuklukları olanlar da dahil) müzik terapistleri hasta değerlendirmeleri yapar, tedavi planları oluşturur, tedavi süreçlerini ve tedavi planlarını uygular araştırmalara katılır aynı zamanda öğrencilere, stajyer ve profesyonellere klinik destek sağlamaktadır. Çok disiplinli sağlık ekipleri içinde çalışır, özel uygulamalarda çalışır ve müziğin sağlığı ve iyi olmayı teşvik etmek için kullanımı konusunda diğer profesyonellere ve genel halka danışmanlık hizmetleri sunmaktadırlar. Bu uygulama kapsamı beyanının Ontario'da müzik terapisi uygulamasını temsil etmek amacıyla tasarlandığı bazı kaynaklarda belirtilse de Kanada'da müzik terapisi için resmi olarak kabul edilmiş tek uygulama olarak kabul edilmektedir. (Gross, 2013, s. 19-20)

4.2.11. Amerika Birleşik Devletleri'nde Müzik Terapi Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri'nde, müzik terapisinin başlangıcı ilk kez Amerikan İç Savaşı sırasında yaralı askerler için düzenlenen etkinliklerde moral odaklı sahne performanslarının oluşturulmasıyla başlandı. Bu yöntem, I. ve II. Dünya Savaşları boyunca devam etti. Bu topluluk müzik terapiyle eğlendirmek, motive etmek, ve moral oluşturmak için çeşitli hizmetler verdi. II. Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiğinde, topluluk müzisyenleri savaşa ilgili fiziksel ve duygusal travma yaşayan binlerce gazinin önünde sahne almaktaydı ve yaralı askerlerin psikolojik duygu durumlarını olumlu yönde etkilemekteydi. Askeri personel, yaralılar, engelli gaziler için zaman içerisinde müziğin terapötik uygulamalarının kullanımını araştırıp etkilerini görmeye başlamışlardır. 1945 yılında, askeri yetkililer resmi olarak müziği yeniden programlarına dahil etti ve askeri personel için müziğin kullanımına ilişkin talimatları belirleyerek modern müzik terapisi mesleğinin başlangıcını oluşturmuşlardır. (Lori F. Gooding, 2019, s. 317)

Müzik terapi, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, akıl hastanelerinde ve psikiyatrik tedavide kullanılmıştır. En eski yazılar (1789-1806) yılında yazılmıştır. Amerika'da ilk defa bir kurum olan Perkins Okulu'nda, müzik terapi alanında uygulamalar yapılmıştır. South Boston'daki Perkins görme engelliler okulu, Dr. Samuel Gridley Howe tarafından 1832 yılında kuruldu. Howe'un eşi, Julia Ward Howe, çocuk şarkıları besteci ve "*Battle Hymn of the Republic*" şarkısının söz yazarıydı. Dr. Howe, görme engelliler okulunun müfredatına müziği baştan itibaren dahil etti ve bu konuda ilk kez bir program dahilinde müzik terapisi uygulanmaya başladı. (Heller, 1987, s. 41)

1832'den 1836'ya kadar, Lowell Mason, Perkins Okulu'nda müzik öğretmiştir. Perkins'te vokal müzik ve piyano derslerinin yanında müzik terapi etkinlikleri de büyük ses getirmiştir. Okulun 1835 yılına ait yıllık raporuna göre, müzik müfredatın önemli bir parçası olmuştur. (Heller, 1987, s. 41)

Amerika'da karşımıza çıkan yöntemlerden biri ise *Nörolojik Müzik Terapisi* yöntemidir. Nörolojik Müzik Terapi (NMT), işlevsel terapötik hedeflere yönelik 20 standart klinik teknikten oluşur (Thaut, 2005).

NMT, müzik algısı, bilişi ve üretimi üzerine klinik sinir bilimine dayalı bir davranışsal müdahale sistemidir. (Buard vd., 2019).

NMT'nin yaşlı yetişkinlerle kullanımı, müziğin nöral devrelerin bilişsel aktivasyonuna ve belirli terapötik sonuçlara odaklanmasına dayanmaktadır. (Clements-Cortes ve Bartel, 2018).

4.2.12. Avustralya'da Müzik Terapi Yöntemleri

Avustralya'da müzik terapisi ve psikiyatri, 1920'lerde Sidney'de *Uluslararası Müzik Terapötik Derneği'nin* (ISMT) kurulmasıyla başlamıştır. ISMT'nin başlıca işlevi, psikiyatri hastanelerindeki hastalar için konserler ve resitaller düzenlemektir. Bununla birlikte hastaları, müzik aracılığıyla tedavi etme süreci terapötik uygulamayı daha da geliştirmektedir. Askeri, dini ve modern gibi uyarıcı olarak kabul edilen müziklerden kaçınılmıştır. ISMT, II. Dünya Savaşı sırasında faaliyetlerini durdurmuştur. 1950'lerde, Victoria ve Queensland'deki Kızıl Haç, müzik terapisini hastanelere kayıtlı programlarla göndererek psikiyatride müzik terapisini tanıttı. 10 yıl sonra, müzik mezunu Ruth Bright, Adelaide'deki Parkside (şimdi Glenside) Psikiyatri Hastanesi'nde müzik terapisini başlattı. Oradaki psikiyatrist Süperintendent şunları belirtmiştir: "Ben (müziğin) size yönlendirdiğim kişilerin tedavi yaklaşımına bağlanmasını istiyorum. Eğlence amaçlı değil." Glenside'deki müzik terapisi günümüze kadar devam etmektedir. Bright'ın Sidney'e taşınması, Callan Park (sonradan Rozelle) ve Lidcombe Hastaneleri'nde müzik terapisi programları oluşturmasına olanak tanıdı. 1970'lerde, yurtdışında nitelik kazanan müzik terapistleri Viktorya'daki psikiyatri hastanelerinde yeni kurulan pozisyonları üstlendiler. İlk pozisyon olarak 1971'de Larundel Hastanesi'ni örnek verebiliriz. Bu terapistler, şarkı söyleme, melodi unsurlarını da içinde barındıran vurmali enstrümanlarda, improvizasyon yapma, müzikle pekiştirilmiş rahatlama gibi alıcı yöntemler içeren aktif müzik yapma programları tasarlamışlardır. On yıl içinde terapistler, 14 tane psikiyatri hastanesinde ve zihinsel engelli çocuk merkezlerinde görevlendirilmişlerdir. Bu psikiyatride müzik terapisi için altın bir dönemdi. Ne yazık ki, bu pozisyonların birçoğu 1990'ların de-institüsyonalizasyon uygulandığında kaybedildi ve müzik terapisi için finansman genişletilemedi. Ancak son yıllarda müzik terapistleri, genel

hastanelerdeki psikiyatri birimlerinde, örneğin Victoria'daki *Alfred Hastanesi*, *Austin Sağlık ve Sunshine Hastanesi*'nin yetişkin rehabilitasyon birimlerinde devam etmektedir. (Denise Grocke, 2015, s. 442-443)

4.2.13. Güney Afrika'da Müzik Terapi Yöntemleri

Araştırmalar, Afrika'nın pek çok bölgesinde, cerrahide, kırık onarımında dayanıklılığı artırıcı lirik müziğin ağrıyı azaltmak amacıyla terapötik olarak kullanıldığını göstermektedir. Afrika'da müzik tedavisi resmi olarak ilk kez 1999'da Pretoria, Güney Afrika'da başlamıştır. Batı'da eğlence öğesi olmasından farklı olarak Afrika kültüründe müzik, hikayeler aktarmak, yaşam olaylarını kutlamak veya mesaj göndermek için kullanılmaktadır. (Birkan, 2014 sy. 48)

Güney Afrika'da müzik terapi alanında birçok spesifik çalışma yapılmaktadır. Bunlardan en önemlisi "Orak Hücre Anemisi Olan Çocuklarda Ağrı ve Rahatsızlık Yönetiminde Müzik Terapisi" adlı bir çalışma, Güney Afrika'da orak hücre anemisi hastalığı olan çocuklar üzerinde müzik terapisinin ağrı ve rahatsızlıkları "Orak Hücre Anemisi Olan Çocuklarda Ağrı ve Sıkıntı Yönetiminde Müzik Tedavisi" yönetiminde incelenmiştir.

Ön bulgular, AKÖ'lü çocuklarda müzik terapisinin uygulanabilirliğini ve kabul edilebilirliğini desteklemektedir. Müzik terapinin, öz yeterliliği ve yaşam kalitesini artırarak bu dinamikleri kullanarak iyileştirmede AKÖ'lü çocuklara yardımcı olabileceği keşfedilmiştir. (www.ncbi.nlm.nih.gov)

5. SONUÇ

Araştırmamızda tarihi süreçte Türklerin müziği, kadim gelenekleri ışığında tıbbi ve terapötik amaçlar için kullandığı ve bu kullanım pratiğinin, Dünya sathında toplumların kendi müzik terapi uygulamalarını şekillendirmede bir ilham kaynağı olduğu,

Bu pratiğin, Selçuklu ve Osmanlı'da kurulan hastanelerde Türk- İslam bilginlerinin tedavi yöntemleri göz önünde bulundurularak; Farabî, El Kındî ve İbn-i Sina'nın öğretilerinin, müzik terapi âsârına kazandırdıkları kaynaklarından esinlenerek, Dünya ülkelerinin ilk başvuracakları kaynak olduğu,

Selçuklu ve Osmanlı'da kurulan darüşşifaların, müzik terapide psikolojik hastalıklarda sıklıkla kullanıldığı ve kullanılan yöntemlerin su sesi, ilaç ve güzel kokularla (sümbül, reyhan, lale, karanfil, şebboy vb.) desteklendiği bununla beraber o dönemde müzik terapide kullanılan yöntemlerin geliştirilmiş olduğu,

Selçuklu ve Osmanlı'da kurulan darüşşifaların Avrupa Orta Çağı'nda akli dengesi yerinde olmayan bireyleri yakması ve bununla beraber o dönemde müzik terapiyi uygulayan Türk- İslam hekimlerinin alternatif tedavi yöntemlerini geliştirmesinden çok sonraları Hospital General Valencia ve Avusturya'daki Bethlehem Hospital'ın kurulmasının Türk- İslam müzik terapi ilkelerinden etkilendiği ve Avrupa'da darüşşifalara benzer hastanelerin kurulmaya başlandığı,

Selçuklu ve Osmanlı'daki hanende ve sazandelerin darüşşifalarda günün belirli saatlerinde icra edilen musikinin dinleme yoluyla aktarılmış hali, Dünya literatüründe ‘‘Pasif Müzik Terapi’’ adı altında açıklandığı ve yöntemlerde belirtildiği,

Türk-İslam tıbbındaki bilgilerden Farabi'nin bir hastasını ritim icra ettirerek tedavi ettiği, bunun dünya literatürüne yansması ise, Nordoff-Robbins ve Aktif müzik terapisinin kendine özgü sistemiği dahilinde kullanılan enstrümanlarla gerçekleştirilen ve müzik katılımını gerektiren bir uygulama olarak literatürde olduğu,

Avrupa'da müzik terapi ile birlikte kullanılan psikoterapi branşının Selçuklu ve Osmanlı darüşşifalarında tımarhanelerde uygulandığı ve Avrupa medeniyetinin bu alanda psikoterapi branşıyla da tedavi uygulamaları yaparak Türk- İslam müzik terapi uygulamalarını örnek aldığı,

Asya'da uygulanan müzik terapi yönteminin, eēitim sistemlerine müzik terapiyi adapte ettikleri, bu alanda ērenci yetiştirdikleri ve Türk- İşlam müzik terapisinin aynı zamanda medreselerle birlikte aynı çatıda hem hastane hem de medreselerin içinde icra edildiēi,

Geleneksel Çin tıbbında duygular organlarla yakından ilişkilendirilerek, Farabi'nin eserlerinde belirttiēi gibi makamların organlarla iliřkilendirildiēi, Çin tıbbının Farabi'nin eserlerini baz aldıēı,

Hindistan'da uygulanan Ayurveda müzik terapinin, insan vücudunu 4 tre ayırdıēı ve ragalarla (melodilerle) bedende iyileşmenin gerekleřeceēi bunun uygulamanın Türk- İşlam bilginlerinden Farabi, İbn-i Sina'dan esinlendiēi sonuçlarına varılmıştır.

Günümüz hastanelerinde Türk-İşlam müzik terapi uygulamalarının aktif olarak kullanılması, psikoloji bölümlerinde müzik terapinin pratik uygulamalarının ders programlarına eklenmesi ve hastanelerde bu yöntemlerin uygulamalı olarak ēretilmesi, Türk-İşlam hekimlerinin geleneksel uygulamalarını modern tedavi yöntemleriyle birleştirerek sistemli bir şekilde kullanılmasını teşvik eden bir öneri sunulabilir.

6. KAYNAKÇA

- Abdel-Halim, A. M. (2000), Al-Kindi's Contribution to the Art of Music, *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 1(1), 41-50.
- Ak, A. Ş. (2013). *Avrupa ve Türk İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları* (2. Basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Acıduman, Ahmet; *Darüşşifalar Bağlamında Kitabeler, Vakıf Kayıtları ve Tıp Tarihi Açısından Önemleri- Anadolu Selçuklu Darüşşifaları Özelinde*, 2010, 63(1), 11
- Akan N. (2015). *VIII – XIII. Yüzyıllar Arası İslam Felsefesi'nde Müziğe Genel Bakış: El-Kindi, Farabi, İbn Sina*.
- Akyürek G., *Türkiye'de Uygulanan Müzik Terapi Yaklaşımları*, Yüksek Lisans Tezi, Ordu (2021)
- Altundağ, A. (2005). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Türk Mûsikisi İle Alâkalı Bilgiler. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arlı, K. (2015). *Stres ve Anksiyete İçin Alternatif ve Tamamlayıcı Bir Model Olarak Müzik Terapi* [Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan F. (2005). Safiyyüddîn Abdülmümin el-Urmevî'nin er-Risâletü'ş-Şerefiyye'sinde Mûsikî Matematiği AÜİFD XLVI, sayı II, s. 267-304.
- Arslan, F. (2005). Safiyyüddîn Urmevî'nin er-Risâletü'ş-Şerefiyye'sinde mûsikî matematiği. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46(2), 267-304.
- Arslan F. (2009). *Müzik Kuramcısı ve Efsanevi Kişilik Olarak Safiyüddin-i Urmevi* 26(1). Sy.166
- Arslan, Fazlı. (2015). *İslam medeniyetinde müzik*. İstanbul: Beyan yayınları.
- Atwoli, L., Stein, D. J., Williams, D. R., McLaughlin, K. A., Petukhova, M., Kessler, R. C., & Koenen, K. C. (2013). *Trauma and posttraumatic stress disorder in South Africa: Analysis from the South African stress and health study*. *BMC Psychiatry*, 13(182), 1-12. doi:10.1186/1471-244X-13-182
- Atıcı, Erel (2008) *Selçuklu ve Osmanlılarda Müzikle Tedavi Yapılan Hastalar. 1. Uluslararası Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı 1638*
- Atik, Erseven, Öztürk (2017) *Makamdan Şifaya*. İstanbul. Türkiye İş Bankası Yayınları, sy.19
- Aykıt, A. (2020). Ahlâkî Tekâmülde Mûsikînin Rolü: Kindî'nin Mûsikî Risâleleri. *Darülfünun ilahiyat*, 31(1), 55–75.
- Azimi, A., & Zarei, M. (2014). Ibn Sina's View on the Healing Power of Music in the Canon of Medicine. *International Journal of Traditional and Complementary Medicine*, 1(1), 17-20.
- Barcellos. Lia R. (1992). *Cadernos de Musicoterapia* N° 1. Rio de Janeiro:Enelivros.

- Brotons, M., & Marti, P. (2003). *Music Therapy with Alzheimer's Patients and Their Family Caregivers: A Pilot Project*. *Journal of Music Therapy*, 40(2), 138–150. doi:10.1093/jmt/40.2.138
- Beck A (1964). *Thinking and depression. II. Theory and therapy*. *Archives of General Psychiatry* 10, 561–571.
- Berchtold, A. (2005) *Emile Jaques-Dalcroze et Son Temps* [Emile Jaques-Dalcroze and his
- Bakır B, Başağaoğlu İ. (2019). *Asklepion'dan Darüşşifaya s.35-40*
- Bilgiç, Ş. (2015). *Kemoterapi Uygulanan Hastalarda Müzik Terapinin Kemoterapi Semptomları ve Konfor Düzeyine Etkisi [Doktora Tezi]*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Binnaz Ç. (2001). *Hızır Bin Abdullah'ın Kitâbü'l Edvâr-ı ve Makamların İncelenmesi* İstanbul:2001 Doktora Tezi sy: 7-8
- Birkan I. (2014). *Müzikle Tedavi, Tarihi, Gelişimi ve Uygulamaları*. Ankara Akapunktur ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi, sy. 48
- British Association for Music Therapy (BAMT). <https://www.bamt.org/definition-of-music-therapy/>(Erişim: 28.04.2023).
- Bruscia, K. (2016). *Definindo musicoterapia (3a ed)*. [S. l.]: Barcelona Publishers. Bruscia, Kenneth (Ed.)(1991). *Case Studies in Music Therapy*. Phoenixville: Barcelona Publishers.
- Budak, O. A. (2006). *Türk Müziğinin Kökeni-Gelişimi*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Can, N. (2004). *Osmanlı Dönemi Türkçe Müzik Yazmalarında Ünlü Türk Bilgini Farabi*. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(2), 20
- Carroll, D. (2011). Historical roots of music therapy: A brief overview. *Revista InCantare*, 2(1).
- Cantay, G. (2014) *Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları* 61, 29
- Chiangchana, N., & Trakarnrung, S. (2014). *The effect of Kodály-based music experiences on joint attention in children with autism spectrum disorders*. *Asian Biomedicine*, 8(4), 547–555. doi:10.5372/1905-7415.0804.326
- Çak Ş. E., Özcan N. (2018). *Turkish Studies Social Sciences*, 13(18). (sy.599-618)
- Çaylı F. (2017). *Hızır Bin Abdullah'ın Giriftnamesi Üzerine: 15.yy Müzik Teorisi Yazmalarından Bir Transpozisyon Rehberi 10 1587-1598*
- Çelik, B.B., (2001) *Hızır Bin Abdullah'ın Kitabü'l Edvar'ı ve Makamların İncelenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul*
- Dugan,Turgut,(2020). *Kundi ve Farabi'nin İlimler Tasnifinde Müziğin Yeri ve Önemi*. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*. (304,305), Akdeniz Üniversitesi.
- Eberhard, W. Das Toba Reich Leiden (1949) sy.318.

- Elbeyli, I. (2016). The influence of Ibn Sina (Avicenna) on Music Therapy in Ottoman-Turkish culture. *Complementary therapies in medicine*, 24, 100-105.
- El-Ehvânî, A. F. (1985). *Kindî Feylesûfû'l-Arab*, Kahire.
- Eren, B., Gülnar, M., & Aydın, H. E. (2019). Türkiye’de Müzik Terapisi Uygulamaları: Durum Değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 6(1), 31-43.
- Eren, K. B., (2019) *Emile Jaque Dalcroze ve Ritmik Yöntemi*, *DergiPark* (14) (131-145)
- ERER Sezer, ATICI E., ‘‘Selçuklu ve Osmanlılarda Müzikle Tedavi Yapılan Hastaneler’’ *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 36(1) 29-32.
- Erkkilä, J., Punkanen, M., Fachner, J., Ala-Ruona, E., Pöntiö, I., Tervaniemi, M., . . . Gold, C. (2011). *Individual music therapy for depression: Randomised controlled trial. The British Journal of Psychiatry*, 199(2), 132-139. doi:10.1192/bjp.bp.110.085431
- Ertaş, E., Üçüncü Trimesterdaki Primipar Gebelerin Kaygı ve Stres Düzeylerine Müzik Terapinin Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir (2021)
- Eyüboğlu, İ.Z., (1993). *Tasavvuf Tarikatlar Mezhepler Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Farabi, Kitâbu'l-Mûsikâ'l-Kebîr, thk. ve şerh Gattâs Abdülmelik Haşebe-Mahmud Ahmed el-Hifnî, Dâru'l-kâtibi'l-Arabiyye, Kahire trs
- Gürsoy- Naskali, Koç. (2009). *Beden Kitabı. İstanbul. Kitabus Yayınları* (sy 390).
- Gülçek E. (2020) *Hemodiyaliz Hastalarında Müzik Terapisinin Yorgunluk ve Anksiyete Düzeylerine Etkisi, Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*
- Grocke, D., Bloch, S., & Castle, D. (2008). *Is There a Role for Music Therapy in the Care of the Severely Mentally Ill? Australasian Psychiatry*, 16(6), 442–445. doi:10.1080/10398560802366171
- Farhood, L. (2006). Al-Farabi and the Treatment of the Soul through Music Therapy. *International Journal of Arts and Sciences*, 1(1), 7-16.
- Fındıkoğlu, S. (2015). *Şizofrenik Hastalarda Müzik Terapinin Ruhsal Durum Üzerine Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Génevaux, F., & Tillmann, B. (2009). *La Musicothérapie: Fondements, Pratiques, Perspectives. Éditions Dunod*. (Sayfa 8-10)
- Geyik, G. İ. (2016). *Hematopoetik Kök Hücre Nakli Esnasında Müzik Terapinin Kanser Hastalarının Fiziksel ve Ruhsal Parametreleri Üzerinde Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- George N. Heller, Ideas, Initiatives, and Implementations: Music Therapy in America, 1789–1848, *Journal of Music Therapy*, Volume 24, Issue 1, Spring 1987, Pages 35–46,

- Godwin, J. (1987). *Harmonies of Heaven and Earth: Mysticism in Music from Antiquity to the Avant-Garde (Middle English)*. Inner Traditions.
- Gold C., Solli H.P., Krüger V., Lie S.A.. (2009). Dose-response relationship in music therapy for people with serious mental disorders: systematic review and meta-analysis. *Clin Psychol Rev.*, 29(3), 193-207.
- Golino, A. J., Leone, R., Gollenberg, A., Christopher, C., Stanger, D., Davis, T. M., ... & Friesen, M. A. (2019). *Impact of an active music therapy intervention on intensive care patients. American journal of critical care*, 28(1), 48-55.
- Grout, D. J., & Palisca, C. V. (1988). *A History of Western Music (Norton edition)*. Norton.
- Grebene, B. (1978), *Müzikle Tedavi*. Ankara: Sanem Matbaa sy. 26
- Güvenç, R.O., 1991. *Türk Musikîsi Tarihi ve Türk Tedavi Musikîsi, Metinler Matbaası, İstanbul*.
- Güvenç, R. O. (2000). *Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhi Tedavinin Tarihçesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, R. O. (2002). *Eski Türklerde Müzik ile Tedavi*. Ankara: Türkler Yayınevi.
- Göher F. M, “Müziğin Toplumsal İşlevi Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi,” 38. *ICANAS (International Congress of Asian and North African Studies - Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)*, 1. c., Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2009, s. 309-312.
- Hayashi, N., et al. (2002). *Effects of group musical therapy on in-patients with chronic psychosis: A controlled study. Psychiatry and Clinical Neuroscience*. Apr., 56(2), 187–193.)
- Hayashi, N., et al. (2002). *Effects of group musical therapy on in-patients with chronic psychosis: A controlled study. Psychiatry and Clinical Neuroscience*. Apr., 56(2), 187–193.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ikuno, R. (2001). Japonya'da Müzik Terapisinin Büyümesi: Geçişin Zenginliği ve Karışıklığı. *Sesler: Müzik Terapisi için Dünya Forumu*, 1 (1). <https://doi.org/10.15845/voices.v1i1.42>
- Ikuno, R. (2005). Development and Prospect of Music Therapy in Japan. *Voices: A World Forum for Music Therapy*, 5(1). <https://doi.org/10.15845/voices.v5i1.211>
- İzgöer A. Z. (2012). *16. yüzyıl Osmanlı Musa Bin Hamon ve diğ tababetine katkısı*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Kalender R. (1997). Mûsikî ve İnsan. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.*, 37, 264.
- Kalender, R. (1987). Türk Musikisinde Kullanılan Makamların Tesirleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 29(1), 361- 375.

- Karahan, S. (2006). *Tarihsel Süreç İçerisinde Türklerde Müzikle Terapi [Yüksek Lisans Tezi]*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayım, G. (2017). *Dünya'da Müzik Terpi Tarihi ve Eğitimi [Yüksek Lisans Tezi]*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konak, I.,'' *Kastamonu Yılanlı Darüşşifa Taç Kapısının Korunma Sorunları ve Mevcut Durum Tespiti'' Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,(6),20, 2022, 158.*
- O'Kelly, J., & Koffman, J. (2007). Multidisciplinary perspectives of music therapy in adult palliative care. *Palliative medicine, 21(3), 235-241.*
- Leuschner, F. K. (2005). *Al-Kindi's Theory of Music Therapy, Music Therapy Today, (6)1, 372-383.*
- Limpert, C. & Amador, X.F. (2001). *Negative Symptoms and the Experience of Emotion. In Keefe, R. S. E & McEvoy, J. P. (Eds.): Negative Symptom and Cognitive Deficit Treatment Response in Schizophrenia.* Washington, D.C.: American Psychiatric Press.
- Lipe, A. W. (2002). *Beyond Therapy: Music, Spirituality, and Health in Human Experience: A Review of Literature. Journal of Music Therapy, 9(39), 209–240.*
- Maranto, Cheryl (Ed.) (1993). *Music Therapy: International Perspectives.* Pipersville: Jeffrey Books.
- Maratos, A., Gold, C., Wang, X., & Crawford, M. (2008). Music therapy for depression. *Cochrane database of systematic reviews, (1).*
- McQueen, A. I. (2017). *Music therapy with immigrants from spanish speaking countries: A survey of families' perspectives and experiences of music therapy for their loved ones in hospice care* (Order No. 10243306). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1914917393).
- Millecco F° , L.A. & Brandão, M. R., & Millecco, R. (2001). *É Preciso cantar - Musicoterapia, Cantos e Cancoes.* Rio de Janeiro: Enelivros.
- Mercadal-Brotons, M., Sabbatella, P. L., & Del Moral Marcos, M. T. (2017). Music therapy as a profession in Spain: Past, present and future. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy, 9(1), 111-119.*
- Music Therapy Handbook. (2015). Birleşik Krallık: *Guilford Publications.*
- Nascimento, L. C. S., & Ribeiro, J. P. (2017). *Reflexões acerca da formação em Gestalt-terapia no Bra- sil.* PSI UNISC, 1(1), 142-153. Disponível em: <https://online.unisc.br/seer/index.php/psi/arti- cle/view/9557>.
- Nascimento, Lázaro. (2020). *Gestalt music therapy in Brazil: exploring fields.*
- Naseri H. and Amir Hashemian H.,(2016).Music Therapy in Islamic Civilization During the Abbasid Period, *Journal of Religion and Health 55(3), 1026-1037.*

- Nisbett, A., & Rickwood, D. (2014). The effects of music on the mental health of people: A literature review. *Journal of Mental Health*, 23(4), 179-185.
- Odom, S. L. (1998) 'Jaques-Dalcroze, Émile'. in *The International Encyclopedia of Dance*.
- Odom, S. L. (2004) 'Delsartean traces in Dalcroze Eurhythmics'. *Mime Journal* (2004-05),136-151
- Özalp, M. N. (1986). *Türk Müsıkisi Tarihi – Derleme*, 1. Cilt, TRT Grafik.
- Özçimi, M. Sadrettin (1989). *Hızır Bin Abdullah ve Kitâbü-l Edvâr, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi*
- Özçevik, A., Müzikle Tedavi ve Öğrenciler Üzerindeki Terapik Etkileri, Yüksek Lisans Tezi (2007) sy.11,28.
- Özkan, M. (2013). *Müzikle Terapi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öztürk L, Erseven H, & Atik FM. (2017). Makamdan Şifaya. s 1-145 Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Öztürk, M.(2012). Anadolu Selçuklu Devleti'nde Müzik Terapisi Uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (52)2, 123-137.
- Paglusich, T. (2017). *What is Music? Music Defined by Musicians. Music House School of Music. Revista da Abordagem Gestaltica*. 26. 53-62. 10.18065/RAG.2020v26n1.5.
- Ridder, H. M. O. (2015, Dec). *EMTC Newsletters 2015* (March, June, Sept., Dec.). <http://emtc-eu.com/downloads/>
- Ruud, E. (2008). Music in therapy: Increasing possibilities for action. *Music and Arts in Action*, 1(1), 46-60.
- Sabbatella Riccardi, P. L. (2003). *Assessment and clinical evaluation in music therapy professional practice: A descriptive research within iberoamerican countries* (Order No. 3107340). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305219155). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/assessment-clinical-evaluation-music-therapy/docview/305219155/se-2> (Erişim: 28.04.2023).
- SANCAK, L. (2019). *Türk- İslam Medeniyetinde Psikolojik Sağaltım Yöntemleri ve Musiki ile Sağaltımın Günümüz Müzik Terapi Uygulamaları ile Karşılaştırılması*.
- Safavi, H. R. (2011). The position of music therapy in Avicenna's view. *Medical History Journal*, 3(9), 113-136.
- Sarranya Wannachaiyakul, (2022). *Effects of Lanna Music for Relaxation on Reducing Stress in Adults: A Randomized Controlled Trial*
- Sayılı, A. (1984). *İbn-i Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı, Türk Tarih Kurumu*.
- Schmartz Cathy & Majerus Ann (2020). *Mateneen [Together] A Music Therapy Project For And With Young Refugees And Asylum Seekers*

- Schwantes, M., & Mckinney, C. (2010). *Music therapy with Mexican migrant farmworkers:*
- Seyyedan, A., Behnaz, F., Nassiri, A., & Mousavi, S. A. (2017). *Music Therapy in the Treatment of Patients with Central Nervous System Disorders According to the views of Persian Medicine Scholars. Neurological Research, 39(12), 1067-1073.*
- Sezer, F. (2009). *Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Soontorntanaphol N., Pum in P.(2014) A Study Of Music Therapy in Thailand.,Fi
- Erer S., Atıcı E. (2010) *Selçuklu ve Osmanlılarda Müzikle Tedavi Yapılan Hastaneler*, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 36(1), sy. 29-32
- Smith, J., (1998), *Music Therapy in Britain: The British Society for Music Therapy 1955-95*, s. 25
- Sundar S. (2007). *Traditional Healing Systems And Modern Music Therapy in India*. *Music Therapy Today* Vol 8. (3). Sy.399-400
- Somakçı P. (2003). *Türklerde Müzikle Tedavi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(15), 131-140.*
- Şahin Karadeniz, E. E. (2017). *Demans- Alzheimer Hastalarında Farklı Müzik Terapi Uygulamalarının Zihinsel, Psikolojik, Anksiyete ve Ajitasyon Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma* [Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şengül, E. (2008). *Kültür Tarihi İçinde Müzikle Tedavi ve Edirne Sultan II. Beyazid Darüşşifası*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Şevki, O. (1991). *Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, ISBN 975-17-0842-7 sy.94-98.
- Tanyu H. (1996). *Şamanizm ve Orta Asya Türk Kültüründe Müzik*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Terbuyken - Röhm, E. (2019). *Narzisstischer musikgenuss in der musiktherapie auf geschlossenen psychiatrischen akutstationen. Musiktherapeutische Umschau Forschung und Praxis der Musiktherapie, 40(1), 33-40.*
- Terzioğlu, A. (1992). *Türk İslam Hastaneleri Ve Tababetinin Avrupa'daki Tıbbi Rönesansı Etkilemesinden, Türk Tıbbının Batılılaşmasına*. İstanbul: Hipokrat Yayınları.
- Terzioğlu, A., (1984). *İbn-i Sînâ ve Türk Çocuk Psikiyatrisi, İbn-i Sînâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* (haz.Aydın Sayılı), Ankara.
- The role of music therapy in psychiatry, De Sousa, (2005)
- Turabi A. H. (2003). *Ebû Ya'kûb b. İshâk el-Kindî'nin Müzik Risâlelerinde Tesbit Edilen Terimler. M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 25(2003/2), 65-78.*

- Turabi A. H. (2011). Hekim Şuûrî Hasan Efendi ve Ta'dilü'l-Emzice Adlı Eserinde Müzikle Tedavi Bölümü. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(2011/1), 153-166.
- Turabi A.H. (2008). *İbn Sina Ve Müzik. Uluslararası İbn Sina Sempozyumu. Sy: 195-216*, İstanbul.
- Turabi, A. H., (2013). *Türk Din Musikisi ve Amasya. Amasya Musiki Cemiyetinin 100. Yılı Etkinlikleri Panel*, Amasya, Turkey.
- Moe, T., Roesen, A., & Raben, H. (2000). *Restitutional Factors In Group Music Therapy With Psychiatric Patients Based On a Modification of Guided Imagery and Music (GIM). Norsk Tidsskrift for Musikkterapi*, 9(2), 36–50. doi:10.1080/08098130009478000 10.1080/08098130009478000
- Tsiris, G., & Kalliodi, C. (2020). Music therapy in Greece and its applications in dementia and end-of-life care. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*.
- Uçan A. (2000). *Geçmişten Günümüze Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü, Ankara 2000, Müzik Ansiklopedisi Yayınları*,, 129-147.
- Uludoğan, B. R. (2019). *Müzikle Terapide Ney Enstrümanıyyla Uşşak Makamının Depresyon Hastalarındaki İyileştirici Etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- UNAT, Yavuz; ‘‘Amasya Darüüşşifası’nın Tıp Tarihi Açısından Önemini Gösteren İki Hekim: Aksarayı ve Sabuncuoğlu.’’ *Uluslararası Amasya Sempozyumu* (2017), 1463
- Uslu,R. (1997). *Gevrekzade Hasan Efendi, Geleneksel Osmanlı Hekimliğinin Son Temsilcisi* (sy.316-318)
- Uslu, R. (2019). *İhvan-ı Safa’nın Müzik Risalesinde Makam Terimi Var Mıdır? Eleştirel Müzikoloji Yegah Musiki Dergisi*, 2(2), 69-94
- Wigram, T. (2012). Developing creative improvisation skills in music therapy: The tools for imaginative music-making. *Musical imaginations: Multidisciplinary perspectives on creativity, performance, and perception*, 429-450.
- View of Music Therapy in South America | Voices: A World Forum for Music Therapy* (Erişim: 21.06.2023).
- Voigt, M. (1999). *Orff Music Therapy with Multi-handicapped Children. In: Wigram, T. & de Backer, J. (Eds.). Clinical Applications of Music Therapy: Developmental Disability, Paediatrics and Neurology. London: Jessica Kingsley Publishers*.
- Warth, M., Kessler, J., Kotz, S., Hillecke, T. K., & Bardenheuer, H. J. (2015). *Effects of Vibroacoustic Stimulation in Music Therapy for Palliative Care Patients: A Feasibility Study. BMC Complementary and Alternative Medicine*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s12906-015-0933-8>
- Wooten, J. (2015). *Bridging the cultural gap in south africa through music therapy: Sharon katz's peace train through members' eyes (Order No. 3727382)*.

Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1725139619). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/bridging-cultural-gap-south-africa-through-music/docview/1725139619/se-2>

- Yaldıran D, *Palyatif Bakım Hastalarının Ağrıyla Baş Etmesinde Müzik Terapinin Rolü: Sistematik Derleme*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir (2023)
- Yıldırım, M. (2021). *Müzikle Tedavi: Tarihi, Gelişimi, Bağımlılıklarda Uygulanışı Ve Türkiye'deki Müzik Terapi Uygulamaları*. Turkish Academic Research Rewiev, (6)2.
- Yıldız, Ç. (2011). Orta Asya Türklerinde Müzikle Tedavi ve Şamanizm. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 10(2), 383-406.
- Yücel, H (2016) *Türk- İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Yöntemlerinin Uygulandığı Şifahaneler; Amasya Darüşifası TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi* 8 (29), 53
- Zhang, H. and Lai, H. (2017) *Five Phases Music Therapy (FPMT) in Chinese Medicine: Fundamentals and Application*. *Open Access Library Journal*, 4, 1-11. doi: 10.4236/oalib.1104190.

RESİM KAYNAKLARI:

- Resim 1:** <https://islamansiklopedisi.org.tr/>
- Resim 6:** <https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=845>
- Resim 7:** <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/cankiri/gezilecekyer/tas-mescit-cemalddin-ferruh-dar-ul-hadis>
- Resim 8:** <https://hipokratist.com/tokat-muineddin-suleyman-darussifasi/>
- Resim 9:** <https://hipokratist.com/kastamonu-yilanli-darussifasi/>
- Resim10:** <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/TurizmAktiviteleri/darussifa--bimarhane>
- Resim11:** <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/yildirim-darussifasi>
- Resim 12:** <https://www.fikriyat.com/tarih/2019/05/03/ilk-sihhi-muessese-fatih-darussifasinin-akibeti>
- Resim 13:** Kanuni Sultan Süleymanın Saray Hekimi Musa Bin Hamun'un dış tababetine dair Türkçe Eseri ve bunun Türk ve Avrupa Tababeti tarihi bakımından Önemi, Arslan Terzioğlu sy:17
- Resim 14:** Terzioğlu, A. (1992). *Türk İslam Hastaneleri Ve Tababetinin Avrupa'daki Tıbbi Rönesansı Etkilemesinden, Türk Tıbbının Batılılaşmasına*. İstanbul: Hipokrat Yayınları.

Resim 15: Terzioğlu, A. (1992). Türk İslam Hastaneleri Ve Tababetinin Avrupa'daki Tıbbi Rönesansı Etkilemesinden, Türk Tıbbının Batılılaşmasına. İstanbul: Hipokrat Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI:

www.ncbi.nlm.nih.gov (Erişim: 21/08/2023)

www.islamansiklopedisi.org.tr Erişim: 21/08/2023)

<http://www.cankiri.gov.tr/tas-mescit-cemaleddin-ferruh-drulhadi>
(Erişim: 21/08/2023)

www.kulturportali.gov.tr (Erişim: 21/08/2023)

www.hipokratist.com (Erişim: 21/08/2023)

www.fikriyat.com (Erişim: 21/08/2023)